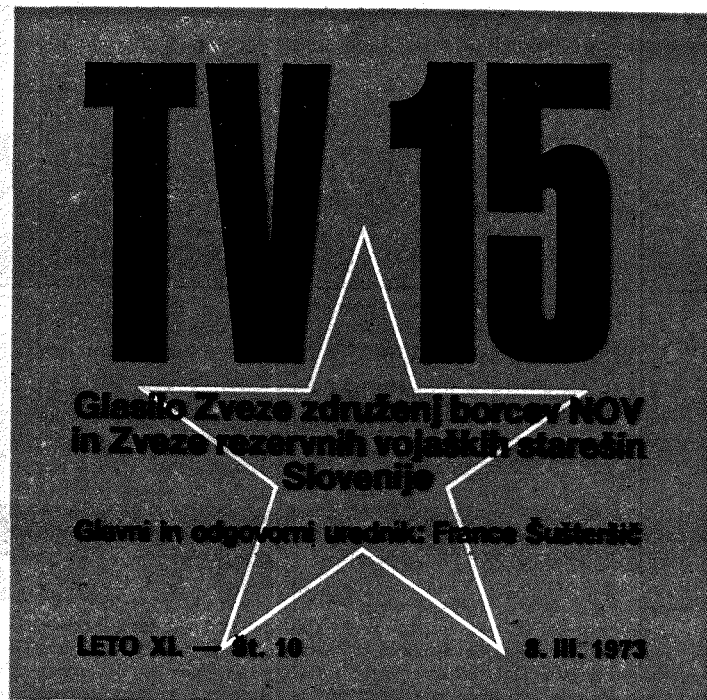
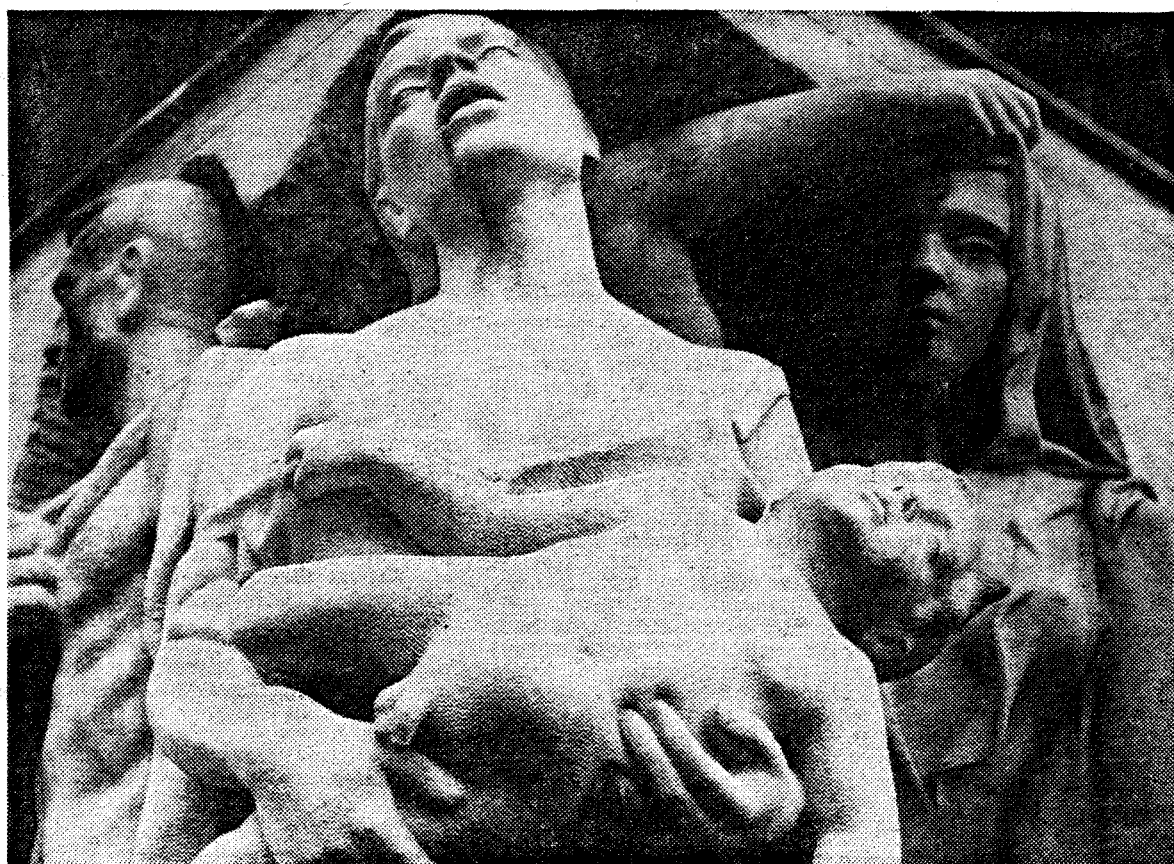

Zena v NOB — žrtev in trpljenje. Detalj spomenika na Urhu pri Ljubljani (avtor Zdenko Kalin).

8. MAREC

8. marec je revolucionarni praznik, je simbol boja za socialno pravičnost in žensko enakopravnost. Na ta dan se spominjamo tistih žena in deklet, ki so se bojevale, ki so trpele, padle in umrle za svobodo in za velike ideale delavskega razreda, in vseh tistih, ki se še danes bojujejo za socialistično in samoupravno družbo.

Ob tem prazniku se moramo spomniti, kako je bilo nekoč, ugotoviti, kaj vse so pri nas ženske že dosegle, in razmisliti, kaj je še pred njimi in kakšen boj jih še čaka na strani delavskega razreda. Ženska kot delavka je bila še huje izkoriščana od delavca. V kapitalizmu in prejšnjih izkoriščevalskih družbenih sistemih je bila brezpravna kakor žival. Ni imela volilne pravice, za enako delo je bila slabše plačana od moških ali pa sploh ni dobila dela, v družinski skupnosti je morala biti podložna možu, na njena pleča se je zgrnila vsa teža pri vzgoji in priskrbi otrok, vsa revščina gospodarskih kriz in vse gorje vojn. Zaradi tega so bile žene in dekleta naravne zaveznice delavskega razreda v boju za svobodo in revolucionarno preobrazbo človeške družbe. To pa so tudi danes.

To, kar so ženske dosegle z zmago revolucije v Jugoslaviji, ni malo. Imajo volilno pravico, za enako delo so enako plačane, po ustavi in zakonih so enakopravne z moškimi, uživajo ugodnosti pred porodom in po njem, zdravstveno in socialno zaščito. Tudi splošno zdravstveno varstvo za otroke, razvijajoče se otroško varstvo, vse-spolne možnosti šolanja in zaposlitve so za ženske, predvsem pa za matere velika pridobitev. Se zlasti to velja, če te dosežke primerjamo s položajem žensk v industrijsko razvitih deželah in v deželah s klasično meščansko demokracijo. Ženske v Švici na primer še do nedavnega niso imele volilne pravice, v sosednji Avstriji, ki

si tudi lasti značaj demokratične dežele, pa še vedno velja zakon, po katerem mora biti žena v zakonu podložna možu, da o položaju žensk v monarhijah, fašističnih režimih in kolonijah sploh ne govorimo. Tam so ženske še fevdalno brezpravne.

Ne vdajamo se samozadovoljstvu. Tudi pri nas moramo še veliko storiti, da bomo prešli od pravne do dejanske enakopravnosti žensk. Predvsem bo treba razviti tiste družbene službe od otroškega varstva prek raznih uslužnostnih delavnic do družbene prehrane in tudi poceni njihove usluge, da bo delovna žena in mati zares razbremenjena, da se bo lahko politično osveščala in izobraževala ter sodelovala in odločala v samoupravnih organih. Dalje bo treba podaljšati porodniški dopust, predvsem pa zagotoviti, da ženske zaradi materinstva ne bodo prihajale na slabše plačana delovna mesta. Zastopnost v samoupravnih organih je v razmerju do števila zaposlenih žensk še vedno zelo neugodna, se pa celo poslabšuje. Posebno hudo so prikrajšane naše kmetijske proizvajalke. Čeprav je ugotovljeno, da že 60 odstotkov kmetij vodijo ženske, nimajo takorekoč nobenih samoupravnih pravic. Še huje, lani sprejeti zakon o starostnih zavarovanju kmetov jih niti ne omenja in jim ne daje nobenih pravic pokojninskega varstva. Glede tega je ta zakon protiustaven, ga bilo treba kar najhitreje popraviti.

Ženske si lahko obetajo dejansko uresničenje svojih človeških pravic samo v boju na strani delavskega razreda in s svojo politično angažiranostjo. Boj neposrednih proizvajalcev za resnično samoupravljanje, za uresničitev ustavnih dopolnil proti tehnokratskim skupinam, za pravično delitev in odločanje o presežni vrednosti, proti razsipništvu in nemoralu, mora biti tudi njihov boj. Ta boj bo postopoma privedel do dejanske in popolne enakopravnosti žensk. To pa je eden poglobitvenih ciljev naše revolucije.

FRANCI STRLE

Pred VII. kongresom ZZB Jugoslavije

Predsedstvo zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije je na svoji zadnji seji obravnavalo priprave na letošnji, sedmi kongres zveze in ocenilo dejavnost borčevske organizacije. Zanesljivo je že, da bo kongres v Zagrebu. Natančen datum pa bodo izbrali — ali bo kongres v prvi polovici oktobra ali v prvih novembrskih dneh — ko bodo ugotovili datume prireditve drugih organizacij jeseni. — Predsedstvo je na sejah novembra in decembra obravnavalo nekatere naloge, ki jih je treba izpolniti v zvezi s kongresom.

Poročilo o delu zveznega odbora in njegovih teles v obdobju po šestem kongresu doslej bodo pripravili na podlagi letnih poročil, ki jih je potrjeval zvezni odbor, in poročil z republiških ter pokrajinskih občnih zborov, kakor tudi na podlagi drugega gradiva o delu zveznega odbora, predsedstva in komisij. Poročilo bo moralo vsebovati tudi splošno oceno dejavnosti borčevske organizacije v vsej državi, zlasti še, kakšna je bila njena politična dejavnost med dvema kongresoma, predvsem pred 21. sejo predsedstva ZKJ in pismom tovariša Tita ter izvršnega biroja predsedstva ZKJ, kakor tudi seveda v obdobju potem.

Politično poročilo, ki ga bo imel na kongresu Marijan Cvetković, bo sestavljeno na podlagi tez iz izhodišč ZKJ; pričakujejo, da bodo te teze objavljene aprila. Poročilo bo zajelo tudi naloge pri gojitvi revolucionarnih tradicij in dejavnost v okviru vseljudske obrambe.

Menijo, da bo sedanji statut najbrž treba precej spremeniti. Če se bodo odločili za večje spremembe, bodo izdelali nov statut ZZB NOVJ.

Eno takšnih vprašanj v zvezi s sedanjim statutom je, da je po sedanjih ureditvi marsikaj v statutu prepisano tako na drobno, da republiški (in pokrajinski) statuti skorajda nimajo kaj urejati. Komisija za pripravo predlogov za spremembo in dopolnila statuta je med

drugim prejela tudi predloge, naj bi novi statut omogočil članstvo v ZZB NOV borcem drugih osvobodilnih vojn in gibanj med prvo in drugo svetovno vojno. Nekateri tudi menijo, da bi bilo treba spremeniti organizacijo zveznih in republiških vodilnih teles.

Toda predsedstvo je sklenilo, naj statut ne spreminja organizacije, marveč bi ga naj le dopolnila na podlagi nekaterih upravičenih zahtev, predlogov in mnenj, kakor to narekujejo potrebe vsakdanje dejavnosti.

Predsedstvo je razpravljalo tudi o pripravah sklepov kongresa; sklepi bi

ČESTITKA

Vsem naprednim ženam, materam in dekletom iskreno čestitamo za njihov praznik 8. marec ter jim želimo veliko uspehov pri nadaljnji graditvi socialistične samoupravne družbe.

RO ZZB NOV Slovenije
RO ZRVS Slovenije
Uredništvo in uprava »TV-15«

naj zajeli vse neposredne naloge članstva in vodstva ZZB NOV v prihodnjem obdobju. Opozorili so, da morajo sklepi kot poglavito nalogo poudariti boj ZZB NOV za poglobljanje socialističnih človeških razmerij v naši družbi. Nadalje so poudarili, da stališča zveznega odbora glede gojitve revolucionarnih tradicij niso prodrla dovolj do osnovnih organizacijskih množic. Zato bi naj kongres ta stališča potrdil in uveljavil. Nadalje je predsedstvo opozorilo, da je treba v sklepih poudariti tudi, da so naloge vseljudske obrambe — samozaščita in civilna obramba — kot poglavito ter najpomembnejše področje dejavnosti.

Nadaljevanje na 3. strani

besede in dejanja

STANOVANJSKO VPRAŠANJE V MAKEDONIJI

V Makedoniji je 52.000 družin brez stanovanj. Med njimi so večinoma delavske z zelo nizkimi osebnimi dohodki. Statistični podatki iz marca lanskega leta kažejo, da 31,1 odstotka zaposlenih v tej republiki prejema osebne dohodke pod tisoč dinarjev. Mnogo je organizacij združenega dela in občin, ki nimajo jasno opredeljene stanovanjske politike niti odlokov o subvencioniranju stanarine, nimajo programov za stanovanjsko gradnjo in ne meril za porazdelitev sredstev in stanovanj, pa tudi ne odlokov o zemljiški politiki itd.

Borba — 1. III. 1973

KORAK NAZAJ

Temeljitjeje bomo morali reformirati tudi taka področja, kot je, vzemimo, upravljanje s stanovanjskim gospodarstvom in družbeni lastnini, kjer smo šli z ustanavljanjem stanovanjskih podjetij pravzaprav korak nazaj, namesto naprej. To se ni pokazalo zgolj v bistveni degradaciji samoupravnih odnosov na področju družbenega in stanovanjskega gospodarstva, to je vplivalo tudi na drastično zmanjševanje obsega gradnje stanovanj v družbeni lastnini.

Iz govora Edvarda Kardelja v Kragujevcu

MILIJARDE IN OBRESTI

Znano je, da je 50 odstotkov vseh uporabljenih obratnih sredstev v gospo-

darstvu pokritih s kratkoročnimi krediti, kar je stalen vir negotovosti in nestabilnega poslovanja in vzrok povečanih stroškov reprodukcije zaradi izrednih zneskov za odplačilo kreditov in obresti. Tako je gospodarstvo plačalo npr. v enem letu (1971) samo na račun obresti za razne kredite 833 milijard SD.

Iz govora Djemala Bijedića na seji izvršnega biroja predsedstva ZKJ

PODATEK O KAJI

Jugoslovani pokadimo vsako leto okrog 30 milijonov kilogramov tobačnih izdelkov, kar pomeni, da sleherni izmed nas pokadi okrog 1,5 kilograma cigaret — pri tem pa moramo računati tudi na nekadilce. I

Nedeljski dnevnik — 5. III. 1973

V Vietnamu se godijo čudne reči. Čeprav naj bi tam »oficialno« vladal mir, doživlja nešteto družin v krajih Južnega Vietnama gorje političnega nasilja. Na sliki vidimo prebivalce vasi Ben Cat, 50 km daleč od Sajgona. Ker so se trdno odločili, da ostanejo pod okriljem Fronte narodne osvoboditve, je Thuejeva vojska zravnila njihovo vas z zemljo...

dogodki tedna

● Zvezni izvršni svet je na svoji seji pod predsedstvom dr. Antona Vratuše razpravljal o več vprašanjih s področja odnosov Jugoslavije z inozemstvom in o tekoči gospodarski politiki. Razen tega je ZIS v zvezi z obiskom predsednika ZIS Džemala Bijedića Indije, Shri Lanki, Singapura, Malezije, Bangla deša in Avstralije proučil stanje odnosov s temi prijateljskimi državami in možnosti nadaljnjega razvoja sodelovanja. ZIS se je nadalje seznanil s pripravami za pogajanja z Evropsko gospodarsko skupnostjo za sklenitev novega trgovinskega sporazuma.

● V Beogradu so se sestali pooblašeni predstavniki republik in pokrajin, da pripravijo dokončno besedilo predloga medrepubliškega sporazuma o dolgoročnem razvoju kmetijstva in o pogojih za njegovo uresničenje. Pričakujejo, da bo sporazum kmalu sprejet.

● Na seji RK SZDL Slovenije so Janeza Vipotnika razrešili funkcije predsednika, za novega predsednika pa so soglasno izvolili Mitjo Ribičiča, čigar kandidacijo so podprli v vseh občinskih, v mestni in obalni konferenci SZDL. Janezu Vipotniku so izrekli priznanje za njegovo uspešno in požrtvovalno delo v vodstvu SZDL Slovenije, nato pa se je novoizvoljeni predsednik Mitja Ribičič zahvalil za izvolitev in poudaril velike naloge, ki čakajo SZDL v prihodnjem obdobju.

● Na tridnevem seminarju, ki ga je v Lipici priredil CK ZKS za sekretarje občinskih in medobčinskih komitejev ZK — udeležili pa so se ga tudi predsednik CK ZKS France Popit in sekretar Franc Setine s člani sekretariata — je govoril tudi predsednik slovenske skupščine Sergej Kraigher, ki je med drugim dejal: »Številne vsakdanje skrbi in težave so sicer razumljive in upoštevane vredne, vendar ne smejo zatreti pogleda na sedanji čas, ki je obdobje odločilnih revolucionarnih sprememb z globoko razredno vsebino.

● Mednarodna konferenca o Vietnamu, ki je bila v Parizu, je praktično končala delo. Dvanajstera zunanji ministri, ki so sodelovali na konferenci, je na plenarni seji parafirala sklepni dokument in ga nato tudi uradno podpisala. Dokument vsebuje dogovor devetih točk, najpomembnejša pa sta šesti in sedmi člen tega dokumenta, ki govorita o zvezi med konferenco in mednarodno komisijo za kontrolo in nadzor premirja oziroma o postopku za ponoven sklic konference v primeru hudih kršitev pariških sporazumov.

● Kitajski premier Ču En Lai je pripravljen obiskati ZDA, kakor hitro bi Washington in Peking navezala diplomatske stike, se pravi, tedaj, ko bosta državi navezali popolne diplomatske odnose in izmenjali veleposlanika. Peking si prizadeva, da bi LR Kitajska in ZDA začele čimprej tesno sodelovati.

● Kljub prizadevanju avstrijske vlade, da bi vprašanja slovenske narodnostne manjšine na Koroškem spravila na zakonske in mirnejše tirnice, skrajna desničarska organizacija koroški Heimatsdienst še nadalje zbira podpise za štetje koroških Slovencev. Kot so izjavili predstavniki organizacije, so zbrali že 76.500 podpisov, tretjino vseh prebivalcev pokrajine, ki imajo volilno pravico. Menda bo ta provokativna akcija trajala še tri tedne in naj bi se končala prav pred občinskimi volitvami na Koroškem.

● Na seji odbora za pripravo proslave 500-letnice slovenskih kmečkih uporov so sprejeli več pomembnih sklepov. Tako bodo tudi na Koroškem organizirali nekaj proslav, za kar so se že okvirno dogovorili s predstavniki slovenske manjšine na Koroškem. Ugodno so ocenili rezultate strokovnega simpozija v Stubici na Hrvaškem, ki je bil nedavno. Na njem so sodelovali priznani zgodovinarji Slovenije, Hrvatke, pa tudi iz Avstrije in Madžarske. Predvsem so osvetlili še dokaj neznana dejstva v zvezi s kmečkimi upori na slovenskih in hrvaških tleh. Sklenili so tudi, da bo osrednja razstava, ki ima delovni naslov »Kmečki pusti na Slovenskem«, od 30. marca pa vse do konca junija letos. Vsebovala bo zgodovinski prikaz petih glavnih uporov in arhivsko gradivo.

● V letalski nesreči blizu Szczecina, je izgubilo življenje 18 ljudi. Razen ministrov za notranje zadeve Poljske in Češkoslovaške, Vjeslava Ocepke in Radka Kaske, je pri nesreči specialnega letala umrlo še 11 funkcionarjev in 5 članov posadke. Posebno letalo poljskega vojnega letalstva je imelo na krovu članke delegacije češkoslovaškega ministristva za notranje zadeve in njihove gostitelje. Podrobnih podatkov o nesreči še niso objavili.

● ZDA so obtožile Severni Vietnam, da krši sporazum o osvoboditvi ujetih Američanov, in zahtevali ob Hanoja, da nemudoma izpusti preostale ujetnike. Severnovietnamski predstavnik je izjavil, da bodo ujetnike spet začeli izpuščati, brž ko bo rešeno vprašanje varnosti članov mešane četverne komisije za Saigon. Po štiridnevem zastoju se nadaljuje umik čet ZDA iz Vietnama.

● Bangladeš, novonastala država po predlanski vojni, ki jo je hudo razdejala, zdaj napadajo črne koze. Vsako uro umrejo trije ljudje za to kužno boleznijo. Razen tega mori prebivalstvo tudi lakota. Smrtne davek bede je neocenljiv. Če bi se to zgodilo kje v Evropi, je svoj čas vzklila Indira Gandhi, bi skočile pokonci vse države in težav v hipu ne bi bilo več.

● V Bengaziju so ob pogrebu ponesrečencev po Izraelcih sestreljenega libijskega potniškega letala, izbruhnile demonstracije, v katerih so sodelovali Libijci, naklonjeni vladi in njeni politiki arabskega združevanja. Studentje so razbijali okna na egiptovskih predstavništvih in prodajalnah v Bengaziju in vzklikali proti enotnosti Libije in Egipta. Libijski radio je prekinil neposreden prenos pogreba, ko je neki fant zagrabil mikrofona in vzkliknil: »Sestre! letala je neposreden rezultat arabske indolence«.

politični razgledi

Mednarodni pečat miru

Minuli petek je pariški sporazum o miru v Vietnamu, ki je bil obenem s štirimi protokoli podpisan 27. januarja, dobil še svoj mednarodni pečat: potem ko so ga pred mesecem dni podpisali samo zunanji ministri štirih najbolj neposredno vpletenih strani v dolgi vietnamski vojni (ZDA, DR Vietnama, začasne revolucionarne vlade J. Vietnama in saigonske vlade), so ga tokrat na mednarodni konferenci o Vietnamu v Parizu zapečatili s svojimi podpisi še zunanji ministri dvanajstih držav (po- leg prejšnjih štirih še Velike Britanije, Francije, LR Kitajske, SZ, Kanade, Madžarske, Indonezije in Poljske).

Tako je mir v azijskem jugovzhodu dobil svoja mednarodna jamstva, trdnjša kot na prvi mednarodni konferenci o Indokini v Ženevi, ko ZDA skupnega dokumenta niso hotele podpisati in so si s tem vzele pravico, da se čez nekaj let najbolj nasilno vmešajo v indokitajsko dogajanje.

Z najnovejšim dokumentom, na katerem so podpisi predstavnikov dva-

najstih držav, je pariški sporazum z dne 27. januarja mednarodno potrjen, s tem pa so vietnamskemu narodu priznali njegove temeljne nacionalne pravice — neodvisnost, suverenost, enotnost in ozemeljsko nedotakljivost. Južnovietnamskemu narodu pa so priznali pravico do samoodločbe. Če bi bile te pravice ogrožene, bi morale podpisnice mirovnega dokumenta takoj podvzeti nujne ukrepe.

Zmaga vietnamskega ljudstva nad grobo zunanjo agresijo je s podpisom pariškega dokumenta dobila tudi vso svojo mednarodno veljavo, saj je posledice ne bo mogel več nihče spodkopati, ne da bi se s tem v naprej obsojil pred očmi vsega sveta. Potemtakem je vietnamsko ljudstvo doseglo še eno — mednarodnopolitično zmago, s tem ko je pred svetovno javnost postavilo odgovornost za mir, ki je bil tako krvavo izbojevan v dolgih letih neusmiljene vojne.

Mednarodni dokument s svojimi jasnimi določili zdaj zavezuje vse podpisnice, da izmučenemu ljudstvu pomagajo ohraniti in okrepiti vse tiste vrednote, za katere se je boril, tako da bo neodvisen in suveren Vietnam naposled lahko gradil svojo prihodnost v miru in se aktivno vključil v mednarodno politično dogajanje.

Med azijskimi prijatelji

Predsednik zveznega izvršnega sveta Džemal Bijedić je na čelu jugoslovanske delegacije, v kateri so številni gospodarski strokovnjaki, odpotoval to nedeljo na daljšo azijsko turnejo. Med prvo etapo te svoje azijske poti se je že sestal z indijsko ministrsko predsednico Indiro Gandhi, nato pa bo odpotoval še v Sri Lanko (nekdanj Cejlon), Malezijo, Singapur, Avstralijo in Bangladeš.

To potovanje sodi v sklop dogovorov neurvršenih držav z janskega srečanja zunanjih ministrov v Georgetownu, ko so sklenili okrepiti gospodarsko sodelovanje med posameznimi članicami neurvršene skupnosti, s čimer bi dobila neurvršena politika svoje trdne temelje. Obenem pa sodi to potovanje tudi v sklop priprav na septembrski četrti vrh šefov držav in vlad neurvršenih držav v Alžiru, ko bo neurvršena skupnost iskala nove poti v spreminjenih svetovnih razmerah.

Večina držav, ki jih bo obiskal Džemal Bijedić, so bile od nekdaj v prvih vrstah gibanja neurvršenih, medtem ko se je Bangladeš za to politiko že izrekel, vendar za zdaj še ni polnopravni član. Z vsemi državami, kamor zdaj odhaja Bijedić, pa nas tudi sicer vežejo že dolgoletne prijateljske vezi in sodelovanje na najrazličnejših področjih. Zal pa so gospodarski stiki s temi državami doslej nekoliko zaostajali za političnimi in namen Bijedićevega obiska bo ravno v poglobitvi gospodarskega sodelovanja.

Zelo zanimiva postaja tudi Avstrali-

ja, ki se je v preteklih mesecih začela zavzemati za izredno neodvisno in samosvojno politiko v tem delu sveta in ki bi utegnila — potem ko več let skorajda ni bila prisotna v mednarodnopolitičnem dogajanju — v prihodnje odigrati pomembno vlogo v spreminjenih azijskih razmerah, pri čemer ji bo nedvomno pomagal njen precejšen gospodarski napredek. Naša neodvisna zunanja politika, ki si je od nekdaj prizadevala ustvarjati prijateljske vezi z vsemi enako mislečimi državami po svetu, bo nedvomno našla v Avstraliji pripravljenega sogovornika v ustvarjanju nove politične in gospodarske podobe sveta.

Lahko rečemo, da je leto, ki je pred nami, prelomno v oblikovanju novih mednarodnih odnosov. Zato Jugoslavija, ena izmed pobornic neurvršene politike, pri tem oblikovanju nikakor ne sme manjkati.

SPREJEM DELEGACIJE ANGOLSKIH BORCEV

Predsednik zveznega odbora ZZB NOV Marjan Cvetković je sprejel delegacijo ljudskega gibanja za osvoboditev Angole pod vodstvom predsednika dr. Agostina Neta, ki je bila od 18. do 22. februarja na obisku v Jugoslaviji kot gost zvezne konference SZDL. Sprejemu je bil navzoč tudi Branko Golović, sekretar komisije za mednarodno sodelovanje ZZB NOV. Ob tej priložnosti je dr. Agostin Neto govoril o uspehih angolskega osvobodilnega gibanja proti portugalskim kolonialistom, a Marjan Cvetković je gostom posredoval naše izkušnje iz NOV. Govoril je tudi o mednarodnem sodelovanju ZZB NOV in naglasil, da bo organizacija borcev Jugoslavije še nadalje podpirala angolsko osvobodilno gibanje.

Nov člen v verigi nasilja

Ob koncu minulega tedna se je v sudanskem glavnem mestu Kartumu odvijala tragična drama, ki predstavlja nov člen v krvavi verigi bližnjevzhodnega nasilja. Sedem pripadnikov teroristične palestinske organizacije »Črna septembra«, ki je nastala z maščevalnimi nameni po jordanjskem pokolu nad palestinskimi komandosi septembra 1970, je med diplomatskim sprejemom vdrla v ambasado Saudske Arabije in obdržala za talce ameriškega veleposlanika in odpravnika poslov, belgijskega in jordanjskega odpravnika poslov ter saudskega veleposlanika z ženo. V zameno za njihovo izpustitev so zahtevali, da v Jordaniji izpuste iz zapora dvanajset ujetih palestinskih komandosi, v Izraelu zaprte predstavnice gverile, v ZDA pa Kennedyjevega morilca Sirhana Sirhana. Ko njihovim zahtevam niso hoteli ugoditi, so najprej ubili oboje ameriškega in belgijskega diplomata, nato pa so se s preživeli talci predali sudanskim oblastem.

Tako so se seznamu nedolžnih žrtev

neusmiljenega nasilja na Bliznjem vzhodu pridružile tri nove — in ni ga skorajda trezno mislečega človeka, ki bi lahko našel opravičilo za to tragično početje. Celo samo palestinsko odporniško gibanje se je izreкло zoper metode delovanja teroristične skupine »Črna septembra«, saj gverilskemu gibanju v prvi vrsti škodijo, ne pa koristijo.

Gre za čisti terorizem, ki ne izbira svojih žrtv in ki nima ničesar opraviti s političnimi cilji palestinske revolucije. Zato je značilno, da so akcije »Črne septembra« najbolj odločno obsodili prav prijatelji palestinskega gibanja, ki se zavedajo, da takšno početje koristi predvsem nasprotni, izraelski strani, ki samo čaka, da lahko najde povod za nove agresivne akcije proti svojim arabskim sosedom. In pričakovati je, da se bo to v kratkem tudi zgodilo...

Zločin v Kartumu pa je bil nova priložnost, da se je svet zgrozil in zamislil: zadnji čas je, da se razreševanje naelektrenega bližnjevzhodnega ozračja kar najhitreje in najbolj odločno lotimo, če nečemo, da bo veriga nasilja s tistega področja neusmiljeno oplazila tudi nas — in naposled zanetila požar, ki ga bo sila težko pogasiti.

KOMENTATOR

»TV 15« izhaja vsak teden — Izdaja ga Zavod Borec, Ljubljana, Beethovnova 10, kot glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije — Tisk in kličjeji ČGP »Delo« Ljubljana, Titova 35 — Letna naročnina 42 dinarjev, za inozemstvo 70 dinarjev — Posamezne številke v kolportuži 1 dinar — Naročnino pošiljajte na naslov: Uprava »TV 15« Ljubljana, Beethovnova 10, poštni predal 598/XI, 61001 Ljubljana, ali na tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana — Telefonske številke: glavni in odgovorni urednik 21-901, tajništvo in novinarji 22-313, uprava 22-607 — Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Beethovnova 10, 61001 Ljubljana, poštni predal 598 — Rokopisov in fotografij ne vračamo.

Trdno na pozicijah Titovega pisma

Čas med dvema skupščinama Zveze združenj borcev NOV Ljubljana-Center lahko označimo kot krizno obdobje v več smereh: politično-krizno, gospodarsko-krizno, predvsem pa moralno-krizno obdobje naše revolucije. V razgibanem političnem življenju in burnem gospodarskem razvoju naše domovine je prišlo do izraza mnogo skritih nasprotij družbenega razvoja, ki opozarjajo na zelo zapleteno obdobje naše revolucije. Tako stanje zahteva od naprednih sil, tu mišlim predvsem Zvezo komunistov in seveda tudi Zvezo združenj borcev, da popolnoma razumejo tokove revolucije, da spoznavajo nasprotja, ker le tako jih bodo lahko razreševale oziroma odstranjevale. Posebno značilen za sedanje obdobje pa je boj socialističnih in samoupravnih sil za razvoj takih proizvodnih odnosov, ki bodo omogočali, da bo delavski razred obvladal celotno družbeno reprodukcijo in dobil odločujočo vlogo v družbenopolitičnem življenju...

Delavski razred, ki ustvarja presežno vrednost, se pravi denar, s katerim zadovoljuje skupne družbene potrebe — prav delitev teh sredstev pa izjiva družbena nasprotja — nima zadostne možnosti za odločanje o uporabi teh sredstev. Tehnokratske sile so ta sredstva odtujevale brez delavskega razreda. Začel se je krepiti bančni kapital, trgovski kapital, začelo se je odtujevanje sredstev presežne vrednosti v smeri zasebnih koristi. Vse to je rodilo celo verigo nasprotij začeti od razsipništva družbenih sredstev prek socialnega razlikovanja, potrošniškega in malomeščanskega nerada pa do zlorabe položajev, podkupovanja in drugih oblik korupcije in kraje. S povezovalnim tehnokratskih, menažerskih in finančnih struktur so nastajali razni privilegiji, ki so skrivili pozitivno razvojno nit na vseh področjih, na gospodarskem, političnem, prosvetnem in kulturnem. Taka pačinja in nasprotja so izzvala nove negativne pojave kot nacionalizem vseh vrst, hegemonizem, separatizem, monopole in avtarkijo, pojavili so se celo poskusi razbijanja enotne socialistične jugoslovanske skupnosti. Vsi ti pojavi so po svojem bistvu protirevolucionarni, protisocialistični, protisamoupravni in s tem protidelavski. Samo po sebi je umevno, da so se v takem položaju tiste sile, ki jim socialistična in samoupravna jugoslavija nikoli ni ustrezala, doma in na tujem znašle na isti liniji kontrarevolucije.

Ustavne spremembe, ki smo jih že sprejeli ali ki jih pripravljamo, naj stvari postavijo tako, da dobi delavski razred tisto veljavo, ki mu kot ustvarjalcu presežne vrednosti pripada, z odločujočo vlogo pri delitvi presežne vrednosti pa tudi odločilni vpliv za nadaljnji razvoj Jugoslavije. To je bistvo bitke, ki jo dandanes bojuje delavski razred pod vodstvom Zveze komunistov. Ta bitka pa je tudi naša bitka, bitka Zveze združenj borcev. Zaradi tega smo borci kot avantgarda revolucije sprejeli Titovo pismo in pismo izvršnega biroja kot svoje pismo in na vsej črti podpiramo napore Zveze komunistov v boju za revolucionarno preobrazbo naše družbe in Jugoslavije kot enotne socialistične domovine enakopravnih narodov...

Zveza združenj borcev je nekajkrat konkretno opozarjala na že omenjene pojave in zahtevala, da se razčisti, npr. zadeva 25 poslancev in poslanca Remca, dalje na pojave korupcije, grabeža in na odtujevanje sredstev v smeri zasebnih koristi, s tem pa tudi na socialne razlike. Posebej pa smo opozarjali na neustrezno vzgojo mladine in neustrezno stanovanjsko politiko v Ljubljani. Ob znanih dogodkih na Hrvaškem smo opozarjali, da Slovenci nimamo biti za kaj samozadovoljni, češ da pri nas takih pojavov ni, ampak so tudi pri nas strukture, ki jim ni popolnoma jasno, da je Slovincem zagotovljen etnični, nacionalni, kulturni in gospodarski obstoj samo v socialistični in samoupravni Jugoslaviji. Vse druge alternative so za nas borce nesprejemljive, ker so proti revoluciji, za katero so naši narodi dali toliko žrtv. Mi, ki smo ostali živi, smo odgovorni ne le nasproti samemu sebi in našim zanamcem, ampak tudi nasproti padlim tovarišem, ki so se bojevali za takšno Jugoslavijo, kakršno dandanes ustvarjamo. Potemtakem lahko trdimo, da se je borčevska organizacija razvila od stanovskoveterske v delovno in močno družbenopolitično organizacijo...

V nadaljevanju govora se je tovarš Vlado Senk-Gaber s posebnim poudarkom dotaknil vzgoje mladega rodu. »Ta mladina,« je dejal, »naj bo usmerjena, kot so bili njihovi vrstniki za časa narodnoosvobodilnega boja, torej v duhu požrtvovalnosti in pripravljenosti žrtvovati vse za boj in revolucijo. S posebno zaskrbljenostjo gledamo danes na razvoj vzgoje po mestih. Mladina je prepuščena ne le površni ali pa sploh nikarkršni socialistični vzgoji, šundu, vesteru romantiki, ampak tudi pritisku potrošniške miselnosti in podobnemu. V šolah se komaj kaj govori o socializmu in NOB. Mladino vzgajajo kadri, ki so sem in tja svetovno

nazorsko nasprotni socializmu. Vpliv cerkve se na vse mogoče načine vtihotaplja v mladino. Vse to nas zaskrbljuje in zato podpiramo napore Zveze komunistov, ki takim pojavom posveča vso skrb. Prepričani smo, da je današnja mladina prav taka, kot so bili njeni vrstniki v času osvobodilnega boja in če bo pravilno vodena in kritično usmerjena, bo tudi njeno celotno delovanje pozitivno...«

Na koncu je tovarš Šenk takole strnil naloge borcev: Vsi borci se morajo brezpogojno vključevati v akcije, ki jih izvaja Zveza komunistov v podjetjih in organizacijah združenega dela, kjer so zaposleni. Borci, ki so že upokojeni, se bodo vključevali v akcije družbenopolitičnih organizacij v krajevnih skupnostih, občini, mestu in republiki. V vseh organizacijah in samoupravnih organih bomo delovali v duhu pisma predsednika Tita in izvršnega biroja. Povsod bomo opozarjali na razna maličenja v družbenem, gospodarskem in kulturnem življenju, zavzemali se bomo za stabilizacijo, za dobro poslovanje, predvsem pa za moralno poslovanje. Posebno pozornost je treba posvetiti vzgoji naše mladine in vprašanju šolstva na vseh ravneh. Borci podpiramo akcijo, ki stremi za tem, da se z denarjem, ki ga delovni ljudje odvajajo za stanovanjsko gradnjo, zgradi in zagotovi kar največ stanovanj za delavce z najnižjimi osebnimi dohodki. Zahtevamo, da se prepreči špekulacije z zemljišči, ki so eden od povzročiteljev za drago stanovanjsko gradnjo. Uvesti je treba red pri stanovanjski gradnji v celoti, boriti se moramo za resnično samoupravne odnose v stanovanjskem gospodarstvu.

Zaostri boj proti socialnemu razlikovanju ne pomeni, bojevati se proti višji življenjski ravni delovnega človeka, saj je naš cilj, postati bogatejša družba, pomeni pa boj proti vsem tistim, ki s prevaro, kriminalom ali na kak drug nepošten način povečujejo svojo življenjsko raven. S tem v zvezi se moramo obrniti tudi proti samemu sebi ter ideološko razčistiti z vsemi tistimi člani, ki niso sprejeli političnih in moralnih norm Zveze komunistov. Boriti se moramo tudi proti pasivizaciji naših članov, ki ni vedno le razočaranost, ampak včasih tudi užaljenost ali neskromnost. Moralni lik borca, komunista ali nekomunista, naj bo tak kakor za časa NOB, ko je s svojim osebnim zgledom zbujal občudovanje. Privilegije, samovolja, razkorak med besedami in dejanji, dopuščanje ali pomiritev z negativnim, vse to je nezdružljivo z likom borca-revolucionarja. Z vsemi močmi moramo podpirati organiziranje splošnega ljudskega odpora, kjer zares lahko veliko naredimo. Podpirati moramo politiko neuvrščenosti, s tem v zvezi pa vse narode, ki se še bojujejo za svojo svobodo in suverenost. Največja pridobitev naše revolucije je bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov, ki je poroštvo za trdnost Jugoslavije, zato se moramo zanj boriti na vsakem koraku. Zaradi tega tudi podpiramo akcijo za zgraditev doma mladine in borcev v Kumrovcu, rojstnem kraju maršala Tita, kjer se bo zbirala mladina vseh jugoslovanskih narodov.

Za tisk pripravil:
FRANCI STRELE

Nadaljevanje s 1. strani

stiči članstva in organizacij ZZB NOV — tudi družbenogospodarska vprašanja in da mora biti njihovo težišče na republičnih ter občinskih, ker je urejanje temeljnih pravic večinoma v pristojnosti federacije. To je treba poudariti v sklepih.

Vse priprave na sedmi kongres so odvisne od tega, kdaj bodo republiške in pokrajinske skupščine. Zaželeno bi bilo, da bi se te skupščine končale maja ali najpozneje začetek junija, saj bodo za kongres potrebni gradivo — razprave in sklepe — s teh zborov, za obdelavo tako obsežnega gradiva pa je treba zagotoviti dovolj časa.

Borci NOV in socialistične revolucije je kakor ZZB NOV v celoti niso bili nikdar ravnodušni in ob strani, ko je šlo za pobude, kako bi naj urejali gnojni položaj delovnih ljudi. Tudi sami so bili začetniki uspešnih akcij s podobnimi človekoljubnimi in socialnimi smotri — za zgraditev borčevskih stanovanj — kar se zmeraj traja in kar ni v navzkrižju s sedanjem, še širšo družbeno akcijo za zgraditev delavskih stanovanj. To je poudarilo predsedstvo, ko je obravnavalo program za zgraditev delavskih stanovanj, ki sta ga konec leta sprejela predsedstvo Zveze sindikatov Jugoslavije in izvršni biro predsedstva ZKJ. Sicer so člani predsedstva ta program ocenili kot izredno družbeno akcijo, ker sodi najbolj neposredno v okvir tistih pobud in dejavnosti, ki je njihov namen uresničenje s pismom tova-

naši delovni uspehi

Pred dnevi je začela polzkusno obratovati tovarna Strešnik v Dobrvški vasi pri Škocjanu na Dolenjskem, obrat Novoteksa. Ko bo tovarna delala s polno zmogljivostjo, bo v njej zaposlenih 70 delavcev, letno pa bo izdelala 12 milijonov strešnikov v vrednosti 50 milijonov novih dinarjev. Otvoritev novega obrata je za ta pasivni predel novomeške občine izrednega pomena, gradbeništvu pa bo prihranila veliko deviz, saj so novi strešniki odlični. Izdelujejo jih v petih barvah, tovarna pa daje garancijo 35 let. (Fotografija in besedilo Slavko Dokl)

Vprašaj nad »čarobnim datumom«

Z REDNE SKUPŠČINE ZZB NOV OBČINE VELENJE

V Velenju je bila občinska skupščina ZZB NOV v soboto, 3. marca. Uvod vanjo je bil ganljiv pionijski pozdrav, ki mu je sledila podelitev priznanj najzaslužnejšim članom organizacije.

Delegati, ki so prišli na skupščino, so že vnaprej prejeli obširno, zelo pregledno poročilo o delu občinskega odbora ZZB NOV, njegovih komisij in drugih organov od leta 1970 do konca 1972. Ze iz poročila je razvidno, da občinski odbor tega mandatskega obdobja zasluži pohvalo, kot mu je bila tudi izrečena med razpravo.

Kakor uvodni del poročila tako je bil tudi začetek uvodnega referata predsednika Filipa Lesnjaka posvečen v precejšnji meri sedanjemu političnemu trenutku in kritiki napak v družbenem ter gospodarskem življenju, pa tudi v naših lastnih vrstah. »Enako kot je morala očistiti svoje vrste Zveza komunistov, bomo morali biti tudi mi borci najprej kritični do sebe, do lastnega dela v praksi. Naše organizacije se bodo morale preobraziti v pravo politično silo z jas-

nimi stališči in učinkovitim izvajanjem sklepov. Ponoviti moramo metode narodnoosvobodilne vojne — borbenost, poštenost, tovarištvo in enakost, ki so združevale najrazličnejše sloje ljudi,« je med drugim rečeno v poročilu. Predsednik Lesnjak pa je med drugim poudaril, da bi bila največja nevarnost za ZZB, če bi se zaprla sama vase, v stanovske okvire. Ustrezen poudarek je dal tudi problemu informiranosti in pozval navzoče, naj si prizadevajo, da bi bilo čimveč članstva naročeno na organizacijsko glasilo »TV 15« in na lokalni list »Naš čas«.

Iz poročila in predsednikovega referata je bilo razvidno, da je negovanje revolucionarnih tradicij v zadnjih letih doživelo v velenjski občini dostojen polet, vsaj v manifestativnem smislu (pohodi, prireditve, kurirčkova pošta itd.). Morda bi bili uspehi na tem področju še lepši, če se združenjem in občinski zvezi ne bi bilo treba ukvarjati v tolikšni meri s socialnimi in drugimi problemi članstva, zlasti na podeželju.

Ko je govoril o težavah pri priznavanju posebne dobe in statusa borca, je predsednik Lesnjak močno naglasil krivičnost uzakonjenega »čarobnega datuma« — 9. septembra 1943. Če si se vključil v NOB le en dan kasneje, si prikrajšan za celih pet let, pa če si se še tako hrabro boril. Ta datum pomeni negiranje specifičnih razmer NOB na Štajerskem, kjer je okupator ob najmanjšem dokazu zveze s partizani izvajal strahotno nasilje nad ljudmi. Krivico naj bi zakonodajalec popravil tako, da bi priznal ustrezne ugodnosti glede skrajšanja delovne dobe tudi drugim — sorazmerno po tem, kdaj so se aktivno vključili v narodnoosvobodilni boj.

V razpravi je bilo slišati predlog, naj bi v Velenju ustanovili posebno ambulanto za borce, naj bi bilo topliško zdravljenje uzakonjeno tudi za borce (v velenjski občini jih je v minulih treh letih umrlo nad sto), naj bi bili kmetje borci deležni več skrbí, naj ne bi pozabili na naše člane v delovnih organizacijah, kjer se jih, ko se postarajo, otepajo in jih premeščajo na manjvredna delovna mesta, naj bi ustanovili po podjetjih aktivne borcev itd. Ustrezne pozornosti naj bi bili deležni tudi nekdanji »ukradeni otroci«, ki so zdaj čisto pozabljeni. Treba bi bilo pomagati hribovskim kmetom, da bi se obdržali, saj bi nam bili v primeru splošnega ljudskega odpora prav tako potrebni, kot so nam bili med NOB.

Razprava, ki je tu in tam zašla malce preveč v podrobnosti, se je končala s pozivom k čim plodnejšemu delovanju na področju negovanja revolucionarnih tradicij in prenašanja le-teh na mlado generacijo, o čemer je govoril tudi predstavnik občinske mladinske organizacije.

Za predsednika občinskega odbora so delegati ponovno izvolili Filipa Lesnjaka.

F. Š.

Kalvarija ujete partizanke

Katica Ilenič Klančar je ena izmed žensk, ki so morale roditi v zaporih in ki so bile strahotno mučene celo v pozni nosečnosti. Po porodu je bila obsojena na smrt, smrti pa jo je rešila kapitulacija Italije. Drugi in še strahotnejši del trpljenja so ji prizadejali belogardistični domobranci, da pohabljena še komaj živi. Njena življenjska zgodba je neizpodbitno pričevanje o nečloveškem značaju fašizma in dokaz za najhujšo krivdo domačih izdajalcev.

Katica Ilenič Klančar živi v Cerknici. Ne-koč tako lepo in razumno dekle je komaj še senca nekdanjosti. Čas po vojni je zvečine preživela po bolnišnicah in zdraviliščih, že od 1953 pa je takorekoč negibna, zakovana v ortopedski steznik. Edino, kar ji je ostalo, je njen neskaljeni razum, ki izpričuje izredno naravno inteligenco, in njeno plemenito srce, edino veselje pa so njeni trije sinovi. Ima pa Katica ob sebi tudi razumevajočega tovariša, ki se ni nikoli izneveril partizanskemu tovarištvu.

Njeno govorjenje izpričuje kultiviranost, kar pomeni, da veliko bere in veliko premišljuje. V njem skoraj ni sledu o belokranjskem narečju. Rodila se je namreč v vasi Kvasice pri Črnomlju 26. februarja 1920, osnovno šolo pa je končala v Dragatušu. Komaj petnajstletna se je morala zaposliti pri gostilničarju Albertu Jakliču kot natačarica, nato pa je še dve leti delala pri gostilničarju Francu Rožiču v Črnomlju. Hotela se je naučiti tujih jezikov, zato je marca 1939 odšla na delo v Nemčijo. Toda v mestu Zittau je zdržala le dobro leto, zakaj nacistična histerija je postajala vse bolj nezno-sna, začela pa se je tudi vojna, ki tudi Nemcem ni obetala nič dobrega. Že maja 1940 jo srečamo pri Starem Tišlerju v Ljubljani, tu pa jo je našel Miloš Benčina iz Starega trga pri Ložu in jo novembra istega leta pri-vedel za natačarico v svojo gostilno. Tu pa se začela zgodba Katice kot borke.

Loška dolina je bila takrat že revolucio-narno osveščena. Že od 1936 so na občini vládali kmetje in delavci s svojim zname-nitim županom Jožetom Mlakarjem ter iz-vajali program socialne pravičnosti. V dolini je delovala partijska organizacija, ki je ime-la redne in neposredne zveze z vodstvom v Ljubljani. Zavest o narodni ogroženosti so zlasti utrjevali prebežniki iz Primorske, ki so pripovedovali, kako Italijani tam zati-rajo slovenski življenj. Z enim izmed teh, s Frantom Maslom, Bečanovim iz Ostrož-nega brda v Brkinih, je Katica navezala naj-trdnejše stike.

Frane je takrat bival pri Rihtarjevih v Podcerkvi. Z Ludvikom in Hlepinovim Stan-kom, z Andrejovimi in Baragovimi so bili nerazdružni prijatelji. Potem je bil tu še kovaški pomočnik in skojevec Točkov Vin-ko. Vsi so bili pod močnim marksističnim vplivom Rihtarjevega Franceja, občinske-ga odbornika kmetov in delavcev, z vrnitvi-jo Matevža Haceta iz Francije pa je vas dobila tudi prvega organiziranega člana partije. Frane je bil dezerter in kot tak po-tencialni nasprotnik fašizma in Italijanov. Bil je lep, zdrav in krepak mladenič. Z njim je Katica sprejemala vase vse, kar je bilo tedaj revolucionarnega in najnapred-nejšega.

Pa so se nad domovino zgrnili črni ob-laki. Izdana vojska je razpadla. Dezerterja Frane Maslo in Frane Trenta sta s Katico Ilenič na veliki četrtlet leta 1941 šla proti Beli krajini. Do Ribnice na Dolenjskem jih je peljal z vozičkom Knavsov Slave, nato so do Kočevja prisledli k umikajočim se žandarjem, iz Kočevja do Brezovice pri Starem trgu ob Kolpi pa jih je potegnil ne-ki primorski pribežnik, ki je živel v Kočev-ju. Na Katičin dom v Kvasici pri Črnomlju so prispeli na veliko soboto. Frane Trenta je tu živel in se skrival do odhoda k parti-zanom v prvo belokranjsko četo, Frane Maslo pa je iz Kvasice odšel nazaj v Loško dolino že čez osem dni. Na Kvasico je pri-šel še večkrat in tudi Katica je prišla v Podcerkev in od tam s Frantom celo na Ostrožno brdo.

Novembra 1941 je bila Katica poslana iz Starega trga pri Ložu v rodno vas s pošto za Franeta Trento. Varnostna in obvešče-valna služba OF je bila na tekočem o vsem, kar so o njenih pristaših vedeli karabinjerji, zato je Trento opozarjala, naj se umakne, če se še ni, in naj bo previden. Frane Trenta se je v Beli krajini povezal s ko-munisti, npr. Antonom Dvojmočem, bil je oborožen in izvajal je tudi razne akcije. Ne-kajkrat je manjkalo le za las, da ga Itali-jani niso prišli. Po pobegu Karla Masla iz

italijanske vojske pa so karabinjerji zelo hitro ukrepali. Brž so prišli v Kvasico po Katico in njenega brata Antona. Komaj je še Katica uspela naročiti sestri Pepci, naj odpotuje v Stari trg pri Ložu in v Podcer-kev ter na javki pri Točkovi teti obvesti o njeni aretaciji. Pepca Ilenič je to sporočilo srečno prenesla, bila pa je tudi ona izdana in zaprta.

»Sprasevali so me za Franeta Masla in Franeta Trento, kdo sta, kaj sta,« pripove-duje Katica. »Mene je zelo bremenil izdaja-lec Hafec. Mučili so me in takrat sem rek-la tistemu komisarju: 'Gospodje, a ni sra-motno, da ta človek nosi vašo častno unifor-mo?' Zalostno je, da verjamete taki bara-bi... Bil je res v njihovi uniformi. Čakaj, jaz ti bom pokazal. Glavo ti bom odsekal, se je razjezil oni. Italijani pa: 'Cosa dice?' Dejala sem: 'Točno tako, največjim bara-bam verjamete. Nedolžna sem pa me mu-čite in zapirate...' Pogledal me je tisti ko-misar. 'Zakaj ga obsojate za barabo?' Rekla sem: 'Zato, ker je bil poprej skozi po zapo-rih. Svoji lastni ženi je oko izbil, s ciganko je imel otroka, je barabil je kradel. Tak je zame baraba. Ni vreden, da živi in da nosi vašo častno uniformo.' Ja, toda on pravi, da ste vi rešili dva komunista, to je Franc Maslo in Franc Trento...'

Zaprli so tudi mojo mamo Katarino. A vsi smo se dobro zagovarjali. Noben ni nič priznal, niso imeli nobenih dokazov proti nam. Tako so me 24. decembra 1941 izpu-stili s tem, da sem se morala dvakrat te-densko javljati na fašistični postojanki.

V tem času smo pri nas klali prašiče za partizane in spravljali meso v Sražni vrh, kjer je bila četa. Opravljala sem tudi dru-ge naloge. Uspelo mi je, da sem si pridobila naklonjenost italijanskega oficirja na bloku. Tako mi je bilo mogoče pomagati naši organizaciji, da smo iz Črnomlja spravi-li mnogo odev za partizane, našim ljudem v črnomaljskih zaporih pa dostavljati hra-no in pošto. S sanitetnimi potrebščinami smo oskrbeli že prve partizane, tiste, ki so bili razbiti in pobiti pri Semiču. S šoferjem Grabnarjem, ki je bil zaposlen pri rudniku v Kanjarici, sem prepeljala iz Črnomlja ti-skarski stroj. Koncem maja 1942 pa so Ita-lijani moje delovanje izsledili. Bila sem spet izdana. A dobila sem še pravočasno obve-stilo naše obveščevalne službe. Morala sem k partizanom brez slovesa od domačih. Sprejel in v četo me je vodil Peter Matkovič iz Finkov, ki sedaj živi v Mariboru. Bila sem v belokranjski četi 1. odreda (verjetno 1. bataljona) do roške ofenzive. V roški ofenzivi smo se umaknili v Zapudje pri Vi-nici. Tam smo bili 18. avgusta 1942 izdani in obkoljeni...

Morala sem pospraviti in uničiti važne dokumente, zato nisem mogla pravočasno pobegniti. Skušala sem se rešiti tako, da sem pištolo in bombo skrila in se preoblekla v krilo, nato pa skočila skozi okno zelo globoko. Pri tem pa sem se hudo poškodovala in onesvestila. Ko sem prišla k zave-sti, je okoli mene že vse gorelo. Obudil me je ogenj in smrad. Misliha sem, da so faši-sti že odšli, požgali vas in odšli. Skočila sem kar čez ogenj, a so me brž zgrabili... Odgnali so me k že zajetim vaščanom. Bi-le pa so tam tri izdajalke, ki so jih imeli poprej partizani zaprte, pa so jih izpustili. Te pa so me prepoznale. 'Quella signorina partigiana...' Italijan je stopil k meni in me prijel za zlat križec, čes komunisti ne nosijo križa. 'Strani!' sem rekla. 'Pustite to, to je moje! Kaj sem jaz, ali komunistka ali partizanka, kar odstranite se od mene!' In me je tako sunil s tisto puško, da se mi je kar zatemnilo. Tedaj pa je zagrnelo. Počila je v ognju bomba, ki sem jo bila skrila. Italijani so se takoj vrgli na tla, čes da so jih napadli partizani. Tudi mi smo morali vsi poleči. Medtem so odbrali sedem moških iz Zapudja in jih tam vpricho nas postreliili, nas druge pa so odgnali v Vinico...

V Vinici so mene odbrali in me postavili na sramotilni oder, čes sedaj boš pa govo-rila svinja partizanska. Rekla sem: 'Svinja še nisem...' 'Kaj pa si?' so me vprašali po italijansko. 'Ženska, človek kakor ti...' 'Boš že govorila...' 'Nimam kaj govoriti, kar sem sem. Slovenka sem in Slovenka hočem ostati...' Potlej so nas zaprli v neki hlev. Tja so nas prišli gledat italijanski ofi-cirji. Tam me je spoznal tisti oficir z bloka. 'A, ti si tista lisica? Dal ti bi jaz boga, ne bi ti bil dvigal rampe. Zdej pa vemo, kdo si, zdej ti bomo dali venti oto...' Kar šk-r-tal je z zobmi. V Vinici so me mislili ustreliti, a prišla je odredba italijanske koman-de zadnji hip, da me ne ustrelijo. Z Vinice so me odgnali na Sinji vrh.

Po poti so me fašisti vso zbrali. Edino en Italijan je bil usmiljen z mano. Dejal

Kati Ilenič s sinom Mitjem ob prihodu iz zapora. Drugič so jo prikrajšali za svobodo belogardistični domobranci ter jo tako spravili ob zdravje za vse življenje.

je: 'Signorina, volete bevve...' 'Hvala lepa, ne bom,' sem dejala. En fašist je pa to vi-del, me je pa tako zbral z okovanimi goj-zarji, da sem bila vsa črna. Na Sinjem vrhu so me spet zasliševali. Bile so tam tudi ti-ste tri izdajalke. Jaz sem rekla, naj jih od-stranijo od nas in so jih res. Zagovarjala sem se, da sem prišla v Zapudje k prija-teljici šivilji. Nič niso mogli izveči iz mene. Potem sta prišla notri dva fašista in me strahotno pretepla. Jaz sem strašno kričala. Skočila sem na okno in vpila: 'Prego, spa-rate me, prego sparate me!' Potem sta prišla dva Italijana in rekla, da je to nečlo-veško, čes da se tako z ljudmi ne dela. Spo-rekli so se med sabo. Tako sem bila za ne-kaj časa rešena.

Drugi dan so nas na tovornem avtomo-bilu prepeljali v Črnomelj. Mene so vrgli v samico. Prišel je tisti komisar, čes zdaj boš pa govorila, kje so partizani in kdo so komunisti. Jaz pa govoriti nisem hotela. Pa-dali so udarci. Jaz pa sem molčala. Prego-vor pravi: Kdor molči, devetim odgovori in tega sem se držala. Potem so me zaprli v neke barake. Od tam pa so me uklenjeno odpeljali na vlak. Spremljali so me klci somišljenikov Osvobodilne fronte: 'Katica, drži se, bodi trdna!'

Mene in nekega ujete partizana so od-peljali v zapore na Miklošičevi v Ljublja-ni. Tam so nas zbrali večje število. Jaz pri-znala nisem nič. Noč in dan so me prete-pali. Bila sem noseča. V sedmem mesecu nosečnosti so me odpeljali v mučilnico in me obesili za lase... Kljub nosečnosti in te-mu strahotnemu mučenju nisem izdala ni-česar. Seveda so me mučili večkrat. Saj je še živa Heda Perovič, učiteljica, sedaj poro-čena Karolin, ki je prav očitvidka tega mu-čenja. Nepristano so rožljali ključji. Moja sestra, ki je bila tudi zaprta z mano, se je kar tresla. 'Kati, Kati, spet te bodo mučili, spet te bodo odpeljali...' In ona je kar skup zlezla, kadar so mene odpeljali. In ko so me spet odpeljali in mučili, sem dobila po-padke. Potem so sojetnice razbijale po vra-tih. Prišel je italijanski zdravnik. 'Oh, ubo-ga signora! Pa v takem tukaj in tako nečlo-veško delajo z vami...' Potem so me na nje-govo zahtevo dali v drugo manjšo sobico. Začasno so me peljali v porodnišnico in preprečili popadke. Potem pa spet nazaj. In tako sem potem v zaporu 7. marca 1943 rodila sina Mitjo, vpricho italijanskega ka-rabinjerja. 'Ubo-ga signora,' je dejal, 'zdej bom pa še jaz prošil, da vas rešijo...' 'Go-spodje, ali me ustrelite ali pa me rešite!' sem rekla...

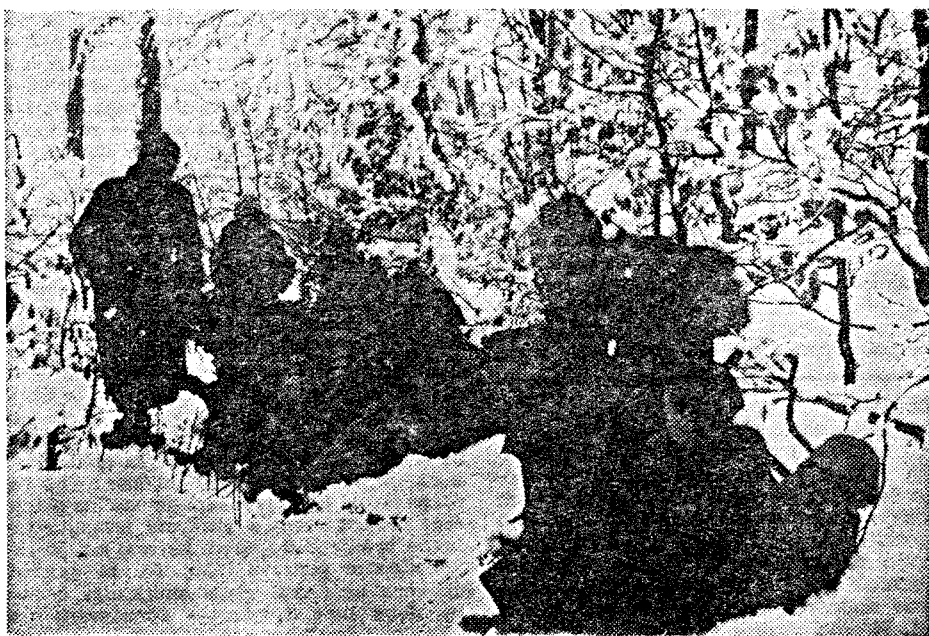
Sinka niso hoteli vpisati na ime Mit-ja, čes da je to komunistično. Zato sem pri-stala, da ga vpišejo na ime Tomaž, ker je bil ravno 7. marca Tomažev dan. Tako ima dva imena Tomaž Dimitrij. Tik pred razpa-dom Italije, 6. septembra 1943, sem bila so-jena. Obsodili so me na smrt. Branili me je odvjetnik, ki ga je najela Osvobodilna fron-ta, enega pa je najel brat Tone.

Tovarišice so mi lase navile na papirčke, da so me polepsale za razpravo. Paznica, ki je delala za OF, mi je prinesla rdečo rožo. Pripele so mi jo v lase, da bom ja lepa ob-sojena. Hotela sem s sabo vzeti otroka, pa so mi ga Italijani strgali iz rok, čes da bambino ne spada pred sodnike. A sodniki vojaškega sodišča niso poznali usmiljenja. Komaj tri dni pred potopom njihove drže-ve ladje so mi namenili smrt. Toda prišlo je do hudih protestov ljudstva in bila sem pomiloščena na dosmrtno ječo.

Po kapitulaciji Italije so nas zapornice prevzeli Nemci. Nemci so nas pa izpustili, da bi pridobili na ugledu. Prišli smo mo-rale, da se ne bomo ukvarjale s politiko. Takrat je OF organizirala, da je nas žen-ske, ki smo morale roditi v zaporih, foto-graf posnel. Jaz sem se zatekla k sorodni-ci Antoniji Hiti blizu Figovca. Seveda nama je sestro, ki je tudi imela otroka, manj-kalo vsega. Šla sem na Karlovsko cesto, da bi pri Tribuni nabavila voziček. Tam so sto-pili predme belogardisti. 'Sedaj tička, smo te pa ujeli. Zdej boš šla pa z nami...' Sem dejala: 'Kamor jaz, tja moj otrok...'

Belogardisti so me zaprli v Šempetrsko kasarno. Tam sva z Mitjem hudo zbolela. Odpeljali so naju v bolnišnico. Tja so pri-šli pome esesovci. A prvič me je dr. Debe-

fotografija z vprašajem

Po objavi fotografij partizanske kolone, ki jih je posnel Marijan Masterl, se nam je javil Alojz Križnar-Milan z Medna 42/a pri Ljubljani. Po njegovem mnenju sta obe fotografiji nastali v zadnji ofenzivi proti enotam 9. korpusa spomladi 1945. »Na prvi fotografiji (objavljena v TV-15 št. 8 z dne 22. februarja 1973) so: politični komisar 2. čete Viktor doma iz Srednje vasi pri Bohinju, obveščevalec Škofjeloškega odreda z Ostrega vrha nad Železniki, ob smreki pa Alojz Križnar-Milan. Fotografija je nastala blizu Črnega kala pod Blegošem. Tu je bilo več tisoč ljudi: cel škofjeloški odred na čelu z Blažem Ostrovrhajem (Otom Vrhuncem), oblastni komite in vojno področ-je (verjetno za Gorenjsko), ves VDV — Srečko Krtina, Plestenjak, Drolc, ves aktiv terenskih aktivistov, cela divizija Garibaldi Natisona. Tu je bil po-svet, v katero smer prebiti obroč. Poveljstvo je prevzel Blaž Ostrovrhaj in določil preboj proti Rovtam, kolono pa sem vodil jaz. To je bilo 23. marca 1945. Druga fotografija (objavljena v TV-15 št. 9 z dne 1. III. 1973) je na-stala dan prej, 22. marca 1945. Posneta je bila malo nad Bervkovo rojstno hišo med vasjo Novaki in Leskovico. Takrat sta se domenili komandi Škofje-loškega odreda in vojnega področja, Blaž Ostrovrhaj in Krtina, da se prebi-jemo čez Davčo prek Ratitovca na Jelovico, tako da bi obšli sovražnika. To-da bilo je prepozno. Na fotografiji z obrazom nazaj je Ciril Mrak, doma iz Virmaš pri Škofji Loki...«

Tovarišu Alojzu Križnarju-Milanu se za podatke najlepše zahvaljujemo. Obe-nem objavljamo novo nepojasnjeno fotografijo Marijana Masterla. Nastala je verjetno ob isti priložnosti. Tovarišice in tovariši, kaže da gre le za eno od enot, ki jih omenja Križnar, so na tej fotografiji obrnjeni z obrazi proti nam in jih bo zato mnogo lažje prepoznati. Prosim, da nam sporočite enoto, imena, priimke in partizanska imena za tiste, ki jih boste prepoznali!

Zenske, ulete partizanke in aktivistke, ki so morale roditi v italijanskih zaporih v Ljubljani. V prvi vrsti od leve so: dr. Marja Boršnik s hčerko Francko, Minka Debenjak (Golob-Praprotnik) s hčerko Martino, Jožica Hribar-Manca, Marijana Jesenko, ki so jo umorili belogardisti (umrla je mučeniške smrti). V drugi vrsti (stojijo) Jerca Pretnar s sinkom, Kati Ilenič s sinom Mitjem, Pepca Ilenič s hčerko Bredico in Fani Krašovec iz Kočevja s hčerko. Fotografija je nastala ob kapitulaciji Italije, ko so te matere prišle na prostost, nekatere seveda le za malo časa.

Ijak rešil. Drugič pa so me odvedli skupaj z Anko Selko in s pokojno Anico Černejevo naravnost v Sentvid, od tam pa s transportom v Ravensbrück. Otrka so mi vzeli in ga dali v neki otroški zavod, kjer sta ga našli sestrična in pokojna sestra Pepca ter skrbeli zanj do konca vojne.

Prišle smo v Ravensbrück. Tam so nas slekli in dobile smo progaste taboriščne uniforme. Bilo je nekaj strašnega, kar se ne da povedati in opisati. 2. maja 1944 je pisateljica Anica Černejeva umrla. Tam sem morala delati v tovarni avionov, na koncu pa smo morale kopati strelske jarke in proti letalske bunkerje. Ob osvoboditvi sem bila samo že živo okostje, tako sem bila izčr-

pana. Bila sem negibljiva, imela sem išijas in zastrupitev želodca. Tovarišice so me pomagale spraviti v domovino. Prišla sem šele 1. septembra 1945. »

Taka je skopa, skrajšana pripoved Katice Ilenič, pogumne in ulete partizanke, ki ji ni moglo zlomiti upornega duha niti najhujše mučenje. Taka je bila usoda aktivistk Osvobodilne fronte in bork, ki se niso mogle izogniti nasilju in moči okupatorjev, ki so trčile ob zlogo domačih izdajalcev, belogardistov in drugih narodovih izvržkov. Trpljenje teh junaških žensk, naših mater in sestra je vtakano v našo svobodo in vzdano v temelje naše današnje blaginje. Ne pozabimo tega nikoli!

NOSILCEM ODLIKOVANJ NARODNEGA HEROJA, PARTIZANSKE SPOMENICE 1941, PROSTOVOLJCEM ŠPANSKE REPUBLIKANSKE VOJSKE, BORCEM IZ SOLUNSKE FRONTE IN BORCEM ZA SEVERNO MEJO (Koroško) — PRIZNAVAJO JUGOSLOVANSKE ŽELEZNICE 6 BREZPLACNIH POTOVANJ LETNO.

Za dosego navedenih pravic je treba poslati natančen naslov nosilca pravic, sliko 3 x 4 cm in nakaznico za vplačanih 10 N din za manipulativne stroške.

Legitimacije za brezplačno vožnjo po železnici bomo poslali po pošti, lahko pa jih prevzamete tudi osebno v zavodu.

Borcem iz SOLUNSKE FRONTE in za SEVERNO MEJO (Koroško) izdaja brezplačne vozovnice ZTP pod istimi pogoji kot doslej.

Za vsa pojasnila kličite po telefonu 685-241 Beograd.

ZAVOD ZA NOVINSKO-IZDAVAČKU I PROPAGANDNU DELATNOST JZ

11000 BEOGRAD

Nemanjina 6, p. p. 498

žiro račun: 60802-603-1515.

Medicinci, padli v NOB

Vera Šlander-Lojzka

Rodila se je v Kaplji vasi 19. februarja (leto ne vemo). Odrasčala je v zelo težavnih socialnih razmerah. Leta 1938 je bila sprejeta v SKOJ. Delovala je med dijaštvom, med domačo mladino in v delavskih kulturnih društvih. Leta 1939 je postala članica okrožnega komiteja SKOJ v Celju, leta 1940 pa je bila sprejeta v Komunistično partijo Slovenije. Istega leta se je vpisala na medicinsko fakulteto v Ljubljani, kjer je študirala dva semestra. Na univerzi je delovala v protifašističnem in revolucionarnem gibanju. Po okupaciji je kot kurirka vzdrževala zveze med člani CK KPS. Kljub stalnemu zasledovanju je delala v Mariboru do 1942, nato pri pokrajinskem komiteju za severno Štajersko, v zasavskih revirjih, v Savinjski dolini, na Moravskem in v enotah II. grupe odredov ter IV. operativne cone. Padla je pod Tolstim vrhom na Dobrovljah, ko je bil obkoljen štab II. grupe 15. junija 1943.

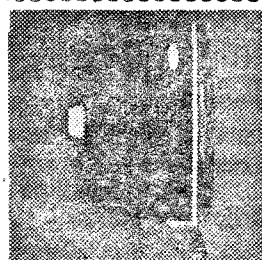
GOSTINSKO PODJETJE HOTEL RUDAR TRBOVLJE, TRG REVOLUCIJE 26

Ob prihodu v Trbovlje vam priporočamo naše usluge v novozgrajenem hotelu »Rudar«, kategorije »B« v središču mesta, tel. 80-400 in 80-420, p. p. 55. Hotel ima 32 sodobno opremljenih sob, apartnaje in posebni salon, restavracijo in snack bar, renomirano kuhinjo, veliko izbiro pijač, solidno postrežbo in solidne cene. Vsako soboto in nedeljo igra godba za zabavo in ples.

Hotel nudi organizacijo banketov, poslovnih in prijeteljskih sestankov, porok, obletnic in druge usluge.

— Vabljeni.

HOTEL RUDAR

Plastični sanitarni kotlički FONTANA za WC (se ne rustijo — brezšumni) v beli in črni ter še treh pastelnih barvah (roza, zelena, modra) z nerjavečo plastično vložno armaturo izdeluje

FRANCE SLOKAN:

STARA PRAVDA

Prav tako na cerkvenem zemljiškem gospostvu, gornjegrajskem, kjer je bil »gospod« ljubljanski škof, podložniki prav tako niso bili kdo ve kako srečni. O tem pričajo sicer nepopolni podatki o uporu na tem gospostvu leta 1495. Nedvomno je bilo kaj resnejšega, ker je posredoval celo tedanji papež Aleksander VI. Ljubljanski škof se je namreč obrnil na papeža s prošnjo, naj bi papež pomagal, da bi cerkvena gospoda mogla uspešneje krotiti svoje podložnike. Papež je tej prošnji ustregel, tako da je škof dobil pravico zatreti upor s cerkvenimi kaznimi. Takšne kazni so bile tedaj lahko usodne, n. pr. če je škof upornika izobčil; izobčenec je bil popolnoma brezpraven in če so se znesli nad njim, so to storili s posebnim zadoščenjem, saj niso prelivali »krščanske krvi«, ker je bil izobčen človek »nevernika«.

11

Velikemu slovenskemu kmečkemu uporu leta 1515 bi kazalo posvetiti največjo pozornost ne le zaradi tega, ker je bil tako razširjen, da zasluži ime vseslovenski kmečki upor, ali zaradi tega, ker je bil dolgotrajen in ker so uporniki dosegli več zmag (seveda pa niso mogle biti odločilne, končne); zgodovinski okvir tega upora, namreč tedanje splošne politične, gospodarske in družbene razmere v Evropi ter posebej v avstrijskih in ogrskih deželah (hkrati s turškimi napadi in posledicami) združuje toliko pomembnih značilnosti, da v njih laže najdemo splošno pojasnilo o kmečkih uporih pri nas in o nekaterih slovenskih zgodovinskih zanimivostih.

Navadno se ne zavedamo dovolj vzročne povezave med turškimi napadi na naše kraje in kmečkimi upori. Videli smo, da so se kmetje na Koroškem začeli v petnajstem stoletju organizirati, da bi se mogli sami braniti pred Turki, ker plemstvo ni storilo nič za obrambo, vsa bremena pa so neposredno nosili podložniki. Ko pa so se kmetje že začeli združevati, so hkrati tudi spoznavali, da so posebna skupnost in kot skupnost tudi močni ter sposobni, da bi mogli urejati sami splošne upravne zadeve brez plemstva. Začeli so se zavedati, da je plemstvo pravzaprav zajedavec, krvoses, popolnoma odveč v življenju delovnih ljudi. Ali bi naj redili nadalje tega zajedavca, ki je znal le pobirati davke, nalagati zmeraj nova bremena podložnikom, ni pa bil sposoben in voljan za vojaško, obrambno službo (ki bi edina upravičevala njegov obstoj)? Turški napadi so prepričljivo dokazali ljudstvu, kakšni slabiči (pa tudi strahopetci) in samopašni sebičnejši so bili plemiči, ki so ždeli za grajskim obzidjem, včasih celo pripravljene sklepati najsravnostnejše sporazume s sovražnikom na škodo svojih podložnikov, ne da bi jih kaj motilo, da so bili ti podložniki kristjani.

V obdobju najhujših in najštevilnejših turških napadov v petnajstem stoletju se je tudi pokazalo, da je bila avstrijska fevdalno-državna organizacija zaostala; družbeni razvoj je bil hitrejši v zahodni Evropi. Po smrti Friderika III. se je začela vladavina njegovega sina, cesarja Maksimilijana, ki je v zgodovini znan zlasti zaradi svojih teženj, da bi preobrazil cesarstvo v kolikor mogoče trdno iradniško državo z močno osrednjo, vrhovno upravo. Zato večkrat omenjajo tako imenovane Maksimilijanove reforme, ki so bile bolj ali manj naperjene proti fevdalni razcepljenosti države na preveč samostojne in samovoljne fevdalce, premalo podrejene cesarju. Tako razdrobljeno cesarstvo je oviralo cesarjevo »visoko politiko«, njegove državniške in vojaške načrte, zlasti še, ker vladarju ni dajalo dovolj dohodkov. Podložniki so se tedaj znašli med kladivom in nakovalom še pod hujšimi udarci, saj je pritisk od zgoraj, na zemljiško gosposko in deželne stanovne končno padal nanje.

V drugi polovici petnajstega stoletja sta padla še zadnja branika pred Turki — srbska despotovina leta 1459 in bosenska kraljevina leta 1463. Tako se je Turkom odprla široka vrzel proti srednji Evropi; glavne smeri njihove

vih roparskih napadov na Slovensko pa so vodile čez istrski in notranjski Kras, skozi Belo krajino in po Posavju med Zagrebom in Krškim, na severovzhodu pa po Podravju med Ormožem in Ptujem. V obdobju od leta 1469 do 1483 skoraj ni bilo leta, da bi Turki ne divjali po naših krajih. To je seveda moralo zapustiti izredno hude posledice, ki jih ni mogla zlepa preboleti vsa država, najbolj pa so seveda trpeli ljudje predvsem v naših krajih. Videli smo, da so podložnikom med drugim naložili tedaj hudo breme tudi s tem, ker so morali utrjevati tudi več prejšnjih slovenskih trgov, ki jih je cesar povzdignil v mesta. Trgi namreč niso imeli obzidij, ko pa so prejeli mestne pravice, so jih morali obzidati. Cesar Friderik je že prva leta turških napadov na slovensko ozemlje podelil mestne pravice tedaj majhnim krajem, trgom, kakršni so bili Krško, Kočevje, Višnja gora in Lož. To pa je bilo za obrambo ljudstva skoraj brez pomena, a je terjalo od podložnikov velike žrtve. Turki so skoraj popolnoma neovirano nadalje ropali leto za letom. Pred petsto leti, leta 1471, so pridivljale še zlasti številne turške tolpe na Kranjsko, se razleze prvič tudi na Gorenjsko, po vsem Krasu do samega morja in Soče, na sever pa tudi na Štajersko. Iz tiste dobe je zapis: »Vse, kar je dosegel njihov meč, je požgano, vse se je spremenilo v puščavo.«

Razumljivo je, da si po takšnem razdejanju niso mogli tako hitro opomoči v sicer že tako ne kdo ve kako bogatih naših krajih. Toda že naslednje leto, 1472, so jih roparji in požigalci spet obiskali, ponekod celo po večkrat. Tedaj so nekatere tolpe pridivljale celo na Koroško in v Furlanijo. Leta 1473 so Turki spet vdrli na Koroško, tokrat po kokrški dolini. Leta 1475 so turške tolpe divjale do samega Maribora. Zanimivo je, da so prav tistega leta v Mariboru sklicali notranjeavstrijski zbor zastopnikov deželnih stanov (dežel). Na Kranjskem pa so bili Turki tistega leta kar dvakrat; prodrli so do Radovljice.

Tako bi lahko še dolgo naštevati turške roparske napade na slovenske kraje. Razumljivo je, da so poročila, kolikor jih sploh je, o teh davnih nesrečah pomanjkljiva in da so se izgubila tudi mnoga ustna izročila. Vendar

(Nadaljevanje na 12. strani)

Posvetimo jim spomin in žarek sonca

Strmim skozi okno. Sonce sije kot tisoč luči. Pred seboj imam šopek zvončkov, nežnih belih cvetov, ki jih je mila zima tako zgodaj prebudila. »Teta, imejte jih za vaš praznik,« je rekla sosedova punčka. Za naš praznik; da, danes je praznik, sonce sije nanj, smeh se čuje na sosedovem dvorišču, pesem se čuje z bližnjega okna.

Praznik... Premišljuje... Spomini živijo pred menoj. Čudno, ne morem se spomniti, koga sem srečala včeraj na ulici, niti kaj mi je predvečerašnjim povedala znanka. Spomini iz minulih let vstajajo pred menoj kot žive priče, ko da bi stopila k oknu in obrisala roso šipo ter se zazrla v čist sončni dan. Pred očmi mi oživljajo vojna leta.

Spominjam se na vse tiste, ki se jih drugače premalo spominjamo. Spomin poklanjam njim, poklanjam jim žarek sonca, bel cvet. Njim, hrabrim materam, za katere je beseda premalo.

Zivo stoji pred menoj njena slika, slika Maslove mame z Ostrožnega brda. Njej in njej podobnim naj bo podarjena moja beseda. Njej ni bilo življenje praznik. Vojna vihra ji je pobrala otroke v hosto razen dveh, ki sta bila premajhna. Enajst zdravih otrok je zredila in jim ulila poguma. Sovražnik je bil ogorčen nad takšno družino, nad takšno hrabrostjo. Najprej so ji odpeljali moža, kmalu zatem pa požgali dom. Kot skrbna mati je v najhujših trenutkih hotela iz ognja rešiti karkoli. S puškinimi kopiti so jo podrli na tla. Vso potolčeno so vrgli v gnojni koš in jo odpeljali na zasiljevanje v Košano, odondod v Postojno v zapor, nato pa v tržaške zapore. Tu sem jo srečala. V celico sem slišala ropot na hodniku. Stopila sem k rešetkam na vratih in jo zagledala, vso strto, vso izmučeno. Premagal me je jok. Poznala sem njeno življenje in trpljenje pa njene hrabre otroke — partizane. Zdi se mi, da nisem nikoli več v

življenju jokala s takim sočustvovanjem.

Cez dva meseca so nas kot interniranke peljali skozi Rim. Niti slutila nisem, da se taisti črni dan vodi sodni proces pred posebnim fašističnim sodiščem proti 22 članom »Skupine bratov Maslov, ko so fašistični sodniki izrekli najhujšo sodbo v vsem svojem poslovanju, in sicer petnajstim nasmrtni, sedmim pa po 30 let ječe, med katerimi so bili tudi trije sinovi Maslove mame in moj brat. Zbasali so nas v stranišča in nas zastražili. Cez dva dni so nas vse onemogle prepeljali v Mercogliano — provinco Avelino, kjer smo prespali v zaporih. Maslova mama je bila na kraju svojih moči. Ko smo naslednjega dne čakali, kam nas bodo namenili, se je dvakrat onesvestila. Hreščakovi mami, ki si je z njo delila skromno bivališče je bilo ukazano, da čim bolj poskrbi zanjo, da si malo opomore. To so bili nepopisni trenutki. Ena drugo smo bodrile, čeprav smo bile vse potrebne tople besede; in Maslova mama nas je znala bodriti z besedo in toplim pogledom. Nikoli ni tarnala, niti za trenutek ni obsojala svojih otrok, zaradi katerih je toliko trpele, temveč je bila ponosna nanje. Ni je strlo, ni je strlo niti pismo, ki ga je nekega dne s tresočo roko kazala nam vsem, da bi ji prevedle italijanske besede. Slutila je nekaj, me pa smo ji zamolčale stavek, ki je sporočal, da sta ji padla dva sinova: Franc in Edwin. Toda zla slutnja je ni varala. Mlad fant ji je nehote razkril resnico, ki je ubogi materi zatemnila dan, da je izjokala poslednjo solzo. Zaprla je svojo bol globoko v srce.

Mene so kazensko premestili v zelo oddaljeno Andreto. Pozneje sem zvedela, da so odšle vse interniranke po kapitulaciji Italije domov, med njimi tudi ona. Vrnila se je na opustošeno pogorišče. Nemci so jo nekega dne našli s polnim predpasnikom bomb, ki jih je hotela skriti oz. umakniti.

Zopet so jo mučili in odpeljali, tokrat za vedno. Izmučena in strta je izdihnila v nekem nemškem taborišču...

Dan se preliva v mrak. Spomin nanje pregrinja noč s svojo temno odejo kot žarke sonca. V vlažni temni celici sem bila z njimi: Z Maslovo mamo, za katero bi bila beseda heroj premalo, Hreščakovo, ki je izgubila dva fanta, Marjano Kalužovo, ki je

podarila svobodo dva sinova, Marijo Puntar s Proseka, materjo hrabrega partizana Milka. Tem hrabrim materam sem zrla v zgubane obraze, v izsušene oči, poslušala njihove joki in hrabre besede... Ena celica — kup grenkih spominov... in še tisoč celic — tisoč mater, žena in deklet...

Dajmo, poklonimo jim spomin, žarek sonca, šopek zvončkov! MILKA KALUŽA

TOVARNA DEKORATIVNIH TKANIN

CELOVSKA 280

ZEL. P. VIŽMARJE — P. ŠENTVID —
P. PREDAL LJUBLJANA 44

Z OPREMO VAŠEGA STANOVANJA
BOSTE ZADOVOLJNI, ČE SE BOSTE
ODLOČILI ZA PRVOVRSTNE TKANINE,
KI JIH PROIZVAJA

DEKORATIVNA LJUBLJANA

CESTNO PODJETJE KRANJ

VZDRŽEVANJE IN
REKONSTRUKCIJA CESTNEGA
OMREŽJA NA PODROČJU
GORENJSKE

TRGOVSKO PODJETJE Ninama

LJUBLJANA — KOČEVJE —
SKOFJA LOKA — VELENJE

vam je priskočilo na pomoč pri izbiri daril za DAN ŽENA.

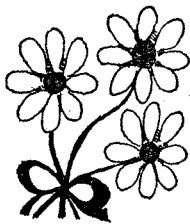
NA VOLJO SO VAM

RAZLIČNA IN
ŽE PRIPRAVLJENA
DARILA

za voščilo ob prazniku žena na oddelkih: — s kozmetiko, modno tekstilno galanterijo in z bonboni.

MOŽJE,

DAN,
NA KATEREGA
NE SMETE
POZABITI:

8. MAREC

(Nadaljevanje s 5. strani)

so zgodovinarji zajeli v precej jasno podobo poglavitne značilnosti tistega nesrečnega obdobja.

Veliki slovenski kmečki upor je mogoče bolje razumeti, če upoštevamo tudi, da je bila nekakšna vzročna povezana tudi med turškimi napadi in dolgotrajno vojno med Avstrijo in Ogrsko. Iz te vojne je znan — kakor smo opozorili poprej — ogrski kralj Matija Korvin, ki se je v slovenski zgodovini spremenil v legendo — v kralja Matjaža. Zakaj? Zgodovinarji so to dobro pojasnili. Videli smo, da so slovenski kraji z našim ljudstvom najbolj trpeli zaradi turških napadov v drugi polovici petnajstega stoletja. To pa je bilo obdobje, ko se še ni prav končalo, ko je že izbruhnila vojna med Habsburžani in Matijo Korvinom — med avstrijskim cesarjem in ogrskim kraljem. Matija Korvin je v tej vojni skoraj venomer zmagoval in tako je postal v očeh našega ljudstva legendarni junak; ljudje so gledali nanj kot na odrešitelja, saj je udrihal po njihovih tlačiteljih, osvobajenih fevdalcih, slabičih, ki so se pokazali tako klavni vitezi med turškimi napadi. Ljudje so pričakovali, da jih bo Matija — Matjaž branil pred Turki kot močnega vladar — vojskovodja. Imel je pač močno, zmagovito vojsko...

Vojna med Avstrijo in Ogrsko se je začela zaradi (ali za) velikih zemljiških posestev salzburske nadškofije. Bivši ostrogonski nadškof je bil varovanec avstrijskega cesarja Friderika III., ki ga je hotel »potolažiti« na račun salzburskih posesti. Salzburski nadškof pa se s tem nikakor ni hotel sprijazniti in ker se ni čutil varen pred cesarjem, se je prepustil varstvu ogrskega kralja. Matiji Korvinu je bila to voda na mlin; imel je razlog, da se je lahko sprl s cesarjem in začel uresničevati svoje načrte, ki so bili precej častihlepn, kakor se je kmalu pokazalo.

Korvin je že leta 1479 zasedel velika salzburska posestva, gospostva na Štajerskem, Koroškem in Ptuj. To pa je pomenilo toliko, kakor da se je meja med Ogrsko in Avstrijo premaknila daleč na zahod. Toda s tem zadeva še ni bila poravnana, marveč se je zato šele začela vojna. Tako so Ogrji leta 1480 začeli zmagovito vojno, ki se je še nekoliko ohranila v ustnem izročilu našega ljudstva. Ogrji so najprej zasedli Radgono, potem pa so prodirali

na osrednje Štajersko. Leta 1481 so se polastili Borla pri Ptuj, potem pa so oblegali Maribor, a je mesto bilo vendar pretrd oreh zanje. Spricho ogrskih zmag so nekateri »avstrijski« plemiči začeli obračati plašč po vetru. Računali so pač, da je bolje biti na strani zmagovalnega roparja kot pa premaganega branilca »svetih pravic«. Na Kranjskem se je pridružil Korvinu Lueger, zadnji Predjamski gospod. Cesar je bil v čedalje hujših škripcih. Ogrji so leta 1483 vdrli že na Nižje Avstrijsko. Krhala se je tudi Avstrija tako vdana Kranjska. Ogrji so prodrli celo do same Ljubljane. Zgodovinarji so presodili, da so Ogrji imeli načrt odrezati Habsburžane od morja in razširiti svojo dinastijo na področju med Jadranom in Du-

Blejsko gospostvo je bilo eno izmed žarišč kmečke nezadovoljnosti, iz katerih je zrasel slovenski kmečki upor 1515. Na zborovanju v marcu tega leta so se Blejci in Bohinjeci pridružili »kmečki zvezi« (slika iz letošnjega koledarja Prešernove družbe).

najem. Nova, ogrska država s tako močno vojsko, kakršna je bila Korvinova, bi se tudi uspešneje branila pred Turki, kakor pa so sicer mogli Ogrji braniti poprej, večinoma prepuščeni sami sebi, saj avstrijske dežele niso mogle pomagati niti same sebi.

Nadaljnji razvoj je pokazal, da bi se zgodovina srednje Evrope utegnla popolnoma drugače usmeriti, kakor pa se je pozneje pod večstoletno vladavino Habsburžanov. Ogrji so namreč leta 1485 zasedli celo Dunaj, v njihovih rokah je bilo Nižje Avstrijsko do Adige, na slovenskem ozemlju pa so bili med drugimi tedaj pod ogrsko oblastjo Ormož, Negova in Ptuj, leta 1489 pa tudi Slovenj Gradec. Friderikova vojska ni dosegla prav nič.

Potem pa se je zgodilo nekaj, kar bi utegnlo biti tistim zgodovinarjem, ki pišejo zgodovino, kakor da so v nji odločili le vladarji — dokaz, da je bilo vse odvisno le od tega, kdaj in kako dolgo je živel kakšen kralj. Leta 1490 je namreč umrl Korvin, ne da bi ga poprej avstrijska vojska premagala. Tako je toliko laže nastala legenda, da se je kralj Matjaž le začasno umaknil s svojo nepremagljivo vojsko v svojo podzemeljsko trdnjavo, recimo pod Peco. Korvina sicer niso pokopali pri nas, kar pa legendi ne škoduje. Tudi hunski kralj Atila je pokopan kje med Evropo in Azijo, vendar so pri nas nešteti iskali njegov praviščni zaklad, češ, Atila je bil pokopan v zlati krsti z neprecenljivimi dragocenostmi...

Zgolj smrt kralja Korvina pač ni preusmerila zgodovine, a zgodovinske silnice so privedle po Korvinovi smrti do razkroja ogrske oblasti v avstrijskih deželah. Avstrijski cesar je leta 1491 v Bratislavi sklenil mir z zastopniki Vladislava Češkega, ki je bil naslednik Korvina. Cesar se je tedaj hotel polastiti celo ogrske krone a je bilo precej že to, kar je dobil — številne gradove in mesta salzburske posesti, tako da so naša ljudje tedaj tolažili z upanjem, da jih bo odrešil kralj Korvin. Kmalu potem pa je tudi izumrl rod celjskih grofov, ki bi tudi utegnili postati grobar habsburške vladavine in celo naslednik Habsburžanov.

(Se nadaljuje)

Črtomir Šinkovec: Kdo je bila Marija Drnovšek?

Ce se bo kdo kdaj namenil iz obsežnega opusa umetne partizanske pesmi izluščiti od lepega najlepše, se bo nedvomno ustavil ob dveh pesmih Marije Drnovškove. To je »Obroč« in »Pionirsko kolo«, ki gotovo sodita v izbor najlepšega. Prva pesem z vso epično silo pripoveduje o četici partizanov v sovražnikovem obroču, o neenakem, a zmagovitem boju, druga pa o življenju pionirjev, ki so v svoje igre vnašali vse, kar so se naučili pri starejših tovariših — partizanih.

Med mladimi Novomeščani, ki so po kapitulaciji Italije septembra 1943 odhajali k partizanom, je bila tudi drobno, krhko dekle — Marija Drnovšek, učiteljica iz Novega mesta. Hitro je pokazala pripravljenost prijati za vsako delo. Bila je pridna kakor mravlja — menijo o njej njeni tovariši. In tako je postala kuharica v Cankarjevi brigadi. Čeprav je bila šibka in krhka in je težko prenašala napore partizanskega življenja, se ni otepal nobenega dela. Tudi se je popolnoma vživela v novo okolje. Med njo v dolenjskih hostah in domačini, zaprtimi v ograje mesta in ujetimi tudi v mnoge teža-

Marija Drnovšek

ve in bridkosti, ni bilo »nobene gazi, nobene vezi«. Se za skladatelj Marijana Kozina niso vse do maja 1945 vedeli, če je sploh še živ, kar so zvedeli šele iz poročila tržaškega Radia v maju 1945. Tudi o »kuharici« Mariji niso ničesar vedeli. In kdo bi tedaj dejal, da bo prav to dekle napisalo besedilo za »Obroč«, in »Pionirsko kolo«, ene izmed najlepših partizanskih umetnih pesmi.

Marija Drnovšek se je rodila 19. maja 1905 v Novem mestu. V osnovno in deloma v srednjo šolo je hodila na Dunaju, kjer so pred prvo svetovno vojno in med njo živeli njeni starši. Njena mati Minka je bila namreč hčerka znanega profesorja zgodovine in geografije, politika in publicista Frana Suklje (1849–1935). Leta je svojčas živel na Dunaju kot dvorni svetnik in ravnatelj Državne založbe šolskih knjig. V letih 1908–1911 je bil kranjski deželni glavar, ki pa se je po ostavki umaknil iz političnega življenja in se naselil v Novem mestu.

Tedaj, ko je Fran Suklje še bival na Dunaju, mu je gospodinjala hčerka Minka. V hiši so se radi pogosto zbirali slovenski študentje, ki so študirali na Dunaju. Med temi je bil tudi Karel Drnovšek, doma iz Rake na Dolenjskem, ki je študiral gospodarske vede in se pozneje zaposlil kot prokurist v

neki angleški banki. Tako sta si tudi Drnovšek in Sukljeta Minka zgradila svoje družinsko gnezdo na Dunaju. Ker ju je vsakdanji kruh priklepil na tedanje prestolno mesto, sta bila prisiljena ostati z otroki v tem stradalajočem mestu tudi med prvo svetovno vojno. To ni ostalo brez posledic. Leto dni po vojni je oče Drnovšek umrl, mati Minka pa se je z otroki preselila k Sukljetim v Novo mesto.

Marija se je bila medtem razvila v lepo, prijetno dekle. Otroci, njena bližnja tovarišja, so ji rekli Sneguljčica. Bila je drobne postave, imela je lepo rezan obraz, črne oči in lase. In bila je gimnazijka, saj je nadaljevala šolanje na novomeški gimnaziji. Toda težke gnotne razmere, v katerih se je znašla mati vdova, so pritiskale tudi na Marijino šolanje. Zato je v sedmem razredu gimnazije — njen sošolec je bil njen bratranec Marjan Kozina — prekinila redno šolanje. Na izpite in maturo na učiteljsku v Ljubljani, ki jo je opravila čez leto dni, se je pripravljala privatno. Na gimnaziji in na učiteljsku so profesorji ugotavljali njeno izredno nadarjenost.

Službo učiteljice je najprej nastopila na osnovni šoli v Smihelu pri Novem mestu, nakar je čez leto ali dve službovala nekaj let v Birčni vasi. Toda njena nadarjenost in tudi stremeljenje po večjem znanju, jo je pripeljalo do odločitve, da ne sme ostati sredi poti. Zato se je vpisala na višjo pedagoško šolo v Zagrebu in jo tudi uspešno končala. S tem si je pridobila znanje predmetne učiteljice. Poslej je poučevala na meščanski šoli v Novem mestu vse do odhoda v Cankarjevo brigado.

Povedali smo že, da je Marija pogumno prenašala tegobe in napore partizanskega življenja kot kuharica v Cankarjevi brigadi. Toda tu je bila nadomestljiva, medtem ko je v prosveti in šolstvu občutno primanjkovalo strokovno usposobljenih ljudi. To so zlasti ugotavljali na kongresu slovenskih kulturnih delavcev, ki je bil 4. in 5. januarja 1944 na osvobojenem ozemlju v belokranjskem Semiču, kjer so položili temelje novemu šolstvu in ljudski prosveti. Zlasti šolstvo je bilo popolnoma na tleh, šole so bile povsod razdejane, učitelji — mnogo so jih ubili okupatorji — so bili v brigadah ali pa se še niso bili vrnili iz internacije. Šole je bilo treba organizirati znova domala v vseh vaseh. Tako je bila tudi Marija ponovno do deljena svojemu poklicu in poslanstvu. Prišla je v Črnomelj, v središče belokranjskega osvobodjenega ozemlja z nalogo, da bo pomagala organizirati partizansko šolstvo. Tega dela se je lotila z velikim pogumom in veseljem. Hodila je od vasi do vasi in postavljala na noge šole — nova žarišča ljudske prosvete. Zbirala je več ali manj usposobljene učitelje, jih poučevala in preoblikovala. Na posebnih konferencah in v študijskih krožkih so obravnavali aktualna šolska in politična vprašanja.

Na takih potovanjih po belokranjskih vaseh se je po naključju srečala z bratrancom in skladateljem Marjanom Kozino. V pogovoru ji je zaupal svoje skladateljske želje po za uglasbitve primernem novem in ustreznem besedilu. Potrebe po novih skladbah so se kazale na vsakem koraku, saj so jih potrebovale kulturniške skupine po brigadah; v Črnomlju pa je bilo ustanovljeno Partizansko gledališče. Vse je terjalo primernega gradiva za nastope in kulturne prireditve. Umetniška beseda in glasba sta tudi v vojni imeli svojo magično moč.

Ceprav je Marjan vedel, da Marija ni nikoli, tudi v gimnaziji ne, kazala kakih pesniških navdihov, jo je kljub temu naprosil, naj mu napiše kakšno besedilo, ki ga bo z veseljem uglasbil. Že čez nekaj dni je dobil v roke pesem »Obroč«. Marjan je bral in radost mu je kakor ob velikem odkritju pre-

ne zamudite

bijan, spremljal pa ga bo instrumentalni ansambel Boruta Lesjaka.

Osrednja večerna oddaja četrtkovnega televizijskega sporeda bo tudi namenjena praznovanju delovnih žena. To je oddaja iz Četrtekovih razgledov, naslov pa ji je NJEN VSAKDAN. Pripravila jo je Jovita Podgornikova. V oddaji bodo o svojem delovnem dnevu, o svojih obveznostih na službenem mestu, doma, v krogu družine, govorile številne delavke iz velenjske tovarne Gorenje. Oddaja se bo skušala dotakniti glavnih problemov, o katerih verjetno premalokrat premišljujemo.

TONE FRELJH

Obroč

Fantje, petnajst nas je,
petnajst partizanov,
in njih je samo — tristo,
tristo ciganov.
Tristo jih trepeče.
Strah nazaj jih vleče...
A mi nanje!
Juriš! Juriš!

Dan bo vroč.
Ozek je obroč,
a treba je proč!
Proč od tod!
Svoboda povsod,
le tod, le tod
jeklen obroč.
Boj bo vroč.

V strelce, v zaklon!
Vsak se postroji,
vsak se podvoji,
vsak se potroji!
Puška postane mitraljez
in vse počez
kosi, mori, kosi!

Puška postane top
in vsenaokrog
kakor snop
pada sovrag.

Iz zaklona se dvigne Srnjak:
Juriš, juriš, juriš!
In tedaj strelci
vsi kot vrelci
moči in poguma
do brezuma
— kajti širok je obroč —
se zapodimo,
navalimo
z bombo, z nožem, z roko
vanje, kakor kdo more.
In brez opore
njih tristo
kot mehko testo
se vda le toliko,
da potisnemo skozi.

V tihi lozi
potem se preštejemo
in se veselo nasmejemo:
petnajst nas je še!

Pionirsko kolo

Tine, Tone, Jurij, Meta,
pionirska to bo četa
in tovariši ostali,
kolo bomo zaigrali.

Tovariš Tine, ti boš Tone
in upravljal boš kanone.
Tovariš Tone, ti boš Tine,
na cesti boš polagal mine.
In Peterček junak bo cel,
sam nosil bo topovsko cev.
Kurir bo Janez, jaz bombaš,
a Jurij bo poveljnik naš.

In Jelka nam bo komisarka,
perica naša naj bo Darka.
In kuhar bo sosedov sin,
zdravnik tovariš bo Martin.

To, mislim, je že cela četa.
Se bolničarka naj bo Meta.
In kot dobri partizani
orožje naredimo sami.

Zdaj pa v lozo brž hitimo,
da skrivače polovimo
in postavimo zasede,
da sovražnik naš se zmede.

Zdaj, tovariši, vsi v stroj,
da odpravimo se v boj!
Položaje zavzemimo,
pred premočjo ne zbežimo.

Postojanke razpodimo
in domove si rešimo!
Juriš, juriš nad sovraga,
jutri bo že naša zmaga!

plavila obraz. Zlahka je ugotovil epsko lepoto, nazornost in izpovednost te pesmi, ki opisuje potek boja v sovražnikovem obroču. Besedilo mu je kar samo ponudilo melodijsko. Besedilo in glasba sta se zila v čudovito skladje in s tem tudi v eno izmed najbolj uspešnih partizanskih moških zborovskih pesmi, s samosplovom za tenor in bas. To je bilo v Vojni vasi pri Črnomlju julija 1944.

Kot je bilo besedilo »Obroč« živo in ritmično, razen tega pa vsebinsko bogato, ki je poveljevalo partizansko junaštvo in zasmejevalo pogum »samo tristo sovražnikov«, tako ga je Kozina nedosegljivo uglasbil. Prav zaradi tega verjetno nihče drug od skladateljev tega besedila ni uglasbil, ker je že vnaprej vedel, da ga ni mogoče izrazno in umetniško preseči.

Drugače je bilo s »Pionirskim kolo«, drugim besedilom Marije Drnovškove, ki ga je uglasbilo, seveda vsak na svoj način, kar sedem skladateljev. Prvi, ki se je lotil tega besedila je bil Dragotin Cvetko in sicer ga je uglasbil že v februarju 1944. Na pobudo Marijana Kozine je pesnik in skladatelj Milan Apih junija 1944 v Srednji vasi pri Črnomlju besedilo nekoliko dopolnil in ga uglasbil. To varianto so si kot najustreznejšo izbrali otroci in učitelji šole v Semiču. Ta je pozneje tudi obveljala in bila natisnjena v partizanskih pesmaricah. Isto besedilo sta julija 1944 uglasbila Marjan Kozina v Vojni vasi in Ciril Cvetko v Črnomlju. Dva meseca pozneje je temu besedilu dal svoj napev Janez Kuhar, medtem ko ga je Radovan Gobec skomponiral novembra 1944 v Gornjem gradu, in sicer za pionirski prireditelj slovenske osnovne šole na osvobodjenem ozemlju v Zgornji Savinjski dolini. Avtor je skladbo priredil tudi za izvedbo s klavirjem. Kot sedmega skladatelja naj omenim Antona Lavrina, ki je besedilo skomponiral marca 1945, toda skladba ni bila objavljena.

Verjetno je Marija Drnovškova napisala »Pionirsko kolo« na prošnjo bratranca Marjana, ki je potreboval zase, pa tudi drugi skladatelji so potrebovali zase primernih besedil. Pobudo pa je pesnica našla tudi med samimi pionirji, saj so v svojih igrah začeli posnemati starejše tovariše — partizane. Za tiste čase si ne moremo misliti ustreznjega besedila, čeprav po umetniški vrednosti ne dosega »Obroč«.

V poletju 1944 je bilo mnogo skrbi posvečenih zlasti izboljšanju učiteljskega kadra. Ker je primanjkovalo učnih moči, je odsek za prosveto pri Predsedstvu SNOS organiziral posebne pedagoške tečaje. Tak tečaj se je začel tudi v Tuševem dolu, in pozneje, ko je število gojencev preraslo prostorske zmogljivosti, v Dobličah pri Črnomlju. Nujnost takih pedagoških tečajev se kaže tudi v tem, da so za poletnim tečajem priredili v Dobličah še en tečaj v pozni jeseni 1944. Tako je bila vsaj za silo izpolnjena vrzel v pomanjkanju učiteljev.

Med predavatelji na tečajih v Tuševem dolu in Dobličah je bila tudi Marija Drnovškova, ki so ji s pomočjo tedanjega predsednika krajevnega NOO Jožeta Sprajcarja, preskrbeli stanovanje pri Struceljnovih v Tuševem dolu, kjer je ostala vse do osvoboditve, kljub temu, da so se morali zaradi nastanitve vodstva OZNE, vsi nedomačini izseliti. Uživala je torej polno zaupanje. Zanj se je seveda potegoval njen poznejši mož Jože Sprajcar, kmet iz Tuševga dola, ki pa je bil med prvimi sodelavci OF v tem kraju. Kot takega so ga bili poleti 1942 aretirali Italijani ter ga najprej internirali na Rabu, pozneje pa v Viscu. Vrnil se je bil po kapitulaciji Italije ter potem opravljal dolžnosti krajevnega predsednika ter kot livar v nanovo organizirani livarni — predhodnici današnjega Belta.

Domačini v Tuševem delu še danes pripovedujejo o Drnovškovi, kako rada je v prostem času poprijela pri vsakem kmečkem delu, celo pri okopavanju v vinogradu, kar je prav težaško delo. To je Sprajcarjevo mater prej ko slej udobrovoljilo, saj si ni mogla predstavljati, da bi se »gosposka« snaha spremenila v kmetico.

Osvoboditev je Drnovškova dočakala v Beli krajini. Toda tisti opojni prvi svobodni dnevi v maju 1945 je niso zadržali, da bi po tolikem trpljenju ne prišla uživati zmago-slavja v Ljubljano. Zavoljo tega je dobila od nadrejenih strog opomin, kar jo je potrla, čeprav je vedela, da ne bi smela zapustiti svojega službenega mesta.

Tisti, ki so jo osebno poznali in z njo sodelovali, pravijo, da je bila Drnovškova zanimiva žena, zadržana in zelo izobražena. Govorila je več jezikov, mnogo je brala, lepo slikala in imela je veliko smisla za glasbo.

Po osvoboditvi se je vrnila v Novo mesto, kjer je poučevala hkrati na meščanski šoli v Smihelu in na gimnaziji v Novem mestu. Tja se je bila vrnila iz Ravensbrücka tudi njena sestra Martina, na kateri so nacistični zdravniki delali zločinske poskuse. Za posledicami je kmalu po vrnitvi legla in umrla.

Zivljenje je kljub temu teklo dalje. Sledila je Marijina poroka s Sprajcarjem; čeprav je on ostal na kmetiji v Tuševem dolu, sta si nekako začela spletati svoje gnezdo. Toda izreden napor pri poučevanju na dveh šolah pa tudi že v času vojne, ni ostal brez posledic, ki so se končale z Marijino smrtjo v novomeški porodnišnici 20. februarja 1946. Kmalu za materjo je umrla tudi novorojenka.

Naj ji bodo te besede ob 8. marcu posvečene v skromen spomin, saj tudi zanjo veljajo besede Borisa Kidriča:

»Naj napiše naša narodna zgodovina, da narodne osvoboditve ni prinesla samo puška naših borcev, ni je prinesla samo oborožena borba naših moč, da jo je prineslo tudi popolnoma enakovredno, enakopravno delo naše žene...«

Cetrtek, 8. marca, je drugačen dan od vseh drugih. Proslavljali bomo praznik vseh žena. Na ta dan bi jim predvsem njihovi otroci radi posvetili lepo besedo, dodali pa šopek rož. Otroci so tudi v sporedu ljubljanske televizije pripravili pestra voščila. Dve taki oddaji je treba omeniti. Najprej BESEDA ZA MAME, v kateri bodo številni otroci iz raznih krajev Prekmurja povedali, kaj čutijo do svojih mam. Njihova prisrčna pripoved bo lahko čestitka vseh otrok in za vse mame.

Otroški zbor RTV pa bo v oddaji OTROCI POJEJO MAMICAM zapel nekaj pesmi. Zbor vodi Matevž Fa-

SOVRAŽNIK IN ZAVEZNIK HELIKOPTERJEV

Ameriška lahka raketa z infra rdečo glavo RED EYE je v prvotni verziji namenjena za obrambo pred letaki in helikopterji v nizkem poletu. Ko je izstreljena, se sama usmerja proti izvoru toplotnega žarčenja — proti letalskemu ali helikopterskemu motorju. Sedaj pa iz ZDA poročajo, da bodo z raketami te vrste opremljali tudi helikoptere. Orožje bo pritrjeno na spodnji strani helikopterjev, namenjeno pa bo predvsem za uničevanje nasprotnikovih oklepnih vozil.

ROČNI PROTITANKOVSKI MINOMET AMBRUST

Zahodnonemška vojska je dobila novo protitankovsko orožje. To je ročni protitankovski minomet, ki je dobil ime po loku slovitega švicarskega borca za svobodo Viljema Tella. AMBRUST 300 je učinkovit proti vsem znanim oklepnim vozilom. Orožje tehta le 5,4 kg, dolgo pa je 820 mm. Njegove mine imajo

zanimivosti

kaliber 80 mm. Mine so napolnjene s kumulativnim nabojem, ki ob eksploziji prebije do 300 mm debel oklep. Orožje je učinkovito na razdaljah do 300 metrov.

RAZPRODAJA VOJNE MORNARICE

Poveljnik indonezijske vojne mornarice admiral Sudarmo je pred kratkim izjavil, da bo treba vojno mornarico še bolj skrajšati. Zaradi premalo odobrenih finančnih sredstev v letošnjem proračunu bodo v vojni mornarici lahko zadržali le še 30.000 ljudi, kar pomeni, da se bo skupno število članov zmanjšalo v primerjavi s sedanjim stanjem za tretjino. Vojna mornarica je imela doslej 89 ladij, toda 59 ladij je morala spričo pomanjkanja rezervnih delov prodati. Menijo pa, da razprodaja še ni končana.

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

Ameriška vojska se spreminja v profesionalno

Brigadni general Thompson je pred kratkim v britanskem dnevniku DAILY TELEGRAPH objavil članek, v katerem obravnava stanje v ameriških oboroženih silah sedaj, ko je v ZDA ukinjena obvezna vojaška služba. General najprej ugotavlja, da je po končani vietnamski vojni čutili v ZDA val izolacionizma. Po vietnamskih izkušnjah naj bi bili Američani nekako utrujeni od svoje vodilne vloge v svetu in razočarani v svoje zaveznike.

Po drugi strani pa Američanom le ne more biti všeč, če bi zahodna Evropa prišla pod sovjetski vpliv, zakaj s tem bi se pokvarilo ravnotežje sil na škodo ZDA. To pa bi se zgodilo v obdobju, ko so ZDA čedalje bolj odvisne od uvoza surovin, zlasti pa nafte z Bližnjega vzhoda. Poleg tega pa ne bi bilo mogoče nikjer dobiti nadomestila za zahodno Evropo kot tržišče za ameriške industrijske izdelke. V to tržišče pa so Američani doslej vložili približno 30 milijard dolarjev.

Predsednik Nixon je sklenil, da bo za držal ameriško vlogo super sile samo s prostovoljskimi silami. Njegovemu sklepu pa se protivijo vsi tisti, ki menijo, da država potrebuje disciplino vojaške obveznosti in ki imajo strah pred velikimi poklicnimi oboroženimi silami.

Nixonov sklep pa bo ostal v veljavi ne samo zaradi nekaterih prednosti poklicne armade, ampak tudi zaradi mnogih neugodnih izkušenj iz vietnamske vojne. Znano je, da so v Vietnam pošiljali le vojaške obveznike. Toda sistem njihovega pozivanja je bil tak, da so se pametni in bogati vojaški službi lahko izognili. Mnogi so se vpisali na univerze in so bili tako ne le oproščeni vojaške službe, ampak so tam celo sodelovali v protivojni demonstracijah. Drugi pa so se prijavljali v nacionalno gardo in v rezervno, ker so vedeli, da se jim tako ni bati, da bi jih poslali v Vietnam.

Ostali, ki se niso mogli vpisati na univerze in za katere ni bilo mesta v nacionalni gardi, so morali v redno vojsko in so jih pošiljali v Vietnam. To pa so bili predvsem sinovi uradnikov, kmetov in črncev. Takšna politika je kvarno vplivala na razpoloženje v vojski in povzročila hud odpor zlasti med črnskim vojakom. Zato ni nič čudnega, če ameriške sile niso mogle poraziti nasprotnika na zemljišču, in so svojo nemoč skušale nadomestiti z množičnim obstreljevanjem in bombardiranjem, zaradi česar jih je začel obsojati ves svet.

Tudi to je vplivalo na Nixonovo odločitev, da bo bolje, če bodo ZDA imele poslej poklicno vojsko.

Ameriška vlada si je zastavila cilj, naj bi v letu 1973 bilo v kopenski vojski 841.000, v mornarici 602.000, v mornariški pehoti 198.000, v letalstvu pa 717.000 mož. Poleg tega naj bi imela nacionalna garda 402.000, rezerve kopenskih sil 312.000, rezerve pomorskih sil 133.000, rezerve mornariške pehote 46.000, letalska nacionalna garda 89.000 in rezerve letalskih sil 56.000 mož.

Ugotovili, so da aktivne sile potrebujejo letos 515.000, rezervne pa 115.000 novih prostovoljcev. Ali jih bo toliko na voljo? Uradne ocene trdijo, da bo znašal primanjkljaj v kopenskih silah 40.000, v mornarici pa 14.000 ljudi. Menijo, da v letalstvu in mornariški pehoti ne bo težav, število žensk v oboroženih silah pa se bo s sedanjih 31.000 dvignilo do leta 1977 na 59.000.

Z vpisom prostovoljcev v ameriške oborožene sile so na splošno zadovoljni, toda

večje plače in razna doplačila, gradnja sodobnih stanovanj in nabava ustrezne opreme bo zahtevala mnogo denarja. Če ne bo ameriški vojaški proračun povečan, bo šlo 70 odstotkov proračuna za plače in vzdrževanje, za vojaško opremo pa le 30 odstotkov, medtem ko Sovjetska zveza troši za plače 30 odstotkov, za vojaško opremo pa 70 odstotkov vojaškega proračuna.

Da bi med mladimi ljudmi zbudili čim večje zanimanje za vstop v vojsko, nudijo tistim, ki se prostovoljno javijo v pehoto, artilerijo ali oklepne enote, premijo v znesku 1500 dolarjev. Prepričanje vladnih funkcionarjev, da prostovoljcev ne bo primanjkovalo, je zasnovano na ugodnostih, ki jih bodo imeli poklicni vojak, predvsem kar zadeva zagotovljeno zaposlitev, redno plačo in prehrano, možnosti za izobraževanje in zelo majhno verjetnost, da bi morali v kak boju. Vietnamska vojna je močno načela moralno ameriške vojske. Upajo, da bodo s prihodom novih prostovoljcev in s končanjem vietnamske vojne prenehala nasprotja, ki so pripeljala do rasističnih spopadov med belci in črnci, in da bodo zatrti tudi uživanja mamil, ki se je v zadnjem času med vojakom močno razpaslo.

Prvi zimski orientacijsko-taktični pohod

Na Blokah, v zibelki slovenskega smučanja, je bil prvi orientacijsko-taktični pohod rezervnih vojaških starešin v zimskih razmerah. Organiziral ga je občinski odbor ZRVS Ljubljana-Center.

Zakaj so izvedli to tekmovanje prav na Blokah? Vodilo jih je dvojno vzrok: prvič dejstvo, da so bile Bloke eden prvih partizanskih krajev, še posebej pa so ti kraji zanimivi zaradi tega, ker so v sklopu partizanskih enot delovale tudi smučarske; nekaj takratnih borcev teh enot je bilo navzočih tudi na tej prireditvi. Druga vzpodbuda pa je bila v tem, da so prav Bloke zibelka slovenskega smučanja. Že Valvazor omenja kmete na Blokah kot zelo spretnne uporabnike smučk; spretnost naših davnih prednikov z Blok in njihovo hitrost gibanja je primerjal z drsalci na Holandskem. Ta dva vzroka, ki temeljita na spoštovanju in gojenju najstarejših tradicij, sta torej določila Bloke za prizorišče zim-

skega orientacijsko-taktičnega pohoda, prvenca v Sloveniji in prav tako v Jugoslaviji.

Tekmovalci so reševali naloge na šestih delovnih točkah, in to naloge iz orientacije, odrejanja koordinat posameznih točk na terenu, hodili so po azimutu, tako da so skupno morali opraviti deset topografskih ter eno taktično nalogo. Naloge so bile dokaj težavne, saj orientacija pozimi zahteva veliko več napora in iznajdljivosti in seveda tudi znanja.

Pohod je bil organiziran od Lužarjevega klana preko Godičevega, vasi Ravnik do Velikih Blok, kar znaša 15 kilometrov poti. Torej udeleženci niso reševali samo težke naloge, temveč so tudi prešli dokaj dolgo pot na smučeh po zahtevnem terenu. Na poti je bila vrsta ovir; prav gotovo, na primer, ni bilo lahko priti čez širok potoček Bovštica, kjer so se najhitreje napredovali dobri skakalci v daljino...

Poleg rezervnih vojaških starešin so se taktično-orientacijskega pohoda v zimskih razmerah udeležili tudi mladinci, le da niso reševali taktične naloge. Prav ti pa so zato dosegli lepe rezultate v streljanju s polavtomatsko puško na štiri delovni točki, kjer so pohod tudi zaključili.

Pot jih je vodila po dokaj težavnem terenu. Najbolj pa jim je hotel prekrizati račune potoček, ki so ga morali tekmovalci preskočiti. Tu so se morali izkazati s svojo spretnostjo in iznajdljivostjo. Prvo so na drugi strani varno pristale smučke, nato pa so jim sledili naši fantje z več ali manj zaleta, ugnali so ga pa vsi. Kaj hitro so bile spet smučke varno pripete na nogah, da so se podali naprej. Most na cesti strani proti Velikim Blokam je pomenil peto delovno točko, kjer so reševali težjo taktično nalogo. Mladinska ekipa, ki pa je tudi sodelovala na tem tekmovanju rezervnih vojaških starešin, pa je ponovno reševala topografske naloge. Pohod so zaključili na strelišču, kjer so se morali izkazati v streljanju s polavtomatsko puško.

Na slovesnem zaključku v domu jugoslovanske ljudske armade na Blokah so vsi udeleženci tekmovanja prejeli spominska priznanja. Priznanje je bilo izročeno tudi predstavnikom tukajšnje garnizije, ki je veliko pripomogla, da je akcija uspešno potekala. V razgovoru s predsednikom OO ZRVS Lj.-Center Tinotom Arkom pa smo svedeli še tole:

»Če ob zaključku pohoda ugotovimo rezultate in izkušnje, vidimo, da nam je uspel bolje, kot smo pričakovali. Izkazalo se je, da je tovrstne orientacijsko-taktične pohode možno izvesti tudi v zimskih razmerah, kjer so nujno potrebne smučke. Seveda pa s tem nastopijo dodatne težave. Naša trgovska mreža je zelo slabo založena z opremo za turno smučanje. V tem organizatorji tudi vidijo vzrok, zakaj ni bila obilnejša udeležba kljub dejstvu, da je med rezervnim starešinskim kadrom zelo

veliko število dobrih smučarjev. Ta izkušnja nam daje vzpodbudo, da tudi ZRVS ob sodelovanju z ustreznimi športnimi organi temu problemu posveti večjo pozornost, saj se moramo zavedati dejstva, da je v naših krajih vsaj četrt leta, če ne več, sneg in moramo misliti na to, da bi se bojevali zoper morebitnega agresorja tudi v zimskih razmerah.

V podobnih akcijah bodo morali organizatorji pomisliti tudi na možnost nenadne megle in temu primerno predvideti dodatne ukrepe za uspešno in varno izvedbo. Po naših izkušnjah je v zimskih razmerah nujno, da se organizira radijska zveza med posameznimi kontrolnimi točkami. Te izkušnje so zelo pomembne, sicer pa je uspeh že v tem, da smo ta pohod sploh izvedli. Praktično, na terenu, smo videli, v katerih točkah so tovrstne akcije podobne ali enake akcijam v času, ko ni snega, obenem pa smo uvideli razlike, ki jih je treba vsekakor upoštevati, ter spoznali, na katerih področjih je znanje naših članov še šibko. Tem bomo v izobraževalnem programu morali posvetiti več pozornosti.

Led je prebit in organizatorji prvega zimskega orientacijsko-taktičnega pohoda na Blokah si želijo, da bi podobni pohodi oziroma tekmovanja postali tradicija v Sloveniji in po vsej naši domovini.

Tekst in slike:
LJUBA GARBAJS

Strelci se čutijo zapostavljene

Pred kratkim so se na občnem zboru zbrali strelci strelske družine Center iz Postojne, navzoč pa je bil tudi sekretar občinske konference SZDL Hugo Debevec.

Na zboru je bilo ugotovljeno, da je družina v zadnjih štirih letih dosegla zavirljive rezultate v razvijanju množičnosti, saj je vključila v svoje vrste okrog 300 novih, večinoma mladih članov. Vse te je družina naučila osnovnih spretnosti strelskega športa. Strelci Centra so lani nastopali na več kot 50 tekmovanjih in prvenstvih po vsej republiki in tudi državi, saj so se pionirji udeležili tudi dveh državnih prvenstev z zračno v Doboju in z MK puško v Zagrebu. Strelci Centra so lani nastopali v vseh kategorijah od pionirskih do članskih in z vsem orožjem, zračno, MK puško in v disciplinah s pištolo. Vzporedno z množičnostjo je v Centru rasla tudi kvaliteta, saj so bili pionirji kar dvakrat zapored prvak SRS z zračno puško in tretji v državi, lani pa so pionirji postali tudi prvak republike z MK puško — leže. Ta veliki met se je posrečil ekipi v sestavi Kočevar, Posega in Grželj. Vsi trije pionirji so čez leto zmagovali tudi na drugih pomembnih tekmovanjih. Kočevar, ki pa je letos mladinec, je bil drugi v republiki v disciplini vležen, v trostavu pa peti. Skoraj nič niso zaostajali za pionirji mladinci, saj je ekipa v postavi Majič, Suligoj in Mikoletič osvojila z MK puško drugo mesto v republiki in peto z zračno puško. Med posamezniki je lani posebej blestel mladinec Majič, ki je bil peti v SRS in zmagovalec na vseh važnejših tekmovanjih v občini. Člani Centra niso blesteli niti lani, pa tudi ne prejšnja leta. Z izjemo ekipe pištolarjev, ki je lani s hitrostno pištolo osvojila četrto mesto v SRS, čeprav so nastopili prvič. V tej ekipi so skoraj vsi pripadniki JLA, ki so na armadnih in vsearmadnih prvenstvih osvajali naslove prvakov. Pri tem je treba posebej omeniti skromnega polkovnika Jova Božiča, ki je dosegel največji uspeh na tradicionalnem tekmovanju pištolarjev za dan JLA v Ljubljani, ko je ne samo premagal vse armadne pištolarje, temveč tudi nekatere civiliste, ki so takrat nastopili.

Drugače pa družina Center že nekaj let pobira lovoričke le na račun mladih strelcev, zato je občni zbor sprejel sklep, da je treba v prihodnje več skrbni posvečati tudi članskim kategorijam.

Občni zbor je spregovoril tudi o drugih problemih, ki so za strelski šport kronični.

Tako so udeleženci zbora z začudenjem ugotavljali, da kljub temu, da je družina dosegla izredne uspehe v množičnosti, ni dobila od sedaj prav nobene pomoči tistih, od katerih so to upravičeno pričakovali (narodna obramba, štabi, odbori in komisije za vseljidski odpor itd.), čeprav je ta šport še kako pomemben za obrambo domovine. Posebej bodo strelci v krizi letos, ko se je strelivo skoraj dvajsetkrat podražilo (prej je en naboj za MK orožje domače proizvodnje veljal 1,5 starega dinarja, sedaj stane 26!). Sedaj se res postavlja vprašanje, kdo bo še lahko treniral ali tekmoval z MK orožjem.

V družini Center primanjkuje tudi organizacijskih kadrov, trenerjev (čeprav je bilo prav lani izšolanih nekaj novih kadrov), zato bi bili z obema rokama sprejeti vsi tisti pripadniki JLA, upokojenci JLA ter člani ZVRŠ, ki bi želeli delati z mladimi. Ob tem pa še to, da je zveza vojaških rezervnih starešin tako ali tako sprejela načelo, da mora biti vsak njen član tudi član kake strelske družine.

Družina, ki posveča toliko pozornosti vzgoji mladih strelcev, pa nima zagotovljene tudi osnovne varnosti za svoje strelce, saj nobeno strelišče ni avtomatizirano, niti to v Postojni, ki je sicer last JLA, a je prepuščeno strelcem v popolno uporabo, niti novo zgrajeno strelišče v Pivki, ki ga je lani z udarniškim delom zgradila SD Tone Tomšič v Pivki. Občinski strelski zveza je sicer imela vse to v programu letos, toda ker do težko pričakovanega ugodnega financiranja telesne kulture letos ne bo prišlo, bodo strelci v Postojni — pa tudi drugje — kljub množičnosti (okrog 500 jih je v občini) in kljub uspehom dobili le pičla sredstva, verjetno spet s pripombo, češ da bodo še kaj dobili od tistih, ki so zainteresirani za take panoge, ki so pomembne tudi za vseljidski odpor. In tako bodo strelci spet med kladivom in nakovalom; včasih je slišati, da je to šport kot drugi športi, drugi pa je to spet vojaška disciplina, ki je vse prej kot šport.

Na občnem zboru je bil podeljen tudi prehodni pokal najuspešnejšemu strelcu družine Center v letu 1972: premočno ga je osvojil mladinec Majič. Objavili so in podelili tudi značke dobrim in odličnim strelcem, prvih in drugih je bilo 14.

EDVARD PROGAR

Obširen program dela ZRVS v občini Ormož

Pred kratkim je bila v Ormožu razširjena seja občinskega odbora ZRVS, na kateri so obravnavali in sprejeli program dela občinskega odbora ZRVS za leto 1973 in imenovali komisijo za informativno-propagandno dejavnost, na koncu pa so še sprejeli sklep, da se tudi v letu 1973 organizira tekmovanje »Iščemo najboljšo krajevno organizacijo ZRVS občine Ormož«. Vsi navzoči na seji so bili soglasni, da je to tekmovanje v lanskem letu prispevalo k boljšemu uspehu in večji dejavnosti vseh šestih krajevnih organizacij ZRVS občine Ormož in da je treba s takšnimi tekmovanji nadaljevati tudi v naslednjih letih.

Program dela je zelo konkreten in vsebuje številne naloge, ki obvezujejo občinski in krajevne odbore ZRVS ter vse članstvo, da jih dosledno izvajajo in uspešno izvedejo v tem letu.

Posebno pozornost bodo letos posvečali idejnopolitičnemu in vojaško-strokovnemu usposabljanju rezervnega starešinskega kadra ter vključevanju rezervnih starešin v vse ljudski odpor v krajevnih skupnostih ter delovnih in drugih organizacijah in jim pomagati po svojih močeh. Organizacija ZRVS v občini si mora nenehno prizadevati, da bodo vsi rezervni vojaški starešine, dosledno izvajali politiko in stališča Zveze komunistov in naloge, ki izhajajo iz pisma tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ.

Občinski odbor ZRVS bo v okviru idejnopolitične vzgoje članstva organiziral za rezervne vojaške starešine troje aktualnih političnih predavanj, v marcu pa bodo v treh krajevnih centrih občine organizirana predavanja na temo »Oblike protidiverzantskega boja».

V počastitev krajevnega praznika bo 11. aprila v Središču ob Dravi organizirano strelsko tekmovanje ekip krajevnih organizacij ZRVS in mladincev, dne 5. maja pa

bosta poveljstvo ptujske garnizije in občinski odbor ZRVS Ormož organizirala v Ormožu taktično-tehnični zbor za rezervne vojaške starešine, pripadnike partizanske enote, obveznike pouka za izvenšolsko moško mladino, učence 7. in 8. razredov osnovnih šol ter ostalo prebivalstvo.

V počastitev dneva mladosti bo 26. maja v Ormožu tekmovanje rezervnih vojaških starešin iz Ormoža in aktivnih starešin iz Ptuj v streljanju in šahu, mladinci in vojak pa se bodo pomerili v streljanju, šahu in rokometu ali malem nogometu.

V prvi polovici junija bodo v občini Ormož organizirali in izvedli krajevne orientacijske pohode, 17. junija pa občinski orientacijsko-taktični pohod, na katerem bodo sodelovale najboljše ekipe krajevnih organizacij ZRVS kakor tudi mladinske ekipe.

Ekipa občinske organizacije ZRVS Ormož se bo konec aprila udeležila medobčinskega orientacijsko-taktičnega pohoda obdravskih občin v Mariboru, medobčinskega orientacijsko-tehničnega pohoda šestih občin iz SRS in SRH, ki bo maja v Koprivnici, ter republiškega orientacijsko-taktičnega pohoda, ki bo predvidoma v septembru.

Občinski in krajevni odbori ZRVS se bodo načrtno vključili v akcijo zbiranja prispevkov za postavitev spominskega doma borcev in mladine Jugoslavije v Kumrovcu, in sicer takoj ko bodo prejeli brošure o pomenu in namenu spominskega doma, značke z vrisano maketo doma ter zbirne pole. Prepričani so, da ne bo rezervnega starešine v tej občini, ki ne bi bil pripravljen, da prostovoljno prispeva določen znesek za ta dom.

To so samo nekatere naloge, ki so zajete v programu dela občinskega odbora ZRVS Ormož za leto 1973, predvidene pa so še druge, nič manj pomembne.

BOŠKO BORJAN

telegrami

SEŽANA: Rezervni starešine sežanske občine so v okviru združenj Komen, Stanjel, Dutovlje, Sežana in Kozina doslej zbrali za spominski dom v Kumrovcu že 4.891 din in jih nakazali na zbirni tekoči račun. To je že drugi telegram iz Sežane, ki ga objavljamo, in lepo kaže, kako pridno zbirajo tamkajšnji rezervni starešine prispevke. Od drugod pa, na žalost, še ni nobenih vesti — čeprav vemo, da so z akcijo že pričeli.

RECICA PRI LASKEM. Strelska družina »Dušan Poženel« je priredila družinsko prvenstvo za »Zlato puščico«, in sicer 24. februarja. Polnoštevilno so se ga udeležili vsi mladinci in člani, ki so se v razburljivem vzdušju pomerili med seboj za naslov prvaka in za dosego norme, ki je določena za nastop na občinskem prvenstvu, ki bo 17. marca v Laškem. To normo je doseglo 10 strelcev, Zmagovalec tekmovanja je bil VINKO LOVRENC s 335 krogi od 400 možnih, drugi pa je bil STANE BREČKO s 334 krogi in tretji KAREL BREČKO s 323 krogi.

VRHNIKA: Pred kratkim so gradbeniški sekciji vrhniške garnizije izročili zlato plaketo gradbene uprave zveznega sekretariata za narodno obrambo. Za uspehe v varovanju, izkoriščanju ter preventivnem in rednem vzdrževanju gradbenih objektov vojašnice »Ivan Cankar« pa so z ukazom poveljnika ljubljanske armade omenjeni sekciji dodelili tudi nagrado v znesku 100.000 din. — Za primerno delo, gospodarjenje, organizacijo dela ter racionalno uporabo sredstev, za tekoče vzdrževanje gradbenih objektov so bili s istim ukazom nagrajeni tudi posamezniki: Dušan Madjarevič z 2.000 din, delavca Branko Jurišić in Jože Gostiša s po 1.300 din ter Jože Kosta s 500 din. (NASA VOJSKA)

LJUBLJANA: Pri vojaškem klubu v enoti Emila Koširja so začeli z novo obliko dela — z vojaško univerzo. V njen odbor so vključili vojaške, ki so strokovno dobro pripravljene za izvedbo predavanj z različnih področij, kot so znanost in tehnika, ekonomika, politika, književnost in umetnost ter druga. Sestavili so že načrt dela za marec, ki zajema dve predavanji — s področja kulture bo predavanje o filmu in televiziji, potem pa bo predavanje iz ekonomike, ki ga bo hosta imela vojaška Slobodan Lubarda in Luka Strugar. Predavanja bodo popoldne. (NASA VOJSKA)

KOČEVJE: V prvi polovici februarja so v likovnem salonu v Kočevju odprli razstavo likovnih del članov likovne sekcije vojaškega kluba vojašnice »Mirka Bračič« v Ribnici; razstava je bila pod pokroviteljstvom osnovne šole v Kočevju. Razstavljalo je 8 avtorjev, med njimi naivci, samouki in šolani — tudi dva akademska slikarja. Likovna sekcija vojaškega kluba je imela od oktobra lani do zdaj še razstave v Ribnici in na Blokah, dogovorjeni pa so že za razstave v Novem mestu, Kostanjevici, Celju in Škofji Loki, pred prihodnjo zimo pa bodo spet razstavljali v Kočevju. (NASA VOJSKA)

Za boljšo informiranost

Dejavnost organizacij ZRVS je mnogo večja, kot pa to lahko sklepamo iz podatkov, ki so kdaj pa kdaj objavljeni v dnevnem tisku, radiu in na televiziji.

Tega dejstva se zaveda tudi republiški odbor ZRVS Slovenije. Da bi to vrzel, ki jo čutimo že dalj časa, vsaj deloma odpravil, se je odločil izdajati poseben VESTNIK, ki bo izhajal mesečno, razen poleti, na 8 do 12 straneh. Izdajatelj ga bo brezplačno pošiljal odborom občinskih in osnovnih organizacij ZRVS, predsednikom občinskih skupščin, predsednikom občinskih konferenc SZDL, sekretarjem občinskih komitejev ZKS in ne nazadnje ustreznim republiškim vodstvenim organom in uredništvom. VESTNIK bo natiskan v 600 izvodih.

V navodilih, ki jih je izdajatelj posredoval občinskim odborom in odborom osnovnih organizacij ZRVS poudarja, da z izdajo VESTNIKA ZRVS hoče: celovito prikazati dejavnost in dosežene uspehe, to se pravi posebej za osnovne in občinske organizacije in aktivne ZRVS po podjetjih, šolah in v krajevnih skupnostih, spodbuditi odbore ZRVS, ki zaostajajo in poglobiti delo članstva; seznanjati vodstva osnovnih in občinskih organizacij s širšimi nalogami in sklepi republiškega in zveznega odbora ZRVS; končno želi seznanjati republiška in občinska vodstva družbenopolitičnih organizacij in družbenopolitične skupnosti z delovanjem in doseženimi uspehi na vseh področjih obrambnih priprav v družbenopolitičnem življenju tako posameznih občinskih kakor tudi celotne ZRVS Slovenije, želi pa tudi posredovati uredništvom sredstev za javno obveščanje dovolj gradiva za popolnejše seznanjanje širše javnosti o delu in pomenu ZRVS Slovenije.

Gre torej za dosego zelo pomembnih smotrov in zaradi tega organizator v navodilih priporoča, naj bi odbori osnovnih in občinskih organizacij obveščali uredništvo VESTNIKA o vseh akcijah svojega odbora

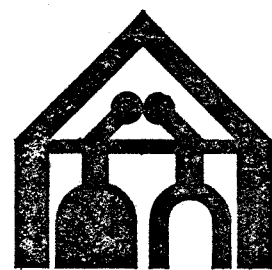
DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likožarjeva—Tomšičeva

BLASNIKOVA TISKARNA
TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišee v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- ilustrirano revijo »TOVARŠ«
- štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

standard
invest

Graditelji hiš, garaž
in gospodarskih poslopij
v letu 1973!

Najbolje boste vložili
svoje prihranke,
če si pravočasno nabavite
kvalitetne legozidake!

Izkoristite izvensezonski popust
5 %, ki ga nudimo do konca
februarja

Legozidake dobite tudi pri vseh
kmetijskih zadrugah

STANDARD — INVEST,
Ljubljana, Celovška cesta 89

TOVARNA — VODOVODNA
CESTA 101

telefoni: 55-475, 57-477

MARIBOR

ZRVS: KONKRETNO IN DOSLEDNO

Na razširjeni seji občinskega odbora ZRVS Maribor v torek 13. 2. 1973 so najprej ne-le prebrali, ampak tudi proučili smernice za obrambne priprave, ki sta jih izdala predsedstvo SFRJ in predsednik Tito. Nato so razpravljali o vzgoji rezervnih vojaških starešin v lanskem letu in sprejeli načrt dela za letošnje leto.

Treba je reči, da je vrsta nalog, ki so nakazane v smernicah, že tudi vsebina akcijskega programa, ki so ga pri občinskem odboru ZRVS že sprejeli in ga tudi že uresničujejo. Hkrati so opozorili, da uveljavljanje omenjenih smernic prav gotovo pomeni neposredno uresničevanje stališč in splošni stremiljenj po pismu Tita in izvršnega biroja CK ZKJ. Končno so se zavzeli za še večjo povezanost in usklajenost med organizacijami ZRVS in ostalimi organizacijami ter dejavniki, da bi tako kar na najbolj učinkovit ter enoten način uresničevali zamisel o splošnem ljudskem odporu.

V zvezi s prizadevanjem za strokovnim izpopolnjevanjem rezervnih vojaških starešin v lanskem letu so poleg določenih pomanjkljivosti navedli vrsto podatkov o tem, kako so posamezne krajevne organizacije ZRVS dosegle prav lepe rezultate in zglede sodelovanja z ostalimi organizacijami in ne nazadnje s predstavniki JLA. Seveda ima pri tem določene zasluge tudi občinski odbor ZRVS Maribor, ker je enim in drugim kar najbolj pomagal.

Načrt dela občinskega odbora ZRVS predvideva konkretne naloge s področja družbenopolitične dejavnosti in obrambne vzgoje, splošno vojaškega in idejnopolitičnega usposabljanja, tekmovanja in druge akcije vzgojnega pomena ter informativno propagandno dejavnost.

Med drugim bodo od 1. aprila do 30. junija letos v občini Maribor opravili taktično-orientacijske pohode, izvedli izpite v dveh oblikah. V počastitev občinskega praznika Maribor občinski odbor ZRVS Maribor pripravlja tekmovanje občinskih ekip obdravskih občin. Tokrat bodo sodelovale ekipe iz Ormoža, Ptuj, Ljutomer, Lenart, Slovenske Bistrice in Maribora. V septembru pa bo organiziral v občinski odbor ZRVS streljanje s puško in nekatere polavtomatske vaje skupaj s komando garnizije Maribor.

V zvezi s predvideno izdajo VESTNIKA ZRVS Slovenije so se dogovorili, da bodo posamezne krajevne organizacije združenja

brest cerknica
Industrija pohištva Jugoslavija
telefon 791-060 telex 31-167

do vsakega prvega v mesecu sporočile občinskemu odboru ZRVS Maribor podatke o svoji dejavnosti in o akcijah, ki so jih pripravila sama, pri tem sodelovala ali pa so se jih rezervni starešine udeležili. To poročanje so razširili tudi na aktivne ZRVS po podjetjih in po šolah.

DRAGO MIKLAVEC

NOVA GORICA

2200 VOJAŠKIH STAREŠIN V TRINAJSTIH ZDRUŽENJIH

Na razširjeni seji občinskega odbora ZRVS v Novi Gorici so minuli mesec obravnavali, kako so izpolnjevali lani program za strokovno vzgojo in izobrazbo. Sprejeli so delovni program za letos.

V novogoriški občini združuje 13 združenj ZRVS 2200 rezervnih vojaških starešin. Najmočnejše združenje je v Novi Gorici; šteje 880 članov. Najmanjše združenje deluje v Braniku; ima 39 članov. Na začasnem delu v tujini je 14 rezervnih vojaških starešin.

Občinski odbor je v minulem delovnem obdobju sodeloval z vsemi družbenopolitičnimi organizacijami in z občinsko skupščino pri urejanju določenih vprašanj. Uspešno je bilo tudi sodelovanje s pripadniki JLA, s štabom partizanskih enot, z oddelkom za narodno obrambo in z dejavniki, ki so pomembni za vseljidski odpor. — V minulem izobraževalnem letu so priredili 54 predavanj. O oblikah splošnega ljudskega odpora sta predavala general Lado Ambrožič-Novljan in podpolkovnik Stanko Pahor, o varnosti in samozastiti pa Egon Conradi in Viktor Abram. Udeležba je bila 80-odstotna.

Decembra in januarja je 96 odstotkov rezervnih vojaških starešin opravilo strokovni izpit. Izpiti so pokazali, da je koncepcija vseljidske obrambe še premla znana. Zato

je odbor sklenil, da bodo nekatera vprašanja o vseljidski obrambi vnesli v letošnji spored predavanj.

Na medobčinskem tekmovanju starešin v Tolmini je sodelovalo 9 primorskih občin. Ekipe novogoriške občine so dosegle v kegljanju prvo mesto, v streljanju drugo in v šahu tretje.

Zvezni poslanec Štefan Cigoj opravlja strokovni izpit pred komisijo

Med razpravo na seji so predlagali, naj bi ustanovili posebno komisijo z nalogo, da bi pridobivala dijake za vpis v vojaške gimnazije in druge vojaške šole, ker je zdaj v JLA med vojaškimi starešinami premalo Slovencev.

MILE GOJKOVIČ

IHAN

V SPOMIN 72 PADLIH BORCEV

Dne 24. februarja so imeli v Ihanu krajevni praznik. Združenje borcev NOV Ihan priredi skupaj z osnovno šolo vsako leto proslavo na samem kraju, na Oklem, kjer je pred devetindvajsetimi leti padlo 72 borcev. Letos so na slovesnosti nastopili z lepim sporedom člani ihanske Svobode skupaj s šolo. Slovesnosti so se razen šolske mladine udeležili številni borci in drugi prebivalci. — Prihodnje leto bo minilo že 30 let, odkar je 72 borcev na tem kraju izgubilo življenje. Za 30-letnico bo treba pripraviti večjo prireditev ob sodelovanju vseh združenj borcev NOV v domačinski občini, pa tudi z kamniškega področja, saj se je enota padlih borcev bojevala na širšem kamniško-zasavskem območju.

RAK

GORIŠKA BRDA

SREČANJE NA OBROKIH SABOTINA

Dne 10. februarja so se zbrali na spominskem srečanju preživeli borci, ki so ob začetku vstaje proti fašizmu taborili na Planini, v Goriških Brdih. Taborišče je bilo na obrobni Sabotini, skorajda v neposredni bližini fašističnih postojank. Skozi to taborišče je šlo nad 150 briških borcev v obdobju od decembra 1942 do marca 1943.

Cepprav je bilo na dan srečanja vreme slabo, je bila udeležba lepa: prispele je 36 borcev. V planinski koči sta jih pozdravila predsednik novogoriške občinske skupščine Rudi Simac in predsednik občinskega odbora ZBZB NOV Nova Gorica Franc Pajntar.

Ob tej priložnosti so ustanovili pripravljalni odbor za proslavo na kraju partizanskega tabora, kjer bi naj postavili tudi spominsko ploščo. Sklenili so vzidati spominsko ploščo tudi za vasjo Višnjevik, kjer je bila partizanska bolnišnica. Prav tako bi naj dobilo spominsko znamenje bivše taborišče 3. čete severno-primorskega odreda pri vasi Nozno.

FRANC MARAS-MILJAN

RAVNE NA KOROŠKEM

TRADICIJE NOB SO ŽIVE

Združenje borcev NOV Ravne je imelo letno konferenco ob navzočnosti okrog 200 članov. Iz poročil upravnega odbora vidimo, da je bilo združenje v minulem delovnem obdobju delavno in da so tradicije NOB pri nas žive.

Julija je združenje sklicalo zbor vseh članov kmetov z območja Strojne, Zelenbrega in dela Tolstega vrha. Ob tej priložnosti so obravnavali vprašanja kmetov, članov ZB NOV. — Odkritja spomenika na Komelju (Smarjeta v Avstriji) se je med drugimi člani ZB NOV iz Mežiške doline udeležilo tudi 40 članov z Raven. Ob tej priložnosti so pogledali stike s člani borčevske organizacije v zamejstvu. — Ob proslavi 30-letnice ustanovitve mladinske organizacije so člani obiskali osnovno šolo in opisovali učencem dogodke iz osvobodilnega boja koroških partizanov. — Krajevna skupnost Ravne in ZB NOV sta oktobra priredili praznovanje krajevnega praznika na Navrškem vrhu. — Ob

dnevu mrtvih so imeli na pokopališču žalno slovesnost hkrati z odkritjem spomenika padlim med NOB in žrtvam okupatorskega nasilja.

Lani so dvajsetim članom dodelili stanovanjska posojila; vsota vseh posojil je 320.000 din. — Na zdravniške preglede v dispanzer za borce v zdravstvenem domu so lani povabili 68 članov. — Rednih priznavalnin, enkratne priznavalnine in podpor za šolanje otrok borcev in invalidov ter podpor za zdravljenje je bilo deležnih 110 udeležencev. V ta namen so izdali 152.000 din, za kar sta prispevali občinska skupščina in republika. — Na zboru so predlagali, naj bi pristojna zdravstvena ustanova priznala kot klimatsko zdravilišče tudi »atomske« toplice pri Podčetrtku, da bi se borci lahko tam zdravili. — Hvalevredno je, da so samoupravni organi ravske železarne določili denar za zgraditev treh počitniških hišic v počitniškem naselju za borce v Valovinah; tako bodo pridobili 12 ležišč.

Na zboru so nekateri borci prejeli odlikovanja predsednika republike za svoje zasluge med NOB, občinski odbor ZBZB NOV Ravne pa jim je za življenjski jubilej podelil priznanja.

FRANJO SREBOTNIK

SEVNICA

BORCI NA BRANIKU REVOLUCIJE

ZBZB NOV Sevnica je imela 24. februarja redno skupščino, ki so se je razen delegatov udeležili tudi številni gostje, družbenopolitični delavci v občini in zastopnik republiškega odbora ZBZB NOV Slovenije.

O delu odbora je izčrpno poročal predsednik Jože Jentčič in hkrati obravnaval notranje politični in mednarodni položaj. Poudaril je, da je pismo tovariša Tita in izvršnega biroja predsedstva ZKJ našlo borce popolnoma pripravljene, saj se niso nikoli sprijaznili z rovarjenjem sovražnih sil proti pridobitvam naše revolucije in samoupravnemu socialističnemu razvoju. Borci so se dobro zavedali, da bi nacionalizem, separatizem, birokratizem in tehnokratizem spodkopali bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov. Zato so bili zelo v skrbeh, ker so bili na čelu obsojanja vrednih dogajanj tudi nekateri odgovorni zastopniki družbenega in političnega življenja. Teh skr-

bi so jih rešili 21. seja predsedstva ZKJ in nadaljnji pomembni politični dogodki. Borci in komunisti so strnili svoje vrste in zavzeli enotno stališče o nalogah po smernicah Titovega pisma in sklepih občinske konference ZKS Sevnica.

Predsednik Jentčič je poudaril, da bodo odstranili iz svojih vrst tiste, ki bi nasprotovale prizadevanjem, da se morajo vsi odgovorni javni delavci in organi strogo ravnati po načelih in zakonih naše družbe. Opozoril je tudi na nekatere najnujnejše naloge. Tako je treba čimprej urediti pokojninsko varstvo kmetov-borcev in stanovanjske zadeve posameznih borcev. Ni dovolj le, da časopisje piše, kakšne pravice imajo borci, a ne pove, kje bi naj bila sredstva za uresničevanje teh pravic.

Občinski odbor je bil kljub pomanjkanju denarja v zadnjih letih zelo delaven, kakor je pokazalo poročilo tajnika Slava Kolarja. S sodelovanjem vseniške občine, družbenopolitičnih in delovnih organizacij so med osrednjo proslavo občinskega praznika oktobra 1971 odkrili v Murencah pri Šentjanžu spomenik Milanu Majcnu in Jančetu Mevžiju. — Za graditev stanovanj so od leta 1969 do razpusta stanovanjskega sklada porabili 4.918.000 din. Kljub vsemu pa še niso urejene vse stanovanjske zadeve borcev, zato bodo predlagali občinski skupščini, naj bi določila odstotek prispevkov v občinski stanovanjski sklad za graditev borčevskih stanovanj. — Komisija je v minulem delovnem obdobju ugodila izmed 68 prošelj 48 za priznanje posebne dobe. — Stalne priznavalnine prejmeta 102 upravičenci. Kmetje-borci iz obdobja pred 9. septembrom 1943 prejmejo po 200 do 400 din, drugi pa po 125 do 200 din. — Invalidska komisija posveča posebno skrb bolnim članom, invalidom. Na klimatskem zdravljenju je bilo razmeroma malo — le 19 vojaških invalidov. Med razpravo je Rudi Malešiv grajal, da borci iz leta 1941, ki nimajo spomenic, ne uživajo enakih pravic kot spomeničarji in da vojni invalidi od IV. stopnje dalje ne dobivajo regresa. Precej kritike je bilo tudi o priznavalninah.

V razpravo sta posegla tudi sekretar občinskega komiteja ZKS Viktor Auer in zastopnik republiškega odbora ZBZB NOV Slovenije Lešnik.

Izvolili so upravni in nadzorni odbor. Novi predsednik občinskega odbora je Maks Bilc.

KAREL ZORKO

imeli smo ljudi

Janez Dovžan

Od Janeza Dovžana smo se za vedno poslovili 19. februarja na ljubljanskih Zalah. — Rodil se je leta 1909 v Cerkljah na Gorenjskem. Izučil se je krojaške obrti in postal krojaški mojster. Delavnico je imel v Ljubljani. Bil je med prvimi član OF. Zaradi sodelovanja v osvobodilnem gibanju so ga leta 1942 zaprli v Ljubljani, a so ga potem izpustili, ker mu niso mogli nič dokazati. Poletje je pogumno deloval nadalje za našo stvar. Januarja 1944 so ga spet prišli. Poslali so ga v Dachau od tam pa v Francijo in končno v taborišče Schönberg. Po osvoboditvi je vneto sodeloval pri obnovi domovine in bil je delaven član ZB NOV na terenu »Boris Kidrič«. Dovžan je bil tudi med pobudniki, da sta se pobratili mesti Tržič in Ste. Marie-aux-Mines (Francija). Prejel je več odlikovanj.

Helena Skale

Od Skaletove mame smo se za vedno poslovili ob koncu leta. Na zadnji poti so jo spremlili številni domačini z Zgoranje Hudinje, pa tudi Celjani. — Rodila se je leta 1896 pri Črepinških na Zg. Hudinji. Omožila se je z Ivanom Skaletom. Lepo sta vzgojila dve hčeri in dva sina. Pri Skaletovih so se že leta 1941 shajali naši zavezni ljudje in borci za svobodo. Nacisti so Skaleta, njegovega starejšega sina in hčerki večkrat zaprli. Tudi Skaletov oče in sin Ivan sta bila med tistimi nesrečnimi žrtvami, ki so jih nemški rabilci 12. februarja obesili pri Frankolovem. Oče pa je v trenutku, ko so sinu nadevali zanko okrog vratu, skočil iz vrst talcev, da bi ne gledal sinove smrti, in so ga morilci med be-

Janez Čamernik

Janez Čamernik je umrl januarja v Ljubljani v svojem 74. letu. — Rodil se je leta 1898 v Zaplani nad Vrhniko. Ze v zgodnji mladosti je odšel od doma za kruhom. Dobil je delo v ljubljanski tobačni tovarni. Tam je sodeloval v delavskem sindikalnem gibanju in v gasilski enoti. Med okupacijo se je dobro zavedal, kje je bilo njegovo mesto. Zaradi sodelovanja v OF so ga poleti 1944 odgnali v nemško taborišče. Po osvoboditvi se je uvrstil spet med delavce in je delal kakor je bil vajen vse življenje. Delaven pa je bil tudi kot društveni delavec. V Trnovem v Ljubljani je bil marljiv član in odbornik gasilske čete. Ob odprtem grobu mu je spregovoril v slovo zastopnik trnovskih gasilcev in poudaril njegov človekoljubni značaj in narodno ter delavsko zavednost.

France Brus

Francetu Brusu se je 23. januarja v murskosoboški bolnišnici iztekel življenje. Rodil se je leta 1899 v Hovederšici. — Med obema vojnama je kot orožniški podčastnik služboval v raznih krajih po Jugoslaviji. Ob začetku vojne je bil na Hrvaškem. Ustali so ga zaprli v Bjelovar in srečo je imel, da ni šel pred puške. Z ženo sta se vrnila v domači kraj. Kmalu se je pridružil Osvobodilni fronti, spomladi 1942 pa je bil že v vrstah 4. bataljona notranjskega odreda. Julija 1942 je padel v italijansko ujetništvo. Do same osvoboditve je trpel po zaporih in taboriščih. Po vojni je živel v Murski Soboti. Več let je služboval v tajništvu za notranje zadeve, bil je komandir postaje ljudske milice in prizadeven uradnik varnostne službe. Tudi upokojen ni miroval. Bil je odlikovan s redom za zasluge za narod.

Tovarišu Potočniku iskrene čestitke

Rodil se je v Ljubljani 4. marca 1903. Njegov oče je bil železniški uradnik, Maturirani na klasični gimnaziji v Ljubljani ter dovršil abiturientski tečaj na trgovski akademiji. Potem je bil na pomorski vojni akademiji v Dubrovniku ter postal 1926 aktivni pomorski oficir.

Kot oficir je Franc Potočnik obiskoval hidropilotski tečaj in se pozneje specializiral v torpedistiki, pomorskem ministerstvu, kemijskem vojskovanju in v tehniki eksplozivov. Služboval je v glavnem na torpedovkah pa tudi predavaj na pomorski vojni akademiji v Dubrovniku.

Zlom Jugoslavije je Potočnika zatekel v Boki Kotorski, kjer so ga Italijani zajeli in kot vse druge iz tako imenovane »Ljubljanske provincije« poslali domov v Ljubljano.

Kmalu se je vključil v OF, kjer je bila že vsa njegova družina. Povezal se je z vodstvom OF s pomočjo Iva Svetine in Borisa Zihlerja ter začel organizirati mlajše pomorske oficirje za osvobodilno borbo. Dne 19. marca 1942 so ga z drugimi aretirali Italijani ter zaprli v taborišče Gonars in potem Chiesanovo pri Padovi. V obeh taboriščih je bil član taboriščnega odbora OF ter nadaljeval intenzivno politično delo. Zaradi tega je bil ločen od drugih ter so ga odpeljali prek Ljubljane (Belgijska vojašnica) v taborišče Rab, kamor je prišel 1. januarja 1943. Kot član taboriščnega odbora OF je imel na skrbi vojaške zadeve, v ilegali je ustanovil udarni bataljon, vodil je razorožitev italijanske posadke otoka ter desantno akcijo s tremi ladjami na otok Čres in bil izvoljen za komandanta Rabske brigade. Pod njegovim vodstvom se je brigada izkrcala v Bakru in odšla na Snežnik (Mašum), kjer je priselila. Pozneje je bil operativni oficir štaba 14. udarne divizije. Po nemški ofenzivi je odšel na Vis v mornarico NOV Jugoslavije, kjer je bil

član ožjega štaba in načelnik obveščevalne službe. Jeseni 1944 je bil premeščen prek Barja v glavni štab Slovenije in potem v štab IV. armade. Po dnevu zmage se je vrnil v vojno mornarico, vendar je iz osebnih razlogov že novembra zahteval demobilizacijo. Demobiliziran je bil kot kapetan fregate.

Potem je deloval v gospodarstvu, predvsem v zunanji trgovini in diviznem poslovanju. Tako je bil direktor podjetja »Exporta«, referent za zunanjo trgovino pri Ministrstvu za lokalni promet, v devizni direkciji Centralne narodne banke za Slovenijo, pomočnik direktorja deviznega obratnega mesta za Slovenijo in direktor Istrske banke. V Koper je prišel maja 1953 ter prevzel mesto direktorja Istrske banke. Takrat se je zopet začel ukvarjati s pomorstvom, poleg redne zaposlitve. Bil je inšpektor pomorske srednje šole, zastopnik investitorja pri gradnji nove ribiške flote in predsednik Sveta za pomorstvo in pomorsko ribištvo okraja Koper. Po likvidaciji Istrske banke je bil svetnik za pomorstvo okraja Koper in zastopal je pomorstvo kot član republiškega sveta za promet. Nato je bil strokovni svetnik Splošne plovbe in je samostojno izvršil vse priprave ter formiral višjo pomorsko šolo v Piranu, ki jo je prvo leto tudi vodil kot njen direktor. Delo je moral pustiti, ker ga je bolezen, ki si jo je nakopal še v taborišču, v to prisilila.

Tudi v pokoju Franc Potočnik ne miruje. Aktivno sodeluje v pripravljanju kronike Slovenski pomorščaki v NOB na Jadranu, knjige Razvoj pomorskega gospodarstva na slovenski obali itd.

Tovarišu Potočniku želimo še mnogo zdravja in delovnih uspehov!

ALBERT KLUN

MOJI MAMI

Ze dolgo te krije črna zemlja, ljuba mama! Spomin nate pa me spodbuja, krepi za življenje.

Med vojno viro si me nosila pod srcem — rodila sem se med prvo svetovno vojno, ko je vladalo pri nas nepopisno pomanjkanje. Oče je prišel z ruskega bojišča za nekaj dni na dopust. Bila sem njegov drugi otrok. Moral se je vrniti...

Dve leti mi je bilo, ko si se iz tuje borne kočice preselila v svojo hišico, ki je bila zelo slaba, lesena. Pozimi je burja nosila sneg skozi špranje. Prezebala si v mrzli črni kuhinji. V edini sobici so bile šipe na oknih več dni močno zamrznjene, da se ni videlo ven.

Poleti si hodila na dnino, delat drugim ljudem, da si nas preživela. Leta so minevala — začeti sem morala hoditi v šolo. Bila sem brez toplega plaščka in ni bilo denarja za rokavice. Zgodaj zjutraj si zakurila v črni peči, da bi se malo ogreli in da bi nam skuhal boren zajtrk. Kruha nismo imeli. Dala si mi ga, ko si ga prinesla z dela — pritrkala si si ga od ust. Nisi tožila, ko si bila sama tolikokrat lačna. Sama si delala za nas vse. Oče je zapustil štiričlansko družino. Iz tujine ni bilo glasu o njem.

Prišla je druga svetovna vojna... Upala si, da se bo po vojni končno začelo lepše življenje. Številni partizani so se ogreli pri tisti naši peči, v Babnem polju, ko si jim kuhala, kar si pač premogla. Morda so še živi. Ti ne uživaš več svobode. Le pol drugo leto po vojni si živela. Ze petindvajset let počivajo tvoje kosti na murskosoboskem pokopališču. Daleč je do tja, a se trudim, da bi tvojega groba ne prerasel plevel. Ne, mama, ne bom pozabila, kako je bilo, kako pogumno si vztrajala in nisi klonila niti tedaj, ko je fašist naperil nate orožje! Potem ko so te fašisti spustili iz svojih krempljev, si še bolj vneto in požrtvovalno pomagala partizanom. Tako srečna si bila, vesela svobode! Tako dolgo si trpela, da si dočkala tisto pol drugo leto! To sem ti napisala tako iz srca ob osmem marcu...

MARIJA ŽNIDARSIČ

OPRAVICUJEMO SE

Za današnjo številko »TV-15«, ki je posvečena dnevu žena, 8. marca, smo prejeli iz raznih krajev Slovenije precejšnje število. Vseh seveda nismo mogli spraviti v to številko, čeprav smo njen običajni obseg povečali za 4 strani. Cesar nismo mogli objaviti danes, pride na vrsto v eni izmed prihodnjih števil.

UREDNIŠTVO »TV-15«

pravna posvetovalnica

DAVEK OD POKOJNINE IMETNIKOV PARTIZANSKE SPOMENICE 1941

Na našo pravno posvetovalnico so se obrnili nekateri imetniki Partizanske spomenice 1941 s prošnjo za pojasnilo, kateri del pokojnine, ki jo prejema imetnik Partizanske spomenice, se šteje v osnovo za davek na skupni dohodek občanov.

Tov. Š. P. iz Celja nam piše: Pokojnina imetnikov spomenice je sestavljena iz osnovnega dela in pokojninskega dodatka. Pokojninski dodatek je razlika med petletnim valoriziranim povprečjem in povprečjem OD v zadnjih 12 mesecih, ki jih je spomeničar prejel pred upokojitvijo. Pri spomeničarjih, ki so upokojeni že nekaj let, pa je bil pokojninski dodatek 15-odstotkov na 85-odstotno osnovo, tako da so prejeli 100-odstotno pokojnino, ki je bila enaka 12-mesečnemu povprečnemu OD pred upokojitvijo. Ker zakon o davkih občanov govori, da pravice imetnikov partizanske spomenice niso obdavčljive, bi bilo sklepati, da spomeničarjem pri prijavljanju OD v osnovo ni treba všteti pokojninskega dodatka, ampak samo osnovno pokojnino, tj. 85 odstotkov pokojnine ali petletno valorizirano mesečno poprečje.

Obrnili smo se zaradi informacije na Rep. sekretariat za finance in dobili pojasnilo, da ima tov. Š. P. prav.

Po zakonu o davkih občanov, plačujejo občani tudi davek od skupnega dohodka. Zakon izrecno določa, kaj se v skupen čisti dohodek ne šteje. Čl. 159 zakona o davkih občanov določa, da se v skupen čisti dohodek ne štejejo dohodki po 5. členu istega zakona. V 5. členu zakona pa so pod točko 4 navedeni »prejemki po predpisih o pravicah imetnikov Partizanske spomenice 1941«. Zakon o pravicah imetnikov partizanskega spominskega znaka 1941 določa kot posebno pravico tudi pravico do pokojninskega dodatka. Ta predstavlja razliko med pokojnino v višini 85 odstotkov, odmerjeno po splošnih predpisih, in poprečnim mesečnim osebnim dohodkom v zadnjih 12 mesecih pred upokojitvijo. To pomeni, da je razlika med 85-odstotno in 100-odstotno pokojnino šteti kot prejemek po predpisih o pravicah imetnikov Partizanske spomenice 1941 in da ta razlika ne predstavlja dohodka, ki se šteje v osnovo za odmero davka. Pri prijavi dohodka imetnikom Partizanske spomenice torej ni bilo treba prijaviti pokojninskega dodatka kot dohodek, ki se šteje za odmero davka.

Kolikor so imetniki Partizanske spomenice ta dohodek prijavili, morajo sami to urediti na davčnih uradah. Sekretariat za finance svetuje, naj se prizadeji sami osebno obrnejo na svoje davčne uprave. Čeprav bodo davčne uprave dobile sezname imetnikov Partizanske spomenice, to ne bo zadostovalo in bo treba, da vsak prizadeji imetnik Partizanske spomenice to uredi sam.

Janez Močnik

Tončka Novljan

Ivan Svet

Janeza Močnika-Boža smo 20. februarja spremili na zadnji poti na pokopališče v Blagovici. Pogreba so se udeležili številni nekdanji aktivisti, borci in gasilci društev iz Črne grabe. Močnik je bil mali kmet in tesar. Na njegovem domu so se zbirali aktivisti, kurirji in borci. Zvrstilo se je nešteto sestankov. V bunkerju je njegova družina rešila marsikatero partizana. Mnogi so se tam zdravili in se še zmeraj s hvaležnostjo spominjajo, da so imeli pri Močniku varno zavetje. Močnik je tudi kot intendant v operativni enoti pokazal velike sposobnosti, za kar je bil odlikovan. Po osvoboditvi je opravljal več dolžnosti. Med drugim je bil tudi predsednik krajevnega odbora v Blagovici, predsednik ZB NOV in član številnih družbenopolitičnih organizacij. Umrl je v 70. letu. — Svojemu zvestemu soborcu so ob grobu tovariši zapeli v slovo.

Bilo ji je komaj 52 let, ko nas je za vedno zapustila. Od nje smo se poslovili na ljubljanskih Zalah 30. januarja letos. — Rodila se je v Brežicah v družini malega kmeta. Med narodnoosvobodilno vojno je bila aktivistka in kurirka. Sivala je za kozjanski odred, potem je delala na okrožju do konca vojne. Vsi so jo poznali kot izredno zavedno in marljivo tovarišico. Kot dobra mati je spravila do kruha svoja dva otroka. Uživala je spoštovanje vseh, ki so jo poznali. Ohranili jo bomo v trajnem spominu.

Ana Urankar

Od Ane Urankar smo se zadnjič poslovili na domačem pokopališču. Umrla je 16. februarja. Bilo ji je 71 let. Bila je zavedna Slovenka in že leta 1941 se je uvrstila med aktiviste OF. Vsa njena družina je sodelovala v osvobodilnem gibanju. Hči Mari je bila partizanka. Ano so na zadnji poti spremljali številni člani združenja borcev NOV in invalidi s svojim praporom. Ohranili jo bomo v trajnem spominu.

Pavel Žabkar

Pavleta Žabkarja smo 10. februarja pokopali na domačem pokopališču. Bilo mu je 64. let. BM je invalid. Leta 1942 je stopil v kamniško četo. Zaradi hudih naporov partizanskega življenja je nevarno obolel in se je zaradi boleznih umaknil v ilegalo. Toda tudi bolan je delal za osvobodilni boj: izdeloval je čevlje za partizane. Nekdo ga je izdal in gestapo ga je zaprl v kamniške zapore. Pred koncem vojne se mu je posre-

Angela Močnik

Od Angele Močnik iz Stude pri Domžalah smo se za vedno poslovili 24. februarja. Bilo ji je 78 let. Med okupacije je ves čas delovala za osvobodilno gibanje. Njen sin je padel na Voklem zaradi izdajstva in z drugimi 54 tovariši. — Ostala nam bo v lepem spominu.

POPRAVEK

V 8. številki TV 15 od 22. II. 1973 smo v rubriki »Imeli smo ljudi« priobčili osmrtnico Vike Cvikelj-Matjašec. Ker je pomotoma bila ob tej osmrtnici priobčena napačna slika, priobčujemo tudi njeno ime, ki se pravilno glasi VIKI MISIČ, ROJENA CVIKELJ-MATJASEC. Prizadejte prosimo, da nam neľubo pomoto oprostijo. Uredništvo

Tončka Bartol

Dne 11. februarja smo se v Loškem potoku v velikem številu poslovili od Tončke Bartolove. Se polna načrtov je morala v prerani grob.

V narodnoosvobodilnem gibanju je aktivno delovala od leta 1941. Pri njej so se že v letih 1941—1942 zbirali aktivisti in partizani. Aretacija moža in hčerke leta 1942 jo ni zlomila. Delala je zavzeto naprej vse do aretacije aprila 1943. Cerkljska ječa, belgijska kasarna in nato taborišče Gonars, odkoder se je po kapitulaciji Italije peš vrnila domov...

Ob vdorih belogardistov in črnokorcev se je morala skrivati. Po osvoboditvi je delovala v odborih ljudske oblasti, bila je predsednica AFZ. Vsa se je posvetila organiziranju zadružne trgovine. Bila je poslovodja trgovine v Travniku, do upokojitve.

Bila je odlikovana s redom zasluge za narod. Ljudje so jo spoštovali, ji bili hvaležni in se jo bodo radi spominjali.

Z.T.P. A.B.C. TOZD

TABOR

GROSUPLJE

ZALAGA TRG IN POTROŠNIKE
Z VSEM TRGOVSKIM BLA-
GOM NA VELIKO IN MALO.
ZA CENJENA NAROČILA SE
PRIPOROČAMO.

Pašan iz Bosne

PIŠE: JOŠT ROLC

Pašan je poročal Križnarju o vseh ukrepih in namenih nemške policije in žandarmerije, Križnar pa je bil povezan z vodstvom vstaje na Jelovici. Pašan si je prizadeval, da bi zvedel, kar največ, vendar to ni bilo tako lahko. Zato so od Pašana najbrž pričakovali kaj več. Potem so Nemci premestili Pašana v Radovljico na policijo, kjer je bil bližje virom podatkov o okupatorjevih ukrepih. Pašan je dobro poznal domačine na radovljiškem področju in je prav lahko navezal stike z najzanesljivejšimi ljudmi. Še nadalje pa je bil seveda v zvezi s Križnarjem iz Lipnice, ki ga je povezoval s Stanetom Zagarjem. V Radovljici je imel zvezo pri Vagnerjevih in Prevčevih, nato pri Štiherlu (p. d. Moteljnu) v Vrhnjah v Remsovi družini, pozneje pa se je povezal še z nekaterimi aktivisti, ki jih je sproti opozarjal na nemške namene in jim prinašal tudi razno orožje iz žandarmerijskega skladišča. Z Angelo Mulej sta priskrbeli našim enotam na tone vojaških potrebščin.

Zveze so mu pretrgali, ko so ga poslali v policijsko šolo. Po vrnitvi so mu spet dodelili službo v Radovljici. Ljudje so poslej nanj gledali še z večjim nezaupanjem, ko je tičal v nemški policijski uniformi. Večkrat ga je prijelo, da bi pobegnil k partizanom, a moral je vztrajati. Najhujše trenutke so mu pomagali prebroditi zvesti sodelavci, aktivisti. Med njimi se še zmeraj z največjim spoštovanjem spominja Franček Prevč, žene španskega borca, Angele Mulej, Jerice Štiherle, trgovca Antona Solarja, natakarike Mance Filipič in še mnogih drugih, ki pa žal niso več živi.

To, kar je Pašan doživljal med svojim uspešnim delovanjem na gestapovskem poveljstvu v Radovljici, je napeto kot vohunski roman. Pašan je bil ne le nad vse hraber, marveč tudi iznajdljiv in, kar je zlasti pomembno v takšnem položaju — popolnoma hladnokrven.

Pašan je aprila 1943 zvedel, da je prispel s sedeža gestapa za Gorenjsko na Bledu ukaz, naj začno v Radovljici izseljevati nekatere družine in posameznike. Seznam nesrečnežev je bil shranjen v gestapovski pisarni, kjer je uradovala nemška uradnica. Pašan se je venomer vrtel v pisarni in si zastavil nalogo, da mora seznam dobiti za vsako ceno. Ko je izročil ta seznam z ekspektivno knjigo, si jo dobro zapomnil, kam ga je spravila. Napravil je načrt. Nemški »fajla«, ki je težko skrivala leta, se je hotel kar najbolj prikupiti. Dvoril ji je na vse pretege in na lepem si je izmislil nekakšno obletnico, ki jo je kazalo proslaviti. Dobro je vedel, kako so udarjeni na močno piščo. »Fajla« se je počutila počaščena, ko jo je povabil naj se mu pridruži. Na pogostitvi v pisarni je vneto posegala po šilcih in čedalje bolj je izgubljala prisebnost. Pašan se je moral seveda tudi kazati, da aga ima pod kapo. V poznih popoldanskih urah sta tako »praznovala«, ko je bilo že najmanj nevarnosti, da bi ju kdo zakotil. Nemka je morala na potrebo iz pisarne. Pašan je naglo posegel po seznamu. Ko je potem on odšel na stranišče, je tam seznam uničil in ga splaknil po straniščnem odtoku... Tako je rešil domačine, da jih ni doletela najhujša usoda. Nekaterim je tudi sporočil po zvezah, da so bili na seznamu Tako so se lahko še pravočasno umaknili...

Ob drugi priložnosti nekoliko pozneje je zvedel tako rekoč zadnji trenutek, da je nekdo izdal radovljiške aktiviste Frančko Prevč Angelo Mulej, Jerco Štiherle in ženo krznarja Malija. Te so bile steber mestne organizacije OF. Kar se da hitro jih je opozoril in jih tako rešil.

V zmedbi naslednjih dni, ko je Pašan uničil seznam za izselitev določenih ljudi, niso mogli ugotoviti, kje naj bi bil akt, zlasti še, ker je uradnica prisegla, da ga ni videla. Tako se je zadeva končala nepričakovano srečno.

Najbližja javka v Radovljici, kamor je Pašan pošiljal sporočila, je bila pri Vagnerju. Od tam so kurirji nosili pošto čez Savo na zveze, ki so neovirano delovale ves čas vojne. K Remsovim so stalno prihajali kurirji neposredno, med njimi tudi Križnarjeva hči Ivica. Pašan je zlasti vsa leta tesno sodeloval z Janezom Štiherlom, po domače z Rožnanovim iz Lipnice. Štiherl mu je dal naloge partizanskega poveljstva in ga seznanjal z načrti naših enot; to se je največkrat nanašalo na zavajanje nemškega poveljstva o pohodih in akcijah naših borcev, tako, da so Nemci pošiljali svoje patrulje v napačno smer. Tako je Pašan leta 1943 omogočil požig skladišča vojaške opreme na železniški postaji Lesce-Bled. Pri tej akciji je Pašan sodeloval z Jožetom Mandeljem iz Radovljice. Nemška patrulja je bila tedaj po napačnih podatkih poslana v radovljiško župnišče. Pašan je uspešno opravljal svojo nalogo v korist osvobodilnega boja pri odhodih nemških straž. Straža je strogo pregledoval in jih vpraševal, da je kar največ zvedel o njihovih namenih. Dal jim je napačne podatke o gibanju partizanov, zbrane podatke pri Nemcih pa je pošiljal našim enotam.

Med številnimi dogodki se Pašan z veseljem spominja tistega, ko ga je srečno naključje rešilo. Ko je neko noč dežural v policijski pisarni, sta gestapovska agenta v civilu prignala Vestra Koselja iz Spodnje Lipnice. Prestrašeni aktivisti, ki je dobro poznal Pašana in poznal marsikaj o njegovem sodelovanju s partizani, je imel v rokah polno aktovko letakov in propagandnega gradiva. Gestapovci so ga zalotili, ko je bil namenjen z gradivom na zvezo. Agent je sunil Vestra pred Pašana. Ta pa je poskočil od mize in začel kot pobesnel tuliti nanj:

»Prekleti cepec! Le kdo te je spet »šecal«, da laziš ponoči okoli! Ali ti ni mogel nihče povedati, da je policijska ura? Marš ven!« Pograbil ga je za ovratnik in ga brcnil čez prag. Agentoma je povedal, da dobro pozna tega človeka, ki je nepristeven in popolnoma nenevaren. Kdo ve, kje je staknil aktovko in kdo ga je nahujskal! Najbrž gre spet za kakšno partizansko potegavščino, da bi ukanili gestapo...

Nemci so po letu 1943, ko je njihov »nepremagljivi« vojaški stroj začel na vseh koncih in krajih škripati, tudi na Gorenjskem kot na Primorskem in Dolenjskem sprejeli sodelovanje domačih izdajalcev. Tako so začeli tudi po gorenjskih krajih ustanavljati belogardistične postojanke. Med domačini pa niso mogli dobiti izdajalcev, ki bi bili pripravljeni stopiti v tako imenovano gorenjsko domobranstvo, zato so izdajalske hlapce privlekli od drugod. Takšni postojanki sta bili v Lescah in na Bledu, zbrane iz vseh vetrov, iz bivših belogardističnih tolpe, kriminalcev in zapeljancev, niso imele niti najmanjše opore med ljudstvom. Te izdajalce so zaničevali celo ljudje, ki niso bili naklonjeni partizanom. Pašan pa jih je sovražil celo bolj kot same nacisti. V redkih primerih, ko je moral imeti službene opravke z njimi, si je dajal duška, da jih je ozmerjal in potrčil se je, da se je spotaknil nad čim, tako da so njihovi nemški gospodarji močneje pritegnili valeti. Sicer pa so Nemci sami podcenjevalno gledali na te hlapčice. Pašana ni poznal nobeden teh izdajalcev, tako da ga ni mogel izdati.

Gestapovci so cenili Pašana kot vestnega in privrženega policista. Vendar je moral nenehno računati s tem, da se utegne najti kje kakšen izdajalec, ki bi kaj prišepnil gestapu. Pašan je dobro poznal gestapovske metode in kako preskušajo svoje ljudi. Sam je poznal nekatere vohljače in agente, ki bi mu radi stregli po življenju, a so končno sami padli v jamo, ki so jo kopali nje-mu.

(Konec prihodnjic)

OBRTNO PODJETJE TRŽIČ

- tesarska dela vseh vrst
- pleskarstvo
- zidarstvo
- mizarstvo — stavbeno in pohištveno
- tapetništvo in sedlarstvo

Za cenjena naročila se priporočamo

Borke iz Šmartnega ob Paki

Del zbranega zgodovinskega gradiva o delu in razvoju NOG pri ZZZ NOV občine Velenje posebej obravnava delo naprednih mladink in žena v velenjski občini. Med drugim je v kratki analizi prikazano delo žena na terenu združenja borcev Šmartno ob Paki.

Ze v juniju 1941 so se po okoliških vaseh bivše občine Šmartno ob Paki pojavili prvi ilegali. Prva borca partizana iz tega območja sta bila predvojna komunista brata Jože in Vlado Letonja. Jožetu je partija zapuala vodstvo prvih savinjskih partizanov, ki jih je pripeljal na področje bivše občine Šmartno ob Paki. Naselji Veliki vrh in Skorno sta bili njihovo najvarnejše zatočišče. Od tod so partizani opravili vse pomembnejše akcije v letih 1941—1942, oziroma so se tja vračali po opravljenih akcijah. Primeri: napad na Šostanj 8. 10. 1941, požig kozolca z žitom v Šmartnem, miniranje železniške proge v Penku in Podgori, rezanje telefonskih žic, napad na narodne izdajalce v Skornem in še več drugih akcij.

In kakšno vlogo so pri tem imele žene?

Jože Letonja—Kmet se je povezal z zanesljivimi ljudmi, med katerimi je bilo mnogo mladink in žena, tudi mater. Imel je z njimi sestanke in jih seznanjal s pomenom NOG in z nujnostjo boja proti nemškim osvajalcem. Ženske so začele zbirati hrano, obleko, sanitetne potrebščine, poročila o sovražnikovem gibanju in podobno. Njihovo delo je bilo zelo učinkovito in razgibano. Med najvidnejšimi terenskimi aktivistkami je bila Ela Letonja Urih — Atena, ki se je kmalu pridružila prvim borbem. Ime partizanke Atene je tesno povezano z NOG v Šmartnem in okolici. Borci in aktivisti so jo poznali kot izredno hrabro in neustrašno borko. Vidni sodelavki NOG in odločni borki za delavske pravice sta bili učiteljici Mileva Zakrajšek in Jadviga Golež Spelca, kateri je okupacija zatekla v Šmartnem ob Paki. Zelo pomembno je bilo tudi delo Ivanke Hribar in Marte Deleja. Toda tudi na to plemenito in nesebično delo šmarnskih deklet in žena je padla temna senca izdajstva. Z največjim sadizmom je vanj posegel gestapo in razbil skupino terenskih aktivistov. Vrstile so se množične aretacije in zapor celjskega Starega piskra so sprejeli nove žrtve. Mnogo žena je gestapo poslal v zloglasna nemška taborišča; odkoder se jih je v domovino vrnilo le nekaj. Mnogo deklet in žena so ustrelili na dvorišču celjskega Starega piskra. Te so stopale

na morišče s ponosno dvignjenimi glavami in pesmijo na ustih. Očividci vedo povedati, da so si nekatere, med njimi Marta Deleja iz Gorenja, pred ustrelitvijo strgale z oči obveze in neustrašno zrlle svojim morilcem v oči.

V Šmartnem ob Paki in okolici so po osvoboditvi postavili številne spomenike in spominske plošče v skromno oddolžitev njim, ki so dali življenje za osvoboditev svojega ljudstva. Ti označujejo le nekaj krajev, kjer je ugasnilo življenje naših ljudi v nadčloveški borbi za narodno in socialno osvoboditev. Spominjajo na junake in junake, ki jih more poroditi le napredna ideja. Tudi iz njih naj se prihodnji rodovi učijo ljubiti in braniti svojo domovino, pa čeprav s tolikšnim trpljenjem in žrtvami, kot so jih doživljali prebivalci Šmartnega in okolice.

Na zgradbi stare osnovne šole v Šmartnem ob Paki je vzidana spominska plošča, povečena dvema znanima borkama za delavske pravice in aktivistkama OF, ki ju je gestapo uničil. Na plošči je vklesano besedilo: »V tej šoli sta učili ZAKRAJŠEK Mileva in GOLEŽ Jadviga aktivistki NOV — žrtvi fašizma.«

V spomin na junaške boje v času zadnje svetovne vojne in na tiste, ki so žrtvovali življenje za to, da bi delovno ljudstvo živele lepše, živim pa v opomin, naj čuvajo svobodo, ki je terjala toliko žrtev, stoji v Šmartnem ob Paki veličasten spomenik. Na njem so vklesana imena vseh onih domačinov, ki so padli v partizanih, bili ustreljeni kot talci, ali so umrli v taboriščih Auschwitz, Dachau, Mauthausen, Ravensbrück in drugih. Skratka imena domačinov, ki so podlegli kot žrtve fašizma.

V Šmartnem ob Paki in okolici je največ žrtev NOV v velenjski občini, namreč 141 (sto enainštirideset) po številu. V tem številu vklesanih imen so imena 37 (sedemtrideset) žena in deklet. To je izredno huda krvna davek, ki so ga dale žene in dekleta, saj zajame približno 26 odstotkov vseh žrtev s tega območja. Žene in dekleta iz Šmartnega in okolice so tedaj prispevale časten delež k nacionalni in socialni osvoboditvi delovnega ljudstva, pri čemer so delovale v istih težavnih pogojih kot možje, v pogojih neprestanega preganjanja, nevarnosti, trpljenja, mučenja in ubijanja. Nanje smo ponosni, naj bodo tudi bodoča pokolenja!

MARA TOPOLOVEC

Avtorica sestavka na desni Mara Topolovec je tudi aktivno sodelovala pri organiziranju Osvobodilne fronte in pri preskrbi prvih partizanov v Zgornji Savinjski dolini. Bila je izdana, zaprta in mučena, preživela pa je tudi strahote nacističnega uničevalnega taborišča Auschwitz, odkoder izvira tudi ta fotografija.

Združuje jih ideja, za katero so šli v boj

Minulo soboto so se v Ljubljani ponovno zbrali borci 31. divizije. Tovariško srečanje, ki se ga je udeležilo nekaj sto borcev Gradnikove, Prešernove in Vojkove brigade ter jurišnega bataljona in štabnih enot, je bilo tudi uvod v praznovanje 30-letnice ustanovitve divizije in posameznih brigad.

Mnogi borci, ki so prišli od vsepovsod, predvsem pa iz Primorske in Gorenjske, tokrat niso bili sami. Z njimi so bili svojci in med njimi je bilo zlasti mnogo mladih, ki so zapeli in zaplesali skupaj s starejšimi tovariši. Mladi so prisluhnili spominom starejših in nehote si dobili vtis, da tudi oni neposredno doživljajo dogodke, o katerih

so borci govorili, kot svoje. Kot vedno so se tudi tega večera nekateri srečali prvič, odkar so odložili orožje. Prisluhnili sem besedam Kraševca, ki ni mogel verjeti, da je pred njim soborec, o katerem je bil trdno prepričan, da je padel v zadnji ofenzivi v Kozjih stenah. Zato ni čudno, da sta še pozno v noč zamišljeno kramljala in obujala spomine na skupno prehojeno vojno pot.

Pri skupini borcev jurišnega bataljona, ki se je zbrala ob komandantu Lebanu in Tarzanu, je bila v ospredju pogovora borba med Škrbino in Lipo, kjer so potolkli nadmočni jurišni bataljon divizije »Prinz Eugen«. Skupina vojakovcev se je pogovar-

jala, kako so padli prvi borci te brigade v Zireh. Stari gradnikovci so se spomnili svojega bojnega krsta in krsta brigade tam daleč na Golobarju. Prešernovci pa so skupaj s svojim komandantom Svarunom in Karlom obudili spomin na številne boje. Vsi pa so se spominjali tudi svojih tovarišev, ki so padli ali umrli po vojni.

Vsem, ki tvorijo veliko družino te divizije, pa je bilo nekaj skupnega, nekaj, kar jih pravzaprav med seboj združuje in povezuje. To je bila predvsem ideja, zaradi katere so šli v boj in v njem vztrajali do zmag. To je prav lepo povedal nekdanji komisar Ivan Franko-Iztok, današnji tajnik zvezne vlade, ki je borce pozdravil in jim zaželel, da bi se prijetno počutili. Poudaril je, da so osnovni cilji, za katere smo se bojevali, doseženi, in da deformacije, ki se še pojavljajo, ne morejo zabrisati vseh pozitivnih premikov, ki jih je doživela družba, zrastle iz krvi padlih in žuljev preživelih.

Vse borce je preveval velik optimizem. Zanj so dobili oporo predvsem v pismu predsednika Tita. Ni ga bilo med njimi, ki ne bi z veseljem pritrjeval besedam svojega predsednika in vrhovnega komandanta, le pri nekaterih je bilo opaziti bojazen, da pri uresničevanju pisma ne bomo šli do kraja, da bomo ponovno popustili silam, ki vlečejo kolo zgodovine nazaj. No, kljub temu pa so se borci divizije obvezali, da bodo tako kot v vojni tudi v miru še naprej uresničevali ideale, za katere so se borili in za katere so najboljši tudi padli. In prav pismo jim je največja opora in največje jamstvo, da bodo v svojih hotenjih dokončno uspeli.

ZDRAVKO VIDRIH

Čestitka 90-letniku

in si takoj začel dograjevati svoj dom v Trnovem.

Leta 1941 mu je umrla žena. Njegovi sinovi, ki jih je vzgojil v naprednem duhu, so zatem odhajali v partizane. Sin Franjo je padel kot borec Cankarjeve brigade, njegovo ženo pa so ubili belogardisti v okolici Ljubljane. Dva sinova pa sta dočakala svobodo — eden je polkovnik, drugi kapetan.

O Jožetu Pezdircu bi seveda lahko napisali še marsikaj, zlasti o njegovem udejstvovanju v NOB. Nešteto partizanov ga pozna kot prizadevnega člana OF, ki jim je bil zmeraj pripravljen pomagati z vsemi svojimi močmi. Svoje delo za napredno stvar je nadaljeval tudi po osvoboditvi.

Iz srca mu želimo, da bi čil in zdrav dočakal tudi stoletnico življenja.

Kako je umrl Žorž

Danes praznuje Jože Pezdirc iz Trnovca pri Metliki devetdesetletnico življenja. Prav je, da mu posvetimo nekaj vrstic, saj je bil zmeraj na strani napredka, možpoštenjak, prava belokranjska korenina.

Rodil se je 8. marca 1883 kot sin kmečkih staršev v Slamni vasi. Ze v zgodnji mladosti se je šel učiti kolarske obrti. Leta 1907 se je priženil na Gor. Lokvico in odprl lastno kolarsko delavnico. Ob prvi svetovni vojni je moral zapustiti pet nedoraslih otrok in oditi na fronto. Vrnil se je leta 1910

Pozno jeseni 1942 je Ronkov bataljon nastopil pohod iz gozdov v Loški dolini. Borci smo sicer vedeli, da se bomo premaknili na neko drugo operativno področje, ugibali pa smo, kje bi naj to bilo.

Pot nas je vodila čez Mačkovec v okolišje gozdov na Mokrcu, kjer je bila brigada Ljube Šercerja. Tam smo pričakali novo leto 1943 v precej velikem snegu in seveda tudi v hudem mrazu. Nekako sredi januarja pa je bataljon nadaljeval pohod in blizu Verda prečkal železnico.

Namenjeni smo bili torej v Polhograjske dolomite. Dolomitski odred se je tako okrepil za en bataljon. Tu, blizu železnice, smo bili nenehno v bojih. Na eni strani sta bili železnica in glavna cesta, na drugi pa v neposredni bližini nemška meja. V Dolomitih pa so bile na gosto razmeščene tudi postojanke bele garde.

Bilo je pred tridesetimi leti, 19. februarja 1943. V velikem snegu in hudem mrazu smo se pri Žiberšah prebijali skozi sovražni obroč. Po boju smo nosili ranjence. Čez glavo so bili pokriti s koci, tako da nisi vedel, katerega tovariša nosiš. Tudi jaz sem nosil nekoga. Pri sreču me je stisnilo, ko sem zagledal na nogah ranjenca čevlje, ki sem jih poznal: nosil sem tovariša Žorža svojega sovaščana. Bil je smrtno ranjen. Zadelo ga je v usta in v trebuh je dobil rafal.

Nikoli ne bom pozabil trenutkov, ko sem nosil Žorža. Vsak korak, ki sem ga napravil, me je bolel ob misli, kakšne muke trpi tovariš, ki je bil pri zavesti. Žorž je vedel kljub tolažbi komisarja bataljona Janeza Japlja, da so mu ure štete. Naslednje jutro je umrl. Pokopan je blizu Sv. treh kraljev.

Jurij Gobeč-Zorž je bil doma nekje pri Podčetrtku. V zgodnji mladosti si je prišel služiti kruh na Notranjsko. Več let je živel v Novi vasi na Blokah, zadnjih deset let pa v Starem trgu pri Benčinu (kjer je bila kmetija in gostilna). Čeprav je bil s Stajerskega, so ga fantje iz Starega trga imeli popolnoma za svojega, Starotržana. Bil je pošten in tovariški ter zato splošno priljubljen. Z Malarjevim Janezom sta bila nerazdružljiva prijatelja in maja 1942 sta odšla skupaj k partizanom ter se pridružila bataljonu Miloša Zidanška.

JANEZ MLAKAR

Postelja pod stropom

Po dolgotrajnem poizvedovanju sem končno našel mizarja Franceta Porento — v Ljubljani na Hradeckega cesti. Zdej mu je 68 let. Pred skoraj dvaindesetimi leti je bil mizar v Mikličevi vili nad Drago pri Čabru. Stanuje v pritličju v revni sobici, ki ima 14 kvadratnih metrov. To je hkrati spalnica, kuhinja in shramba vseh mogočih reči, ki so se mu nabrale. Pogleda pa nisem mogel odtrgati od postelje, ki jo je namestil pod stropom, da bi pridobil vsaj malo prostora. Postelja sloni na omarici, zabojih in zavojih...

Porenta je septembra 1941 dobil delo pri Jožku Mikliču. Pet dni po partizanskem napadu na Lož, 24. oktobra 1941, je videl prvih enajst partizanov. Bili so iz polbataljona Ljube Šercerja. Videl je premočene, na smrt utrujene fante, ki so se komaj dokopali v velikem snegu do Mikličeve vile. Tam so se najedli, posušili in nato tudi prespali, naslednje jutro pa so odšli založeni z živili. Sneg je zamel njihove sledi. Pred večerom pa so se spet vrnili. Tedaj gospodinja Nade Mikličeve in dveh delavcev, ki sta pomagala Porenti, ni bilo več. Porenta in kuharica pa se nista ganila iz hiše.

Naslednje jutro — bila je nedelja — je kuharica prosila Porento, naj pomolze kravo, da bo mleka za zajtrk partizanov, ki so že vstajali. Ko je Porenta molzel kravo v hlevu, je stopil v hlev tudi stražar, da bi se malo pogrel. Porenta je potem odšel z

mlekom, stražar pa je še ostal v hlevu. Kmalu potem so nenadoma prišli Italijani in zalotili stražarja, ko je zadrževal. Obkolili so vilo in ujeli osem partizanov. Kakor se Porenta spominja, so trije partizani ušli. To se ujema tudi s trditvami domačinov; pravijo, da sta se dva partizana prebila iz vile do ceste med Drago in Podpresko in odšla proti Loškemu potoku. Tretji partizan pa se je reševal čez goro. Naslednji dan je prispel do vasi Bele vode, ki so jo zasedali Italijani, a se je srečno prbil v Ljubljano.

Tako je Porenta s kuharico Alojzijo Troho vred tudi postal ujetnik. Italijani so ujetnike prepeljali v Ljubljano. Porenta so pozneje premestili v zapor na Reko. Do osvoboditve so ga pozneje še štirikrat prijeli in zaprli.

Potožil mi je, da v dolgih letih ni mogel dobiti primernejšega stanovanja, čeprav je že leta 1960 podedoval v Hrenovi ulici hišo s 132 kvadratnimi metri stanovanjske površine. Tam stanujejo tri družine, zanj pa ni bilo niti skromne sobice in kuhinje. Ali mu res ne more nihče pomagati?

TONE OZBOLT

dobro je, če veste

VEČINA POKLICEV BO IZUMRLA ZE V TEM STOLETJU, ker bodo dosežane načine dela izpodrinili stroji in razne avtomatske naprave, kakor napovedujejo strokovnjaki. Hkrati bodo seveda nastajali novi poklici, kar se dogaja že zdaj v zvezi z uvajanjem elektronskih računalnikov. Tako menijo, da bo že v kakšnih dvajsetih letih opuščenih kar 70 odstotkov dosežanih poklicnih strok. Po jugoslovanski nomenklaturi je zdaj okrog 5500 poklicev, toda mladina se v šolah pripravlja le za kakšnih 200 poklicev. Za 350 poklicev je mogoče napraviti izpite pred strokovnimi komisijami — ne glede na to, kako so se kandidati pripravili na to — zato se potemtakem dandanes pri nas nihče ne šola za kar 90 odstotkov poklicev. Večina ljudi se usposobi za poklic pri delu v tovarnah, delavnicah, pisarnah, na gradbiščih itd. Solstvo zelo zaostaja za splošnim tehničnim in tehnološkim (gospodarskim) razvojem.

NOVO DOMAČE CEPIVO PROTI ČRNIM KOZAM, doslej najboljša na svetu, je začel izdelovati zagrebški imunološki zavod. Izredna vrednost tega cepiva je, da je z njim mogoče cepiti brez nevarnosti vsakogar, ki mora biti cepljen po predpisih, ko potuje v tujino, ali tiste, ki so sicer v nevarnosti, da bi se okužili v zdravstveni, prometni, carinski ali podobni službi. S prejšnjimi vrstami cepiva ne smejo cepiti ljudi, ki še niso bili nikdar cepljeni proti črnim kozam, odraslih in otrok, marveč jih morajo zavarovati z gamaglobulinom. Prav zaradi tega je bilo letos pri nas med splošnim cepljenjem prebivalstva med epidemijo črnih koz mnogo težav. Z novim cepivom je mogoče brez tveganja cepiti tudi starejše ljudi, ki bi jim sicer cepljenje s prejšnjim cepivom zapustilo nevarne posledice.

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 52

VODORAVNO: Splavar, Leonora, plastelin, oktroa, Koreja, solistka, oka, BK, strast, orli, rodij, vat, est, Edo, temina, enej, Liana, prospekt, česanje, Irena, Toto, AK, Rtanj, Maks, Nama, aorta, atri, Ot, UA, robida, program, etika, Barbara, mol, CK, May, Aspern, ir, OT, kir, olje, Nato, vek, slap, aras, prota, floris, nos, onemelost, pok, kisar, Ana, am, TN.

Knjigo »Sveti Urh« prejme: Zavbi Alojz, Blagovica 2, 61223 Blagovica; knjigo »Beg z morišča« Smolič Igor, DMTG, Poljanska 28, 61000 Ljubljana in »Prvi bataljon« Zdouc Vinko, Vošnjakova 9/II, Ljubljana. Nagrajenci prejmejo knjige po pošti.

UPRAVA

REŠITEV KRIŽANKE ŠT. 53

VODORAVNO: Starika, tanatos, ilegala, LI, Aram, Vega, IRA, katar, nn, b c, statut, Anaa, reseda, voluhar, BA, erotik, Alani, Emir, skleda, robanterje, Etna, AB, iva, jed, akant, itaka, lampas, Rea, cent, ajas, taborint, Na, Gin, apoteka, Igo, Toko, linolej, laž, Olav, MK, Mara, od, Ava, ano, Pa, parket, AF, asa, program, Barbara, TA, ton

Knjigo »Sveti Urh« prejme ZALAR Janez, Golnik 34. p. 64204 Golnik, »Beg z morišča« SOLAR Tone, Lenartova 5. p. 62392 Mežica in knjigo »Prvi bataljon« COLJA Zofka, Čopova 7. p. 63000 Celje.

Knjižne nagrade bodo razposlane po pošti.

UPRAVA

KATARINA DOLTAR: Ne pozabimo naših junaških žena

»Proti okupatorju je treba vršiti neizprosno oboroženo akcijo. Ta akcija predstavlja izhodišče za osvoboditev in združenje vseh Slovencev... Z osvobodilno akcijo in aktivizacijo slovenskih množic preoblikuje osvobodilna fronta slovenski narodni značaj.«

(Iz temeljnih programskih točk osvobodilne fronte slovenskega naroda)

Oborožena vstaja je izoblikovala tudi lik slovenskih deklet in žena. Kri, prelita za svobodo, je imela čudežno moč. Dekleta in žene so zamenjale delo v družini, tovarni, pisarni, bolnišnicah, šolah in drugod ter zagrabile za orožje. V okupiranih naseljih pa so se vključile v podtalno borbo.

Osvetlmo njihove nadčloveške napore. Poznim rodovom naj bodo svetel zgled tovarištva, požrtvovalnosti in borbenosti. Tokrat berite o petih slovenskih dekletih v njihovi najnežnejši dobi, v dobi, ko bi lahko ljubile in bile ljubljene... Toda odzvale so se klicu svobode...

Naša želja je, da se s temi skromnimi zapisi oddolžimo tudi neštetim ženam po Sloveniji, ki so se hrabro borile v vrstah partizanske vojske, ki so nesebično pomagale borcem za svobodo, in tudi tistim ženam, ki so zaradi aktivnega političnega dela trpele po raznih taboriščih in zaporih.

Ob praznovanju dneva žena se spomnimo tudi vseh v boju padlih, ustreljenih talk in umrlih v taboriščih. Ne pozabimo jih!

»Vzemite obleko, ker bom padla...«

Dragica Kovačič-Medved

Prijetno, zdravo in rdečelično dekle se je rodilo 1926. leta v napredni družini v vasi Hiteni na Blokah. Ze leta 1941 so odšli oče in dva brata v partizane. Tudi mladoletna Dragica je s sestrama Rezikom in Francko ter mamo aktivno delala za OF. Poleti 1942 so zaradi tega mamo in sestro odpeljali Italijani v internacijo, Dragici pa je uspelo pobegniti. Italijanski okupator je razpisal nagrado za živo ali mrtvo Dragico. Mala Dragica pa je bila takrat že v »dobrem varstvu« v Krimskem odredu. Ko se je formirala Serčerjeva brigada, je bila Dragica politdelegatka; v 8. brigadi pa bataljonska sekretarka SKOJ.

O sebi govori nerada. Živo pa se spominja padle partizanke Francke. Njen junaški in tovariški lik ji je vedno pred očmi.

»Poleti 1943 so bile hude borbe v vasi Korin—Suha Krajina, ki so trajale dva dni. Iz čete je padlo šest najboljših tovarišev, med njimi tudi Francka in dva komandirja. Francka je čutila, da ne bo več dolgo med nami. Rekla mi je: »Dragica, vzemi te moje nove hlače in suknjič, ker ju ne bom več potrebovala; vzemi, da ne bodo prej okrvavljene...« Hudo me je stisnilo pri srcu: »Francka, kaj pa govoriš, le kako morem vzeti

jetno, mehko pojočo sodraško narečje in vedrost njenega značaja ti ne dajeta niti slutiti, kakšne nečloveške naprej je preživljala kot 20-letno dekle.

Rodila se je leta 1921 v Sodražici. Takoj ko je okupator zasedel naše ozemlje, je aktivno delala v osvobodilni fronti. Ni bila zadovoljna s terenskim delom — vse premalo je

bilo zanjo — zato se je maja 1942 vključila v Krimski odred, pozneje pa v Serčerjevo brigado, kjer je bila politdelegatka čete. Leta 1943 — ob kapitulaciji Italije, ko so ustanovili Ljubljansko brigado — je bila Micka postavljena za sekretarko SKOJ 1. bataljona.

V jesenski nemški ofenzivi se je Ljubljanska brigada bojevala na Ilovi gori. V teh bojih (4. 11. 1943) je bila Micka težko ranjena. Izstrelak iz sovražne puške ji je zdrobil koleno. Ker ni mogla hoditi, je borci niso mogli vzeti s seboj. Skrili so jo za neko grmovje in ji obljubili, da jo po borbi pridejo iskati. Ležala je na snegu, v luži krvi. Moči so ji začele pešati, saj že tri dni pred tem ni bila ničesar zaužila. Zaradi neznošnih bolečin je večkrat omedlela. Štiri dni je trpela na snegu, pod milim nebom, zavita samo v koc. Da si je nekako ohranila življenje, je pila svojo lastno kri. Slekla si je majico, jo namočila v luži krvi in si jo ožela v usta. Tretji dan jo je našel četni namestnik komisarja tovariš Stefan, vendar je ni mogel sam odnesti, ker je imela zmrznjene noge. Šele naslednji dan so s Stefanom prišli borci in jo odnesli v premično bolnišnico 18. divizije. Toda niso je mogli operirati zaradi stalnih premikov divizije. To so napravili šele konec meseca v roških bolnišnicah. — Sedem dni brez hrane in štiri dni nepopisnega trpljenja na snegu pa ni strlo hrabre Micke.

Po osvoboditvi je bila zaposlena pri ministrstvu za kmetijstvo, nato pa pri obč. odboru ZB Ljubljana-Center. Zmeraj je aktivno delovala v številnih družbenopolitičnih organizacijah. Je poročena in mati dveh otrok.

Za svoja junaška dela je prejela več odlikovanj, in sicer: dve odlikovanji za hrabrost, red bratstva in enotnosti II. stopnje, red za zasluge za narod III. stopnje in red dela z zlatim vencem in ima tudi spomenico 1941.

Fašizem ni strl primorskih Slovenk

Jožica-Zmagoslava Židanek

Rodila se je 1917. leta na Slapu pri Vipavi v družini primorskega revolucionarja. Oče je bil namreč že leta 1921 sodelavec časopisa, ki ga je izdajala komunistična partija Italije. Takšnim ljudem so tedaj rekli »rdeči možje«.

Hčerka Jožica se je navzela revolucionarnega navdiha svojega očeta. Čim bolj je odrasčala, tem bolj je čutila hud odpor proti Italijanom, ki so zasedli primorsko ozemlje.

Leta 1941, ko se je tudi na Primorskem začelo osvobodilno gibanje, se je Jožica povezala z naprednimi ljudmi — aktivisti osvobodilne fronte. Bila je kurirka za gorško pokrajino. Napotke za delo ji je dajal predvsem njen sorodnik Slavko Židanek, član vojne komisije pri CK KP za Slovenijo

(pred vojno). Zbiral je borce za odhod na fronto v Španijo in Jožica mu je pri tem pomagala. V terenskem odboru je bila povezana med drugim tudi z Jožetom-Sašom Lemutom in Oskarjem Kovačičem.

Dne 5. maja 1942 je morala v Goriška Brda k Andreju Kumarju. S seboj je nesla zavoj letakov s pozivi italijanskim vojakom, naj se ne borijo proti partizanom, temveč naj dezertirajo. Na avtobusu je vojakom le-te tudi razdelila. Ko pa je v Gorici izstopila, so jo obkolili karabinjerji in jo aretirali. Bila je izdana. Vedeli so o njej vse, niso pa vedeli za imena drugih aktivistov. Pretepli so jo do nezavesti. Toda Jožica je tajila. Zbudila se je v temnici. Vso polomljeno so jo proti večeru odpeljali nazaj v Vipavo. Njeno srce je hrepenelo samo po tem, da bi jo le kdo od domačih videl in tako vedel, da je ujeta. Ko so jo vodili po Vipavi, je na mostu zagledala nekega aktivista. Vrgla se je na tla, kakor da bi omedlela. Tovariš, ki je prišel mimo nje, je opazil v njenih očeh nemo potrditev: »Aretirana sem, toda povedala nisem ničesar...«

Jožico so Italijani »spoznali za krivo« in jo odpeljali v Rim pred posebno vojaško sodišče, kjer je bila obsojena na deset let težke ječe.

Kazen je prestajala v beneški kaznilnici v samici. Ob razpadu Italije je organizirala veliko gladovno stavko, da bi obsojenke izpustili. Uprava zapora je morala kloniti in obsojenke izpustiti. Jožico pa so kot vodjo stavke obdržali v zaporu. Ko so prišli Nemci, so jim dejali, da je Jožica nevarna kriminalka. Šele na spomlad 1944 so jo kot »kriminalko« izpustili.

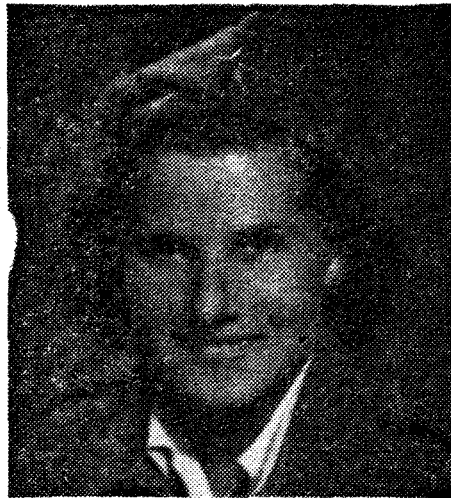
Po osvoboditvi je službovala kot učiteljica na koprskem območju. Sedaj je upokojena in živi v Podkrajju pri Colu.

Partizansko tovarištvo — takega ne bo več...

Marica-Aleksandra Hojkar-Bernot

Bilo je skromno in potrpežljivo, a živahno dekle, ki ji nikdar ni bila nobena stvar odveč, če je šlo za narodnoosvobodilno gibanje. Nerada govori o sebi in o svojih doživljajih, živo pa razpreda misli o vseh tistih, ki jih je poznala — o njihovi dobroti, junaštvu in o tovarištvu, kakršnega nikoli več ne bo...

Marica se je rodila leta 1921 v Šentvidu nad Ljubljano v delavski družini. Kot 20-letno dekle je službovala v lekarni v domačem kraju. Z OF je začela aktivno sodelovati leta 1941, ko so Nemci v Šentvidu

ustanovili zbirno taborišče za izgnance, ki so jih potem odpeljali v Srbijo. Internirancem je pomagala z zdravili, jim prenašala pošto in jim rešila tudi marsikatero dragocenost. V poletju 1942 je bila službeno premeščena v lekarno v Trzin. Tu pa je njeno ilegalno delovanje dobilo še večji polet.

Zaradi izdaje mladinske organizacije v Trzinu je v januarju 1944 odšla v partizane, v tehniko nad Završnikom. Kasneje je bila

bolničarka v rajonu Trzin—Brezje in v ambulanti »Košuta« pod Bašelskim sedlom. Od tod je šla na oblastni komite KP za Gorenjsko. Decembra 1944 pa so jo poklicali na SNOS v Črnomelj.

Pot iz okupirane in dobro zastražene Gorenjske v Belo krajino je bila za invalidno dekle hudo naporna. Spremljevalec jo je vodil skozi nevarne zasede, prek Primorske in Notranjske. Čustvena Marica ne more pozabiti primorske žene, ki ji je izmučene noge oprala v slani vodi — sol pa je bila takrat dragocenost — da je lahko drugi dan zopet šla na težavno pot. Na cesti Godovič-Logatec je padla kolona partizanov, ki se ji je prilljučila tudi Marica, v nemško zasedo. Zaradi invalidne noge Marica ni mogla bežati in je zaostala. Ni vedela poti naprej. Ko je tako tavalala sem ter tja, je našla sled ranjenega partizana. Kri tovariša jo je srečno privedla skozi snežniške gozdove v vas Podgoro. Marica-Aleksandra ne more pozabiti dobrih partizanskih mater, ki so ji med dolgo potjo dajale tudi zadnji kosček kruha in skuhale zadnji krompir.

V spominu pa ji je ostal grenak dogodek. Ko sta šla s partizanom Švejkom po cesti, ki pelje iz Kranja proti Jezerskemu, sta se v bližini Kokre pripeljali na »zapravljivku« dve ošabni ženski. V roki sta držali bel kruh, čudovit bel kruh. Od poželenja so se nama s Švejkom zasvetile oči in na dolgo sva požirala sline. Toda ženski sta se bahavo odpeljali naprej, kakor bi hoteli reči: »Vidita, bandita, beli kruh imava, toda ni sta ga vredna...« In ko sta se odpeljali malo naprej, sta kos kruha vrgli na rob ceste — kakor psu. Toda čeprav nisva že nekaj dni jedla, se kruha nisva dotaknila.

Dobre pohorske matere

Justina-Gozdana Gobec-Simončič

Rodila se je leta 1922. Svojo mladost je preživljala ob severni meji Slovenije — na Gortini pri Muti, kjer je bilo pred vojno izrazito področje delovanja »kulturbundov-

cev« — nemškutarških veleposestnikov. Zaradi velike socialne razlike med temi bogataši in proletarskimi družinami se je Justini že v zgodnji mladosti krepila nacionalna zavest. In ko je okupator zasedel naše ozemlje, se je Justina takoj vključila v organizirano delo osvobodilne fronte.

Gozdana se velikokrat spominja na dobre partizanske matere, brez katerih bi bili tisti časi še hujši. Spomin na pohorske matere ne bo nikoli zbledel...

Pozno v jeseni 1944 je imela Gozdana na Pohorju pod Orehom sestanek z mladinci iz doline. Dogovarjali so se o akciji, ki jo bo treba izvesti. Po končanem sestanku je ostala na kmetiji še z dvema tovarišicama. Čakale so na žgance in toplo mleko. Komaj pa so bili žganci na mizi, so opazili, da po pobočju prihajajo Nemci. Mati jih je hitro odpeljala skozi zadnja vrata, da so lahko skozi sadovnjak zbežale proti gozdu.

Krdelo Nemcev se je zapodilo za njimi. Tekle so po gozdu in skrajno izčrpane prišle do potoka. Z brvi so skočile v ledeno mrzlo vodo, jo prebredle in prišle na nasprotno stran, do gostega grmičevja, ki jih je zakrilo velikimi vejami. Nemci jih niso opazili, šli so dalje.

V vodi, ki jim je segala do pasu — v njej so bile še kake pol ure — so Gozdani ohromile noge. Tovarišici sta jo morali potegniti iz potoka. Vlekli sta jo do prve kmetije. Predobra pohorska mati jo je vzela v »oskrbo«. Položili so jo na vročo peč in mati jo je vso noč masirala v zeliščni kopeli. Njen trud ni bil zaman. Pozdravila ji je noge: proti jutru je že bila »pokretna« in sposobna za dolgo pot.

»Da, partizanske pohorske matere so bile resnično junaške, saj se niso bale sovražnikov in njihovega nasilja, ko so nam partizanom tako nesebično pomagale — ne samo s kosčkom kruha, temveč tudi z materinsko ljubeznijo do slehernega partizana. Dobrota, ljubezen in zvestoba ciljem revolucije bi morala biti zapisana z velikimi zlatimi črkami v zgodovini narodnoosvobodilnega boja.«

tvojo obleko, saj se bova še skupaj borili... Toda Francka je vztrajala pri svojem. Nihče ni hotel vzeti njene obleke. Zjutraj je res padla... Krogla jo je zadela v glavo, vendar ni bila takoj mrtva. Nezavestna je neprestano klicala mamo. Srce mi je paral njen klic. Prosila me je, naj jo ustrelim in oblečem njeno obleko. Umrla je v mojem naročju.

Tisti dan je naša četa izgubila tudi dva komandirja. Ko je padel tovariš Jelšovar, smo takoj izvolili na njegovo mesto tovariša Jankoviča. Pa tudi ta je bil še isti dan težko ranjen. Držala sem ga v naročju. Prosil me je za vodo. »Samo žejen, tako žejen sem«, je stalno šepetal. Toda na položaju ni bilo vode. Samo moje solze so mu zalivale okrvavljeni obraz. Tudi komandir Jankovič je izdihnil v mojem naročju. Vseh šest borcev smo pokopali v skupni grob. Toda naslednji dan so jih belogardisti odkopali in jih razkazovali po vaseh...

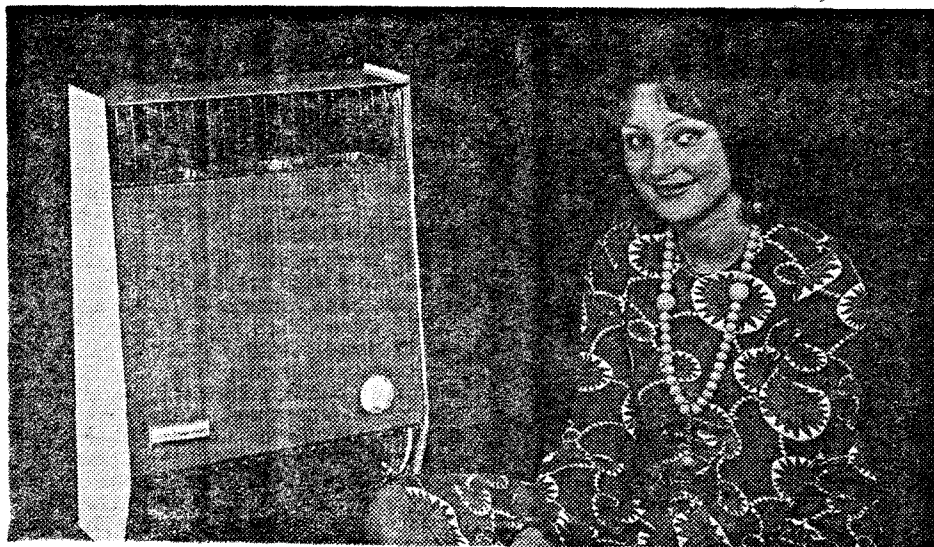
Dragico je hudo pretresla tudi očetova smrt. V jeseni leta 1944 so ga ujeli belogardisti. Šestdesetletnemu očancu so naložili na hrbet težak tovor, ki ga je moral nositi dve uri, nato pa si sam izkopati grob. Ustrelili so ga pri Borovnici.

Dragica sedaj živi v Ljubljani. Je mati dveh sinov. Ima čim poročnika; za svoja junaštva je prejela več odlikovanj.

Za samoohranitev pila lastno kri

Marija-Micka Fajdiga-Mihajlovič

Le kdo ne bi poznal priljubljene Micke — borke in funkcionarke Krimskega odreda, Serčerjeve in Ljubljanske brigade. Njeno pri-

PREDNOSTI:

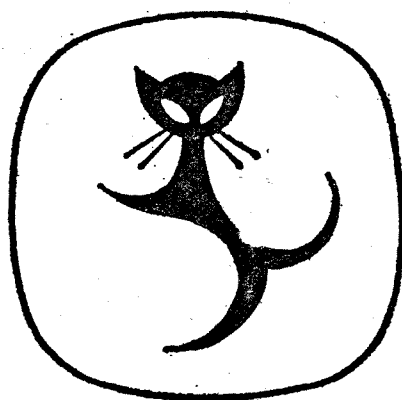
- HITRO OGREVANJE PROSTORA
- MOČNO KONVEKCIJSKO ZRAČENJE
- BREZŠUMNO VLAŽENJE ZRAKA
- ZUNANJE PLOŠČE PEČI HLADNE
- NI IZŽAREVANJA NA OSTALE PREDMETE
- MOŽNOST NAMESTITVE: NA STENO, OB STENO ALI OB POHIŠTVO

LIBELA

LIBELA-CELJE

LIBELA - konvektor

MARIBORSKA CESTA 1 a
63000 CELJE, telefon: 21-41

TEKSTILNA TOVARNA

PREBOLD

**SLOVENIJA
JUGOSLAVIJA**

Telefon: 72-210, 72-211
Telegram:
TEKSTILNA PREBOLD
Telex: yu 33-540

**mi vsi
VARČUJEMO**

PRI.....

**DOLENJSKI BANKI
IN HRANILNICI
V NOVEM MESTU**

in poslovnih enotah
v KRŠKEM, METLIKI, NOVEM MESTU
in TREBNJEM

- kjer zbirajo hranilne vloge in jih obrestujejo od 7,5 do 10 odst.
- vodijo žiro račune in devizne račune občanov
- opravljajo devizno-valutne posle in odkup ter prodajo deviz
- dajejo kredite za stanovanjsko gradnjo, pospeševanje kmetijstva, obrti in turizma na podlagi namenskega varčevanja
- odobravajo kratkoročne in dolgoročne kredite
- opravljajo vse druge bančne posle

Zaupajte DBH svoje denarne zadeve, saj je to vaša banka.

PROIZVAJAMO:

BOMBAŽNE IN STANIČNE TKANINE,
BARVANE IN TISKANE V ROLO ALI
FILMSKEM TISKU, OPLEMENITENE
PO NAJSODOBNEJSIH POSTOPKIH
RAZNE VRSTE PODLOG ZA LAHKO
IN TEZKO KONFEKCIJO
PRASNE KRPE »MAGNETIC«, KRPE
PROTI ROSENJU SIP »BELLEVUE«,
PODLOGO ZA LIKANJE »MI-MI« IN
»WIKEND« SETE

**ELEKTRO
KRANJ**

CESTA JLA

**PRESKRBA Z ELEKTRIKO
IN ELEKTRIČNO
ENERGIJO**

**VZDRŽEVANJE
PRENOSNEGA
OMREŽJA**

Zavedajo se svojih pravic in dolžnosti

Dne 3. marca je bila v sejni dvorani skupščine občine Sežana sedma redna skupščina ZZB NOV občine Sežana, ki ji je poleg številnih gostov — med njimi so bili predstavniki ZZB NOV občine Nova Gorica, Ajdovščina, Postojna, Ilirska Bistrica in Koper — prisostvovalo šestintrideset delegatov, izvoljenih na krajevnih skupščinah borčevske organizacije.

Udeležence skupščine je prvi pozdravil Miroslav Skapin, predsednik ZZB NOV občine Sežana, in uvodoma spregovoril o družbeno-politični zavezanosti borčevske organizacije v današnjem času. »Kritično moramo oceniti svoje delo, odstraniti napake in šele potem kreniti odločno in na vsakem koraku v boj za uresničitev nalog pisma predsedstva ZKJ in tovariša Tita!« je poudaril Miroslav Skapin in v nadaljevanju dejal, da so borci kot nerazdvojni del napredne socialistične sile vedno bili in ostanejo čvrst stebel Zveze komunistov.

Precej svojega govora je posvetil negovanju revolucionarni tradiciji. Potem ko je nakazal nekaj novih oblik dela, ki naj bi omogočile aktivno delovanje mladih na tem področju, je opozoril na podatek, da ima razvijanje tradicij narodnoosvobodilnega boja v svojem šolskem programu samo triindvajset šol v Sloveniji in od teh v sežanski občini le šola Dragomirja Benčina v Hrpičah. »Mislim, da bi se morale v prihodnje vse naše šole lotiti takšnega načina negovanja revolucionarnih tradicij!« je dejal predsednik ZZB NOV občine Sežana.

Iz poročila povzemamo, da sta se občinski odbor in predsedstvo ZZB NOV Sežana sestala več kot desetkrat in razpravljala o organizacijskih vprašanjih, spremembah in dopolnitvah invalidske zakonodaje, stanovanjskih problematikah borcev, vloži borčevske organizacije pri organiziranju splošnega ljudskega odpora, gradnji in vzdrževanju spomenikov ter spominskih obeležij, sodelovanju z zamenjstvom, o predlogih in dopolnitvah odlokov za družbeno pomoč borcem ter priznavanja kmetov-borcev, o polnomočnem udeležanju v Sežani po narodnih herojih, o kriterijih za doseg varstvenega dodatka za kmete-borce, ki so stari nad šestdeset let in drugimi; vse navedene razprave pa so dale tudi dobre rezultate.

Po blagajniškem poročilu in poročilu nadzornega odbora je stekla razprava, v kateri so sodelovali gostje in delegati:

Med prvimi se je prijavil dolgoletni predsednik komisije VVI pri občinskem odboru ZZB NOV občine Sežana in predlagal, da se odpravi katastrski dohodek kot merilo za podeljevanje invalidskega dodatka kmetov — invalidov, ki jim je priznana 20 do 40% invalidnost. Nekaj besed je posvetil invalidskemu športu, kar je povsem razumljivo, saj je bila prav njihova organizacija ena izmed pobudnic te športne dejavnosti: v svojih vrstah pa imajo tudi svetovnega prvaka v mnogoboju, invalida brez rok Franja Čehovca.

Kaže, da je posebno boleče vprašanje pisanja oziroma vrednotenja zgodovine narodnoosvobodilnega boja v teh krajih. O tem, da se premalo piše in včasih tudi potvarja napačno, so govorili Jernej iz Divače, Marija Kocijančič iz Gradišča in Milan Vram iz Kozla. Pričevalo je poudariti, da je živeti teh krajev skoraj sto odstotno sodeloval v narodnoosvobodilnem boju, da so bile mnoge vasi požgane in da je mučeniki smrti umrlo veliko domačinov. »Za tako stanje pa ne gre kriviti samo drugih, ampak se moramo vprašati, koliko smo za pomembnejšo narodnoosvobodilnega boja v naših krajih storili sami!« je ob koncu pogovora dejal Cvetko Cerganja iz Hrpič.

Z REDNE SKUPŠČINE ZZB NOV OBČINE RIBNICA

Živahno o različnih problemih

Letni obračun dela občinskega odbora ZZB NOV Ribnica je bil 28. februarja v dvorani združenih organizacij v Gozdarskem domu.

V skrbno pripravljenem letnem poročilu, ki ga je prebral dosednji predsednik občinske organizacije ZZB NOV Ribnica Jože Tomšič, so bili nazorno nanašani uspehi in problemi organizacije, ki je s svojimi člani pomembna politična sila v občini.

V poročilu je bilo poudarjeno, da je bilo sodelovanje občinske organizacije z petimi Združenji borcev uspešno. V svojih delovnih programih so se predvsem zavzemali, da bi omogočili svojim članom življenje v normalnih socialnih razmerah. Toda tudi v prihodnje bo potrebno posvetiti vso skrb reševanju zdravstvenega stanja bivših borcev, med katerimi je pošastno visok odstotek umrljivosti.

Dolgoletni revolucionarni boj je nedvomno izčrpal borce fizično in psihično, a so še vedno v prvih vrstah naše revolucije. Komisija za zdravstvena in socialna vprašanja borcev NOV se je ves čas zavedala svojih dolžnosti in si po svojih močeh prizadevala ublažiti predvsem nekatere socialne probleme tovarišev.

Leta 1972 je organizirala sistematske preglede borcev in udeležencev NOV. V akciji, ki se še ni končala, bo pregledanih 185 tovarišev in tovarišic. Dosedanji rezultati opozarjajo na visoko stopnjo zdravstvene prizadetosti borcev,« je v imenu komisije za zdravstveno in socialno skrb borcev NOV poudaril tovariš Rus.

Očitno zdravstvena služba v sedanjih pogojih ne more nuditi več kot ambulantno ter bolnično zdravljenje, ter zdravstvene preglede. In vendar borci potrebujejo več; pogrešajo možnosti zdravljenja v naravnih zdraviliščih.

Na skupščini je bilo podprto mnenje, da si borci niso zaslužili tega, da so jim črtali

Zbrane je pozdravila tudi predsednica sežanske mladine in povedala, da so v obujanje revolucionarnih tradicij vložili precej naporov. »Mladina je obiskovala oorce, zapisovala spomine, organizirali smo številne pohode v partizanske kraje in menda v občini ni bilo prošlave, na kateri ne bi sodelovala naša mladina,« je rekla Ana Godnik.

Posebno ostro je skupščina spregovorila o vprašanju prekomorcev, ki ga rešujejo že leta in leta — ter postavila zahtevo, da se vprašanje te posebne kategorije borcev vendarle že enkrat reši.

Dalje so se zavzeli za brezplačno topliško in klimatsko zdravljenje za vse člane, ki imajo priznan status borca. Vemo, kakšno je zdravstveno stanje naših članov — je dejal eden izmed razpravljalcev — vedno manj jih je in umrljivost narekuje hitro ukrepanje. Svoj predlog je podkrepil s podatkom, da je samo v triindvajsetih organizacijah sežanske občine v minuli mandatni dobi umrlo sto osemnajst članov.

Govorili so tudi o posvetovanju predstavnikov občinskih skupščin in občinskih odborov ZZB NOV vseh primorskih občin, ki je bilo decembra lani v Sežani. V zvezi z zakonom o starostnem zavarovanju kmetov-borcev, ki predvideva, da bi sredstva za varstveni dodatek zagotovila 50% republika in 50% občine, so bila na posvetovanju sprejeta stališča, ki jih je ponovno podprla ta skupščina. Rečeno je bilo, naj bi vse socialno ogrožene borce v republiki obravnavali po enotnih kriterijih in zahtevali, da se v republiki ustanovi solidarnostni sklad, v katerega bi vse občine vplačevale sorazmerni delež po ustvarjenem dohodku. To vprašanje je posebno pereče prav v primorskih občinah, predvsem v sežanski, ki je po številu kmetov s priznanim statusom borca tretja v republiki.

Skupščino je v imenu republiškega odbora ZZB NOV Slovenije in obalnih družbeno-političnih organizacij pozdravil Tone Ukmar, odlikovanec z zlato medaljo odporništva in osvoboditelj Genove. Dejal je, da je bilo poročilo vsebinsko bogato, delo odbora na visokem nivoju, skupščina pa je — kar je še posebno razveseljivo — pokazala, da se borci zavedajo svojih pravic in tudi svojih dolžnosti. V nadaljevanju je podprl zahteve prekomorcev in predlog, da bi invalidski zakon dobil pravičnejše obeležje, ter priporočil, da bi se v borčevskih združenjih takoj lotili pisanja kronik narodnoosvobodilnega boja na svojem območju. »Naša dolžnost pa je boriti se naprej in slediti ZKJ, ki nas je vodila tudi v NOB!« je sklenil Tone Ukmar.

Ob koncu so udeleženci sedme redne skupščine ZZB NOV občine Sežana poslali republiškemur in zveznemu odboru ZZB NOV brzojavko, v kateri ostro obsojajo fašistično nasilje na Koroškem in Tržaškem ter zahtevajo odločno zaščito naših narodnostnih manjšin.

MILENA STRAJNAR

UO POČITNIŠKE SKUPNOSTI ZZB NOV, LJUBLJANA — BANJOLE PRI PULI

razpisuje

prosta delovna mesta za sezono 1973 za počitniški dom v Banjolah pri Puli:

1. 1 MESTO UPRAVNIKA (stalno delovno mesto)
2. 2 MESTI KUCHARIC KV ali PK
3. 8 MEST KUHNJSKIH DELAVK
4. 2 MESTI PRODAJALK V KIOSKU
5. 2 MESTI TOČAJEV — TOČAJK
6. 9 MEST SERVIRK V STREŽBI (študentke)

POGOJI:

pod 1. višja strokovna izobrazba — ekonomske — pravne ali gostinsko turistične smeri s petletno prakso

pod 2. srednja šola kuharske smeri z dvoletno prakso

pod 5. srednja šola trgovske smeri z dvoletno prakso

pod 6. srednja šola gostinske smeri z dvoletno prakso

Mesečni prejemki po pravilniku o delitvi dohodka in OD.

Rok prijave do 30. aprila 1973.

Ponudbe pošljite na naslov: Počitniška skupnost ZZB NOV Ljubljana, Komenskega ul. 7/II.

Predlagali bodo ustanovitev posebnega priznanja

Z REDNE SKUPŠČINE OBČINE LJUBLJANA-VIČ-RUDNIK

Na skupščini občinskega odbora ZZB NOV občine Vič-Rudnik v Ljubljani je prišla še posebej do izraza tesna povezanost tega odbora z vsemi družbeno političnimi dejavniki v občini. Mimo izvoljenih delegatov združenj so ji namreč prisostvovali še predsedniki: občine, SZDL in ZRVS, namestnik sekretarja OK ZKS, predsednik mestnega odbora in predstavniki drugih občinskih odborov ZZB NOV iz Ljubljane in drugi.

Vsebinsko zelo bogato poročilo predsednika Staneta Vrhovca, ki ga je prebral na skupščini, je bilo veren odraz uspešne družbenopolitične, organizacijske, socialno-zdravstvene in drugih dejavnosti borcev v območja vse občine. Od preglednega opisa svetovnih političnih dogodkov, mimo sodelovanja borcev z mladino, ocene občnih zborov združenj, vse do aktivnosti in uspehov devetih komisij so v tem poročilu nanašani precejšnji uspehi, nakazane pa so tudi pomanjkljivosti in napake.

Ob teh navedbah ne gre prezeti nekaterih ugotovitev iz poročila. O občnih zbiorih združenj je rečeno, da so bili kvalitetni in polnoštevilno obiskani. Bili so po svoji vsebini razprav v središču političnih dogajanj, marsikje tudi kritični do vloge in dela borčevskih organizacij, kar je popolnoma v redu in prav, zakaj težko bomo na koga pokazali s prstom, če v lastnih vrstah ne bomo uredili problemov.

v Jelenovem žlebu presega občinski pomen, bi lahko pripravili proslavo v republiškem merilu.

V razpravi je bila namenjena precejšnja pozornost vprašanju pogrebov borcev in udeležencev naše revolucije. Kjer gre v pogrebnem sprevodu križ, tam ne more biti prapor, je bilo mnenje nekaterih udeležencev skupščine. Vprašanja: prej križ ali prapor, sploh ne sme biti. Kljub vsemu pa bi morali določiti pogrebni ceremonial za celotno republiško področje. Zelo zadovoljivo pa bi bilo, če bi se pogreba vsakega člana borčevske organizacije udeležili vsi člani ZZB NOV v občini.

Zabeležiti velja še nekaj ugotovitev udeležencev redne skupščine ZZB NOV občine Ribnica: Na tednik TV-15 bi morali biti naročeni vsi člani borčevske organizacije (trenutno je 406 naročnikov!). Treba bi bilo sodelovati z rezervnimi vojaškimi starešinami, rešiti vprašanja štipendiranja otrok bivših borcev, urediti izdajo zbornika fotografij in spomenikov NOB na ribniškem področju, povečati število članov Zveze komunistov iz borčevskih vrst, ugotoviti, zakaj je v občinski skupščini tako malo odbornikov — članov ZZB NOV... Borčevska organizacija bi morala biti bolj politična organizacija.

Pomembne dejavnosti ZB NOV so odbori za SLO, v katerih so borci zelo številčno zastopani; tako v krajevnih skupnostih kot v delovnih organizacijah. In vendar bi morale komisije za SLO na občinski ravni tesneje sodelovati.

Konference se je med drugimi udeležil tudi tovariš Bukovac, predstavnik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, ki je poudaril potrebo po močnejšem oživljanju tradicij NOB, kar zahteva navsezadnje tudi trenutni politični položaj v svetu in dogodki v neposredni bližini naših meja. Ohranjanje tradicij pa pomeni stalno pripravljenost.

Po Titovem pismu je bilo tudi v ribniški občinski organizaciji ZZB NOV ugotovljeno, da je prepogosto delo večforumsko in da je manj političnega delovanja vsakega posameznega člana borčevske organizacije.

Zagotovilo uspešnosti dela organizacije ZZB NOV predstavlja združitev mlade generacije s tradicijami narodnoosvobodilnega boja.

SILVO TERSEK

Dalje ugotavlja poročilo, da so proslave pomembnih obletic naše narodnoosvobodilne borbe v preteklih letih v občini zelo dobro uspele in da je na njih sodelovalo zelo veliko udeležencev NOV in pa tudi mladine. Izdelana je fotografska dokumentacija vseh 152 spominskih obeležij v občini.

V 15 združenjih in sekcijah VVI je včlanjenih 285 osebnih in 435 družinskih invalidskih upravičencev, a kakih 300 jih ni včlanjenih, kar je vsekakor precejšnja pomanjkljivost. Redne priznavalne prejema v občini 244 udeležencev NOV, a 223 jih je sprejelo enkratno družbeno pomoč.

V času od 1969 do 1972 je 110 udeležencev NOV v tej občini dobilo stanovanja, a 289 kreditne za nove gradnje in adaptacije. Toda njihova stanovanjska problematika s tem še ni povsem urejena.

Posebna komisija sestavlja občinsko kroniko dogodkov iz časa NOB. Delo dobro napreduje, a še ni končano.

To je samo nekaj drobcev iz poročila, a razprava, ki je bila zelo živahna in plodna, je s druge strani osvetlila zanimanje borcev in njihovih organizacij za pereče zadeve na območju občine. Med drugim so ugotavljali:

Socialni problemi borcev danes niso več pretežno gnetnega značaja, marveč segajo v zaostrenejše medčloveške odnose, v nehumanost, v razslojevanje in podobno. Skrb za človeka naj postane v prihodnje gibal v vsej naši organizaciji. V ta namen bo treba izvesti zdravstveni popis borcev, organizirati posvet vseh družbenopolitičnih organizacij in organov v pogledu urejanja socialnih vprašanj udeležencev NOV, poskrbeti za tiste borce, ki so ali se čutijo povsem osamljene in poskrbeti za zvišanje zmogljivosti vseh domov oddiha za borce.

Med tistimi borci, ki jih v zadnjem času pogrešamo na naših zbiorih in sestankih, je nekaj takih, ki so bili ves čas aktivni, a so onemogli in sedaj pozabljeni. Tem je treba posvečati več pozornosti.

O uspehih in nadaljnjih nalogah v zvezi z negovanjem revolucionarnih tradicij so razpravljali s stališča, da je to širok družbeni problem, ki sodi v področje dejavnosti SZDL. LMS in seveda tudi ZZB. V tej zvezi so navajali spominska obeležja, ki jih je treba vzdrževati. Med te sodi tudi Ileva na tiskarno iz časa NOB »Podmornica« na Vrhovcih, na katero zaman opozarjajo člani ZB že vsa povojna leta. Naglašali so potrebo ureditve aleje spomenikov ob žici okupirane Ljubljane. Priporočili so izvesti vsestransko propagando za zbiranje sredstev za dom borcev in mladine v Kumrovcu. Dotaknili so se tudi malog šole in učiteljstva v zvezi z negovanjem revolucionarnih tradicij.

Predsednik občinske skupščine ing. Slavko Korbar, ki je pozdravil skupščino, se je v svojem govoru zadržal ob vprašanju šole in naše mladine in k razpravi o splošnem ljudskem odporu ugotovil, da je precej krajevnih skupnosti, kjer je leta izredno dobro organizirana, da pa jih je nekaj, kjer je pomoč borcev in rezervnih starešin nujno potrebna.

Na skupščini so naglašali potrebo po zaprtem bazenu s toplo morsko vodo v domu VVI v Strunjanu.

Ko je beseda nanesla na naš tisk, omenjali so »TV-15« in »Borec« ter naglašali njegov pomen, so ob ugotovitvi, da je komaj četrtina članov ZZB v občini naročena na »TV-15«, predlagali, naj bi občina zagotovila potrebna sredstva, da bi člani prejeli »TV-15« brezplačno.

Predsednik mestnega odbora ZZB NOV Franc Taurer je po pozdravu skupščine pojasnil stanje urejanja stanovanjskih zadev borcev v mestu Ljubljani, opozoril na proslavo 30-letnice Kočevskega zboru in v odgovor nekaterim diskutantom pojasnil, kaj je že bilo v Ljubljani sklenjenega glede civilnih pogrebov, a izvedeno še ni.

Zares plodno razpravo so končali s sklepom, da bodo skupščini republiškega odbora ZZB NOV predlagali ustanovitev posebnega priznanja za tiste požrtvovalne člane, ki že leta in leta opravljajo razne funkcije v organizaciji.

Skupščino so zaključili potem, ko so izvolili novi občinski odbor, delegate za mestno skupščino ter kandidate za mestni odbor ZZB, pa tudi delegate za republiško skupščino in kandidate za republiški odbor ZZB NOV Slovenije.

VEKOSLAV MLEKUŽ

Živela sem z revolucijo

Mari Avsec, ki jo notranjski partizani poznamo pod imenom Marta, je v srcu ostalo mnogo nepozabnih spominov na revolucijo, v prsih pa le še malo življenja. Preživlja ga v tovariški in družinski skupnosti z Rudolfom Gerželjem-Vardarjem, nekdanjim komandantom 3. bataljona Gradnikove brigade. Ulica v Izoli, kjer stanujeta, se imenuje Partizanska. Lepo in prav je tako.

Avsečeva Mara je izredno poštena, iskrena in skromna ženska. Se vedno živi v njej tista požrtvovalna, nesebična in junaška skojevka, kakršna je rojevala revolucionarna Notranjska, še vedno gori v njej ogenj revolucije in še vedno je zvesta preprostim partizanskim ljudem, ki so se tako množično odzvali klicu na boj za svobodo in socialno pravičnost.

Mara je svojo mladost preživela v Vrhnikih pri Ložu. Rodila se je 3. septembra 1920. Njeni trije bratje so bili zavedni delavci. Tine je bil že 1936 izvoljen za odbornika občine v Starem trgu, in to na listi kmetov in delavcev, pobrala pa ga je jetika tri leta pozneje. Tone, ki so ga belogardisti ubili v »civilnem logarju« 19. decembra 1942, je bil povezan s komunistoma Klavtom in Linetom Zagarjem že pred vojno. Jernej pa je bil sprejet v Komunistično partijo jeseni 1941. Mara je sodoživljala boj bratov in sosedov za občinsko oblast, pomnila je vse, kar so se fantje in možje pogovarjali o krivicah in revščini, ki jo je tudi sama doživljala. Zato ji po prihodu okupatorjev ni bilo treba iskati stikov s komunisti in tistimi, ki so povedli boj za svobodo.

»Že davno pred napadom na Lož mi je Baškov Janez prinesel prvega Poročevalca. Takrat še nismo ločevali četnikov in partizanov. V Poročevalcu sem prvič prebrala besedo partizan. Pa sem vprašala, kdo pa so to partizani. »Boš že videla, le kar dalje beri!« mi je odgovoril Janez. In sem res brala in doumela, kaj se pripravlja in dogaja. Ljudje so mi zaupali, pa sem izvedela, da so pri Malnarjevih naredili maslo za tiste v gozdovih, da zbirajo hrano pri Počočanu v Markovcu, kjer so tudi že opazili prve borbe za svobodo. Tako se je začelo moje delo za OF. Tisto popoldne ob napadu na Lož sem razločno slišala regljanje mitraljezov. Zvečer je stopil k meni brat Jernej in mi dejal: »Moram iti nosit ranjenec. Toliko, da boš vedela, če me ne bo nazaj...« Šel je. Zjutraj se je vrnil. »Vse je šlo po sreči. Enega smo skrili v tako hišo, da ga tam gotovo ne bodo iskali...« Ni povedal, v katero hišo. Pozneje sem izvedela, da so ga dali k Lohnetovim na Knežjo njivo...«

Mara je bila takrat že organizirana v OF. A takrat je imelo to delo še zaupniški značaj. Množični sestanki so se začeli v drugi polovici marca 1942.

»Prvi skojevski sestanek smo imeli v Janežičevi pečnici. Govoril nam je Marko (Ferdo Godina). Tako lepega govora nisem slišala nikoli prej in ne pozneje. Takrat sem šele doumela, za kaj gre, in takrat sem prvič slišala o SKOJ... Tega sestanka smo se udeležili: Vera in Francka Palčič (padli na Golobarju), Marija, Ana in Janez Gregorič (Marija in Janez sta tudi padla), Miro Janežič, Ivan Pirnat in Mirko Prevec (ustreljeni med italijansko ofenzivo), Francka Zigmund in jaz ter M. K. in F. S., ki sta iz SKOJ odpadli med italijansko ofenzivo. Na drugem sestanku, ki je bil pri Klunovih, sem bila izvoljena za sekre-

tarko. Začelo se je redno delo našega aktiva in kmalu smo jih v SKOJ vključili še več. Jaz sem prišla tudi v rajonski komite SKOJ za Loško dolino, v katerem so bile še: Angelca Mlakarjeva in Lojze Strle iz Viševke, Julka Mihelčič-Antonova iz Babne police, Zinka Strle-Ravšeljnova iz Markovca. Kot članica rajonskega komiteja SKOJ sem pomagala ustanoviti še aktive SKOJ na Knežji njivi in na Dolenjih Poljanah... Pritegnjena pa sem bila tudi v okrožni komite. Sestanek tega smo imeli pri Sv. Ani. Spominjam se, da je bil na tem sestanku navzoč tudi Matija Knap iz Zerovnice. Angelca Zupanič z Blok pa ni mogla priti. Tedaj smo opazili, da gre blizu nas neka ženska s čudnim zavikom. Marko je šel in jo ustavil. Ugotovil je, da nosi puško, ki jo je njen mož ob razsulu bivše vojske skril v šteberku. Ker ženska ni bila nam naklonjena, smo puško zaplenili za partizansko vojsko...

Izvoljena sem bila tudi v prvi krajevni narodnoosvobodilni odbor v Vrhnikih pri Ložu. Volitve so bile tajne, z listki. Od žensk sem dobila največ glasov, od moških pa jih je največ dobil Janez Zigmund. Dobro sem si zapomnila, da sva bili z Marijo Gregorič določeni za organizacijo zbiranja zdravilnih zelišč... Nekaj dni zatem sem bila sprejeta v Komunistično partijo. Sprejel me je Franc Zigmund, ki je padel pri partizanih med nemško ofenzivo 1943...«

Na predvečer velike italijanske ofenzive so se članice rajonskega komiteja SKOJ umaknile v gozdove. Nihče ni mislil, da bodo Italijani tako krvooločni, da bo njihova moč še tako dolgo trajala in da se bo v tej ofenzivi porodila izdajalska bela vojska. Mnoge skojevke so se prestrašile. Le Ana Matevžič-Semaceva in Zofka Jakopičeva sta ostali pogumni in zvesti tudi v najhujših časih.

Mara je bila takrat še brez puške. Ko so napadli bele v Kozariščah, so jo postavili v neko kurozo na stražo kar s palico, potem pa so ji prinesli zaplenjeno dolgo francosko puško. Takrat je sodelovala v sestavi ženske čete Loškega odreda. Ko je odred moral oditi na Primorsko, se je prišla posloviti od obeh Palčičevih, ki sta bili tako čudoviti borki in tovaršici.

Zimo je Mara preživela v Rafleji četi Notranjskega odreda. Ko pa je Dimič odšel v VOS, je postala sekretarka rajonskega komiteja SKOJ. Organizacija SKOJ dobi spomladi 1943 v Loški dolini nov polet. Nove aktive so ustanovili skoraj v vseh vaseh, skojevci pa so začeli tudi s sabotažnimi in propagandnimi akcijami. Za organizatorja teh in takšnih akcij so s pridom uporabili Boga Krašovca, ki je bil poslan na okrevanje iz Dolomitov.

Po kapitulaciji Italije je bila Mara do deljena na delo z ženskami. Udeležila se je kongresa SPZZ v Dornbiču. Sicer pa je največ delovala na Blokah in v okolici Žilc. Tu jo je doletela nemška ofenziva, nakar se je skozi nemške zasede prebijala proti Snežniku. Malo je manjkalo, da je Nemci niso ujeli v rodni vasi. Na podbojih vrat Baškove hiše sta z Janezom skoraj trčila na nemškega stražarja. Kdo je, sta zvedela šele potem, ko ju je po nemško pozval na vdajo. Janez je skočil, Mara pa se je zamaknila za svinjski hlev. V hipu je bilo vse polno Nemcev. Mara se je poglala proti vodi in do Janeževih, kjer je bila javka; od tam pa so bili terenci že odšli proti Tlakem, kjer jih je drugo jutro našla...

»Potem sem bila na okrožju in v partijski šoli. Dne 31. januarja 1944 sem se poročila. Takrat se je poročil tudi Jože Tekavec iz Ravnika. Andrej Janežič in Lojze Mlakar-Ljubo sta bila za pričo, poročil pa nas je babnopoljski župnik Črnugelj. Zanimiv je poročni list, kjer je v predelku za poklic vpisano »partizana« in »partizanka«, tako tudi za obe priči... Kmalu potem sem zanosila in poslali so me domov, da se pripravim na materinstvo. Bilo je hudo. Večkrat so me iskali črnoroki in domobranci, a sem se vselej dobro skrila. Takrat sem več pretrpela kot kdajkoli pri partizanih. Rodila sem 23. januarja 1945. Ko je bil sinek star šest tednov, so naju evakuirali v Belo krajino. Od tam, z otroškega doma v Podzemlju pa so nas z letalom prepeljali v Zadar in od tam v Kaštele pri Splitu, kjer smo dočakali konec vojne. Po vojni mi je sinek umrl, otepal sem se z boleznijo, umrl pa je tudi moj partizanski zakon... Tega se nerada spominjam. Vem le to, da sem vseskozi živela z revolucijo...« je končala Mara Avsec svojo življenjsko zgodbo. FRANCIS STRLE

Mara Avsec, kakršna je bila takrat, ko je postala skojevka in sekretarka skojevskega aktiva v Vrhnikih pri Ložu.

Nad kamnitim obokom sta v si-vo steno vtisnjeni besedi: KLUB MLADIH. Na vrhu lesenega stopnišča, pred vrati, ki držijo v mladinske prostore, gleda predsednik Igor v oštevilčeno ploščico na rokah. Prvič sem ga srečal pred meseci, ko je v dežju tekal ob postrojeni mladinski brigadi, pred njenim pohodom v Cerkno.

Za njegovim hrbtom se torej odpirajo prostori, kjer je bilo nekoč rudniško skladišče. V času Marije Terezije so med tistimi stenami spravljali žito za rudarje. Leta 1966... mladi Idrijsčani so naredili s prostovoljnimi delom in ob finančni podpori delovnih organizacij mladinski klub. Velika dvorana, dve pisarni... pred tem polno in preveč prahu, zidakov, malte, apna in pet mesecev dela.

Spominjam se, da mi je omenil star pregovor: mladi so ogledalo družbe in odnosov, ki v družbi vladajo nasploh. Govoril je tudi o idejni in akcijski neenotnosti, ki jo je opaziti v vrhu političnih organizacij v Idriji. Pripovedoval mi je, da so mladi opozorili na mnoge nepravilnosti, da so jih nekateri imenovali radikale in pretirane revolucionarje.

Mladinska organizacija naj bi mlade pripravljala na samostojen prevzem dela v družbeno-političnih organizacijah... Igor je nagrbnat čelo in mi postregel z mnenjem, da je to včasih prevelika fraza. Ne-

Lahko bi bilo tudi drugače

Z OBISKA V IDRIJSKEM KLUBU MLADIH

kateri ljudje do upokojitve ne želijo prepustiti svojega mesta drugim, ker bi imeli sicer premajhno osnovo za pokojnino.

»Naše akcije naj bi bile usmerjene predvsem v delovne organizacije, učno—vzgojne procese, v krajevne skupnosti in specializirane mladinske sekcije. Pomembne so konkretne akcije, pri katerih je vključenih kar največ mladih ljudi. Občinska konferenca ZMS Idrija je začela ustanavljati posebne mladinske aktive, ki so se imenovale: Mladi združniki, aktiv mladih iz gostinskih obratov, klub mladih novinarjev, mladi poslovni delavci, aktiv mladih komunistov, ki naj bi bili idejno jedro vseh akcij v naši občini...«

Z gimnazijko INGRID ERZEN bova porušila ravnotežje tega pogovora. Klub mladih je izgubil pri ugledu. V teh dveh besedah vidijo ljudje vse drugo, samo resnih ljudi in odgovornega dela ne. Klub mladih je postal pojem neurejenih in razpitih mladinskih zabav, nad katerim imajo mentorstvo idrijski »huligani«.

Ingrid pripoveduje: »Ni mi bilo prav, ko so ljudje vzdihovali... oh, ta klub mladih! Vedela sem za različne oblike dela v mladinskem klubu. Zanimalo me je novinarstvo. Hotela sem, da bi klubu vrnila ugled, ki ga je nekoč imel. Torej bo treba posvetiti več pozornosti kulturni dejavnosti mladih, političnemu delu, predavanjem, izmenjavi mnenj, ki naj rodijo pozitivne rezultate. Naša organizacija bi morala pomagati šolski, kmečki in delavski mladini pri njenih vsakdanjih težavah. Klub ne more biti samo zabava mladih!«

IGOR BONČINA, predsednik OK ZMS Idrija: »Res je, pred časom so hodili v Klub mladih samo tisti, katerim je bil edini smisel zabava in družabno življenje. Klub ni bil središče političnega delovanja mladih v občini. Ocena, da smo se v naši dejavnosti pretirano razvejali, da smo zajemali s preveliko žlico in da je bilo v skledi premalo, je sprejemljiva. V naslednjem mandatsnem obdobju se bo treba spoprijeti z delom na dveh ali treh osnovnih področjih dejavnosti. Nevarnost pa je, da bi takšno delo vodilo do pojave, ko bi posamezne skupine mladine opozarjale na probleme, ki jih naša organizacija ne bi obravnavala, pa bi bili v naši družbi prisotni. To pa pomeni, če bomo želeli obdržati naš družbeno-politični položaj, se bomo morali v naši dejavnosti ponovno razvejati.«

MARIJA KUSTRIN, pred. aktiva mladih v Mercatorju: »Dejavnost

naše organizacije je bila resnično zasnovana na zelo širokem akcijskem področju. Posamezne akcije so bile dobro izvedene in tudi dobro pripravljene. Zda pa je že leto dni v našem klubu nekakšno mrtvilo. Ti prostori služijo raznim namenom, samo osnovnemu ne... dejavnosti Kluba mladih. Razvpiti mladinski plesi so nehali; prenehale so tudi ostale mladinske dejavnosti. Mlade bi morali pridobiti s kakšno konkretno akcijo. Ozdraviti moramo brezbriznost mladih do aktivnega dela, našemu klubu moramo vrniti ugled, ki so ga nekateri neodgovorno zapravili. Pri tem pa moramo biti mladi v prvi vrsti samokritični.«

Naj za trenutek preženem črne oblake. Aktiv mladih v Mercatorju je pred meseci razpravljal o socialnem razlikovanju. Mladi so prišli do seznama socialnih podpirancev in se odločili, da obiščejo Vojškarsko planoto. V pripravah je sodelovalo približno petdeset mladincev.

Resnica o življenju nekaterih ljudi, ki so med vojno živeli za partizane, ni bila prijetna. Srečali so se s podrtimi poslopji, kjer živijo ljudje s posteljo in največkrat mrzlim štedilnikom, odvisni od dobre volje in pripravljenosti domačinov, da jim pomagajo. Ljudje so bili veseli daril, ki so jih prinesli Mercatorjevi mladinci, čeprav jim je bilo tudi neprijetno, ko so mladi prestopali prag človeške stiske in nemoči.

IVAN ČUK, član občinskega in republiškega odbora ZZB NOV Slovenije: »Idrijska mladina je prepuščena sama sebi. Premalo je, če samo ponavljamo, da je treba z mladino delati. Borčevska organizacija v Idriji ni nikoli trdila, da z mladimi dovolj dela, kljub temu pa smo ugotavljali, da smo edina organizacija, ki je iskala stike z mladino. Mladi radi delajo; potrebujejo samo mentorstvo. Izvrševanje golih naročil je za mladino še najmanj privlačno.«

Seveda že lep čas ne stojiva pri vstopu v Klub mladih, tam, kjer je bilo v času Marije Terezije skladišče za žito. Na mizo v mladinski sobi tiščimo komolce in klepečemo kot dobri znanci. Zdi se, da postajajo mladi glasnejši, ko poudarjajo, da kulturno-prosvetno delovanje mladinskih organizacij na idrijskem področju doživlja pravo renesanso. Prav tako se po vaseh zbirajo mladi in zelo kritično (včasih preveč kritično?) razpravljajo o problemih, ki je nanje pokazalo Titovo pismo.

IGOR BONČINA: »Nam, ki smo bili v izvršilnih organih dela, mora biti izrečena kritika, da je bila povezava z vodstvi posameznih mladinskih aktivov premajhna.

Delo v Klubu mladih je zaostalo zaradi problema mentorstva in neangažiranosti vseh, tudi predsedstva občinske konference ZMS Idrija. Prepričan sem, da so bile oblike dela in naše akcije v okviru Kluba mladih upravičene. Sploh ne vem, zakaj se je toliko govorilo o negativnem in razbijaškem delu v klubu. Pri vsej stvari ne gre za tako črn madež, čeprav se je o tem naš tisk preveč razpisal in naredil s tem idrijski mladinski organizaciji medvedjo uslugo. Bilo je obdobje, ko starši niso pustili svojih otrok v bližino kluba. Torej, tako naprej ne gre več! Občinska konferenca ZMS v Idriji je sprejela predlog, da bi imeli odsej štiri specializirane konference: konferenco za mlade v delovnih organizacijah, konferenco mladinskih specializiranih organizacij, konferenco mladih v učno—vzgojnih procesih in konferenco mladih v krajevnih skupnostih.

Klub mladih mora nanovo zaživeti!«

Ob koncu drobno pojasnilo: v dvorani kluba mladih je bila v sredo, 7. marca proslava, na kateri so obdarili vse socialne podpiranke iz idrijskega področja.

V Jagerščah so mladinci naredili v stari, porušeni hiši mladinski klub. Sprožili so pobudo za ureditev ceste, sodelovali so v pripravah za elektrifikacijo vasi (to je stara partizanska vasica!), postavili so drogove za električno napeljavo naredili so most čez Idrijo... Kaj je gnilega v deželi kranjski?

SILVO TERŠEK

o mladih in za mlade